

מעצבם עדה משכשכש בדרך

גיליון מס' 6 | טבת התשע"ט | דצמבר 2018

עמותת טוענים רבניים בישראל ע"ר

עמותת טוענים רבניים בישראל
580413045 (ע"ר)
רח' רבי עקיבא 32 בני ברק
www.toanim.co.il

חברי ההנהלה:

טו"ר הרב יעקב קלמן - יו"ר
טו"ר הרב רונאל אהרן
טו"ר הרב זיו ברקוביץ
טו"ר ועו"ד הרב צבי גלר
טו"ר יסכה מזרחי
טו"ר ועו"ד הרב יהושע שוויץ
טו"ר ועו"ד הרב אלי שפירא

עורך העלון: טו"ר משה ליבוביץ
טל: 054-8452978
mml05484@gmail.com

גרפיקה ועיצוב:
שולי עיצובים 052-7620089
shulamitam@gmail.com

אין במובא כאן תחליף לייעוץ משפטי
© כל הזכויות שמורות

דבר הי"ר
טו"ר הרב יעקב קלמן
יו"ר לשכת הטוענים הרבניים

טוענים וטוענות נכבדים, קוראים יקרים:

בפתח גליון נוסף מלא וגדוש בתוכן איכותי, חש אני זכות מחד וחובה גדולה מאידך, זכות וסיפוק על פעילות ענפה שהובלנו עד כה, ותחושת חובה ומחויבות גדולה להמשיך ולהוביל לעתיד פורח עוד יותר בעה"ת.

כמי שעומד בראש לשכת הטו"ר, מחלק אני את פעילותה של הלשכה לשני עורקים מרכזיים, פעילות הנהלת הלשכה מול גורמי הממשל ו/או השלטון כהנהלת בתי הדין המשרד לענייני דתות משרד המשפטים חכ"ם ושאר גורמים רלוונטיים, אך העורק השני שהוא לא פחות חשוב, הנו הגיבוש והשיתוף היום יומי שיוצרת הלשכה בין החברים, שיתוף זה מביא לשיח פורה יום יומי בין החברים, זה מעלה הצעה יעילה, וזו שואלת שאלה ומקבלת מענה, האחד מסייע לשני מתוך שאיפה אמיתית לעשות את מלאכתנו נאמנה והשנייה מסייעת לחברתה להצלחתה בתיק שהיא מנהלת, ובכך זו בעיני הצלחה אמיתית, הצלחה של אחדות הנותנת כוח ועצמה לחברים שניתן לכוונה בהחלט לטובת האדרת המקצוע בפרט ולטובת הציבור המייצגים והממדיינים בכלל.

כאן המקום גם לשתף את חברי הלשכה על כך שפניות רבות מתקבלות על בסיס יומי גם מעורכי דין לע"מ המבקשים להצטרף לקבוצה החברתית של לשכת הטוענים הרבניים, וזאת בעיקר בשל התוכן המבורך שחברי הלשכה הטוענים והטוענות הנכבדים מעלים, השיתוף וההפריה ההדדית הינה חלק בלתי נפרד בעשייה הגדולה של לשכת הטו"ר וכאן המקום לקרוא למיעוט טוענים הרבניים שטרם הצטרפו לחברות בלשכה, בואו תהיו גם אתם שותפים לעשייה ולהוות חלק מכולם, חלק מזו ההצלחה.

פעילות בולטת בלשכה הינה ההשתתפות הקבוע של נציגות לשכת הטו"ר בוועדות הכנסת השונות, שם נקבעים החוקים שעמם יתמודדו הבאים

בשערי בתי הדין הרבניים, אין ספק כי כאשר קולם של הטוענים הרבניים המייצגים בבתי הדין בוועדות הכנסת השונות הרלוונטיות מוביל הדבר לשינויים מבורכים שאת פירותיהם קוצרים ויקצרו הטו"ר כמו גם שאר הנזקקים לשירותי בתי הדין הרבניים.

בתחילת חודש כסליו השתא, קיימה נציגות הטוענים הרבניים פגישה עם כב' נשיא בית הדין הרבני הגדול הנכנס כב' הרה"ר לישראל הגאון הרב דוד לאו שליט"א, כב' הנשיא הביע התעניינות גדולה בשלל הנושאים שהוצגו בפניו והדגיש כי הוא נכון לסייע ולקדם את הדברים החשובים שיבואו לטובת כלל הציבור.

זה המקום לקרוא לכלל הציבור לקחת חלק ולהשתתף ביום העיון המרתק שיתקיים ביום י"ט בטבת תשע"ט 27/12/2018 ולהשתלם בנושא חשוב ומרתק שנבחר לעסוק בו הפעם, נושא ההקדשות שבחלקו נמצא בסמכותו "הייחודית" של בית הדין הרבני, אין ספק כי לאחר יום השתלמות זה יוכלו המשתתפים לקחת עמם כלים מעשיים נכבדים לייצוג מקצועי יותר בעניין כה חשוב כהקדשות דתיים בבית דין.

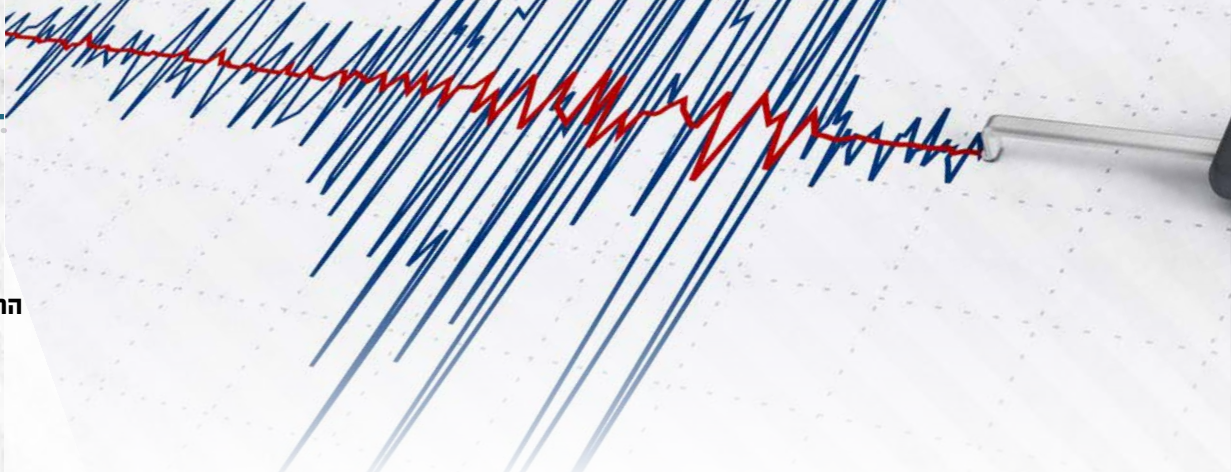
לסיום; אכן נכונה לנו עדיין דרך ארוכה אולם לנוכח עבר מלא סיפוק וגדוש ועתיר בתוכניות לעתיד הקרוב והרחוק, תהיה בעה"ת עוד ועוד התקדמות למטרה העיקרית שלשמה אנו מתאגדים, שהינה ההכרה החוקית והאזרחית במקצוע הטו"ר כמקצוע סטטוטורי לכל דבר ועניין.

גיבוש והתגבשות כמה שיותר חברים תחזק ללא ספק את הלשכה, תגדיל את כוחה ובכך תסייע ללא ספק להגשים את השאיפות המבוקשות למען הפרט והכלל.

שלכם ובשבילכם
יעקב קלמן, יו"ר

הרב יצחק צבי אושינסקי
אב"ד חיפה

שימוש בבדיקת פוליגרף במסגרת הליך משפטי

הסקת מסקנות
ע"פ בדיקת
פוליגרף אינה
מוכיחה ישירות
שאדם זה ביצע
את המעשה
המיוחס לו, אלא
שמתוך תגובותיו
למספר שאלות
המוצגות לו
אודות המעשה,
נוכל ללמוד
בעקיפין האם
ביצע את המעשה
הנ"ל או לא

דם של החשוד (בדיקת ד.נ.א.) שנמצאו בזירת הפשע? לשאלה זו התייחס הגר"ש ואזנר זצ"ל (בתשובה לרה"ג אלכסנדר לוינזון שליט"א, ומובא בספרו "סוגיות בהלכות צבא ומשטרה"), שם כתב הגרמ"ש קליין שליט"א בשמו כך: "על דבר השאלה האם אפשר להוכיח הרשעת אדם במשפט על סמך בדיקה זו, התשובה, בדיני ישראל אין להוכיח הרשעת אדם על סמך הוכחות אפילו החותכות ביותר, אלא על פי שני עדים יקום דבר".

מקור לכך נוכל למצוא גם בגמרא בסנהדרין לו ע"ב. המשנה שם (לו ע"א) כותבת ששאלו את העדים שמעידים על נפשות: "שמא תאמרו מאומד?", ומבארת הגמרא שם: "ת"ר כיצד מאומד, אומר להן שמא כך ראיתם שרץ אחר חברו לחורבה ורצתם אחריו ומצאתם סייף בידו ודמו מטפף והרוג מפרפר, אם כך ראיתם, לא ראיתם כלום וכו', שהרי אמרה תורה 'על פי שנים עדים יומת המת', היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חברו וכו'".

הרי שאין להסתמך על ראייה נסיבתית בדיני נפשות. גם בדיני ממונות פסק הרמב"ם (הלכות נזקי ממון, פרק ח הלכה יד) שאין להסתמך על ראייה של גמל הנמצא הרוג בין גמלים כדי לקבוע שבידוע הגמל האוחר שלידו הרגו, וכן אין לחייב במקרה של שור נגחן שהיה רועה ע"ג הנהר ונמצא שור נגוח הרוג בצידו, "עד שראוהו עדים כשרים", כלשונו שם. נמצאנו למדים שאין להוכיח הרשעת אדם על סמך ראייה נסיבתית.

ב. מנהגי אבלות על מאבד עצמו לדעת (ראיה נסיבתית). בשו"ע יור"ד סימן שמה נפסק שמאבד עצמו לדעת אין מתעסקים עמו ואין מתאבלים עליו. מהו גדר "מאבד עצמו לדעת" לענין זה? בבל רבתי (פרק ב הלכה ב) מובא גדרו של המאבד עצמו לדעת, שאמר שהוא עולה לראש הגג ויפול וימות, ואכן עלה לשם ונפל ומת (שלא מסתבר לתלות שנפל באונס). ואולם, ממשיכה הברייתא שם, מי שמצאו אותו חנוק ותלוי באילן או מצאו אותו מושלך על גבי חרב וכד', אין תולים שאיבד עצמו לדעת, ונוהגים עמו

בתיקים רבים, בהם קיימת הכחשה עובדתית בין הצדדים, עולה הצעה להפניית הצדדים לבדיקת פוליגרף לבחינת אמינות הטענות. לעיתים עולה ההצעה לבדיקה במכונת אמת ע"י אחד מהצדדים, ולעיתים ביוזמת בית הדין. במאמר זה נבחן האם בדיקה זו קבילה ע"פ ההלכה לביורר האמת שבין הצדדים ובאלו מקרים ניתן להשתמש בה.

כן יובא תיאור מקרה (תמצית) מתיק בבית הדין דנן בחיפה, בה נדונה בהרחבה סוגיית פסיקת הכתובה בהתאם לבדיקת פוליגרף, בהתאם לנתוני התיק הספציפי הנ"ל שיוצגו להלן.

טרם פתיחת הדיון בשאלה הנ"ל יש להזכיר את הגמרא בפסחים (נד ע"ב) הקובעת: "ת"ר שבעה דברים מכוסים מבני אדם, אלו הן - יום המיתה ויום הנחמה וכו' ואין אדם יודע מה בלבו של חברו וכו'". הגמרא כבר קובעת שבאופן טבעי אין יכול אדם לדעת את הטמון בלבו ובמחשבתו של חברו. ואולם, האם נוכל לקבוע שכיום, לאחר המצאת הפוליגרף, השתנה מצב זה ביחס לכמה נפק"מ בהלכה? זאת יתבאר בעה"י במסגרת מאמר זה.

ראיות נסיבתיות בהלכה

ראיה ע"פ בדיקה במכונת אמת, לכאורה אינה יותר מאשר ראייה נסיבתית. הראיה שעליה ניתן להסתמך בדרך כלל הינה העדת עדים. ראייה נסיבתית הינה הוכחה שאינה ישירה, ראייה המתבססת על נתונים עקיפים שבכוחם ללמד על שורש הענין. הסקת מסקנות ע"פ בדיקת פוליגרף אינה מוכיחה ישירות שאדם זה ביצע את המעשה המיוחס לו, אלא שמתוך תגובותיו למספר שאלות המוצגות לו אודות המעשה, נוכל ללמוד בעקיפין האם ביצע את המעשה הנ"ל או לא.

להלן יובאו דוגמאות לראיות נסיבתיות המובאים במקורות, ונברר תוקפן ההלכתי.
א. הרשעת אדם ע"פ בדיקת ד.נ.א. (ראיה נסיבתית). אדם הנחשד כעבריין, ואולם אין נגדו עדים המעידים על מעשהו, האם ניתן להפלילו באמצעות דגמות

היבטים מעשיים

בנוסף לראיות הנ"ל בנושא בדיקת הפוליגרף בהלכה, חובה עלינו להזכיר את עובדת חוסר הוודאות בתוצאותיה של בדיקה זו, ובשל כך, אף בתי המשפט אינם מקבלים זאת כהוכחה בלעדית. נתון זה מוסיף חיזוק למובא במאמר זה, שאין להסתמך על תוצאות בדיקת הפוליגרף כדרגת עדות לכל דבר.

בשל כך, אף שלעמדת חלק מדייני ישראל, אי הסכמת צד אחד להיבדק בבדיקת פוליגרף, מוכיחה כי הוא מנסה להסתיר את האמת, ויש מהדיינים שזוקפים זאת לחובתו, אולם, אני לכשעצמי סבור כיום כי אין להשתמש באי הסכמתו להיבדק כדי להוכיח את חובתו, ועמדה זו של על דין המסרב להכריע את התיק בהסתמך על בדיקת פוליגרף, הינה עמדה סבירה לענ"ד, של אדם החושש לשים את כספו וצדקתו על קרן הצבי של מכונת הפוליגרף שאינה אמינה תמיד ותלויה בגורמי תחושות שונות, ולענ"ד אין להסיק מאי הסכמתו להיבדק כי בהכרח יש לו מה להסתיר ולחייבו או להרשיעו על סמך זאת.

לאור כל האמור לעיל באשר לתוקפה של בדיקה זו בהלכה; כאשר בכל זאת מוחלט להשתמש בכלי זה של בדיקת פוליגרף, בית הדין לא רואה בתוצאות הבדיקה ראיה להצדקת טענת צד זה או אחר, אלא מבצע קנין עם הצדדים כי הם מתחייבים שתוצאות בדיקת הפוליגרף הם אלו שיחייבו אותם. כך שלא "האמת" שהתגלתה היא זו המחייבת אותם, אלא

התחייבותם בקנין כי תוצאות הבדיקה הן אלו שיכריעו, היא המחייבת, וענין זה יוסבר עוד בפן ההלכתי להלן במסגרת תיאור המקרה שיוצג.

כן נדגיש עוד כי בדיקת פוליגרף המבוצעת בעת הליך משפחתי או הליך גירושין הינה עדיפה על פני בדיקת פוליגרף המבוצעת בכל הליך משפטי אחר, משום שבבדיקה בהליך זוגי, שני הצדדים נבדקים בדרך כלל, כך שהסבירות לתוצאת טעות הינה נמוכה יותר (כגון שנקבע בבדיקה שצד אחד דובר אמת וצד שני לא).

תיאור מקרה (הכולל השלכות מעשיות)

להלן נתאר מקרה מתוך פסק דין בהרכב דנן בבית הדין בחיפה, בתיק 1035933/7 (פורסם).

בפנינו עמדה תביעת כתובה של האישה. בעת הדיון בכתובה הצדדים כבר היו גרושים. הכתובה היתה בסך 555,000 ש"ח, והעתקה הוצג לבית הדין.

שני הצדדים קיבלו בקניין פסיקת כתובה על פי שיקול דעת רחב של בית הדין.

במהלך הדיון הבעל טען כי האישה בגדה בו במהלך הנישואין והאישה הכחישה. הבעל בקש להפנות את האישה לבדיקת פוליגרף באשר לבגידתה, והאישה הסכימה. שני הצדדים קיבלו בהתחייבות בקניין את פסיקת הכתובה אף בהתאם לתוצאות בדיקת הפוליגרף.

במסגרת ההחלטה הרחבה שנכתבה, נרשם כי תיק זו שונה מתיקי

בדיני ממונות
פסק הרמב"ם
שאינן להסתמך
על ראייה של
גמל הנמצא
הרוג בין גמלים
כדי לקבוע
שבידוע הגמל
האחר שלידו
הרגו, וכן אין
לחייב במקרה
של שור נגחן
שהיה רועה ע"ג
הנהר ונמצא
שור נגוח הרוג
בצידו, "עד
שראוהו עדים
כשרים

כבכל נפטר רגיל, וכן נפסק בשו"ע שם.

בפתחי תשובה שם (ס"ק ב) מחדש שאי אפשר להסתמך על ראיות נסיבתיות (כלליות) לכך שאדם איבד עצמו לדעת, וכך מביא בשם תשובת אבן שהם (ס' מד): "נשאל באיש אחד שהלך בדרך הישר וסיגף עצמו בתענית ובטבילה וכו' ולמחר מצאהו בביתו שוכב מגואל בדם וסכין בידו ופרע בית השחיטה ומקודם באיזה ימים השחיו הסכין ואמר שרוצה לעשותו סכין של שחיטה ועל הכותל נמצא כתוב בכתב ידו שתלמידו יגידו אחריו קדיש - אם נקרא מאבד עצמו לדעת. והשיב שלא ימנעו ממנו דבר. חדא - דאין זה מאבד עצמו לדעת כיון שלא ראוהו מאבד עצמו ולא סמכינן כאן אהוכחה וכו'".

גם ממקור זה נראה שאין להסתמך על ראיה נסיבתית כדי לקבוע או להוכיח עובדה מסוימת (כגון שאדם זה אכן איבד עצמו לדעת) עד שיוכח הדבר באופן הקרוב יותר לודאי.

בדיקת פוליגרף אינה כעדות

כמה ראיות הובאו בפוסקים השוללות את ההסתמכות על תוצאות בדיקה זו כתחליף להעדת עדים. כאמור לעיל, אין לדון דין שלא ע"פ שני עדים (מלבד מקרים יוצאי דופן), הלכך נראה שאין לקבל ראיית תוצאות הפוליגרף כראיה הלכתית. כן מובא מפורשות גם בגמרא במסכת ראש השנה כא ע"ב: "מה אני מקיים 'בקש קהלת למצוא דברי

חפץ' (קהלת יב), בקש קהלת לדון דינים שבלב שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת, על פי שנים עדים וגו'". גם כאשר מדובר בחכם מכל אדם המסוגל לבדוק את מה שבלבו של אדם (וכ"ש כאשר מדובר במכשיר הפוליגרף), אין להסתמך על כך בדין ללא העדת עדים (הגר"א ולדנברג צ"ל).

מקור נוסף מצאנו, ממנו עולה שאין להסתמך על תוצאותיה של בדיקה זו כתחליף להעדת עדים. בזוהר (פרשת יתרו קעג-קעה, בזוהר עם ביאור הסולם) מובא שהיו כאלו שידעו לדון בני אדם גם ללא עדים והתראה אלא רק ע"פ דעתם (משה, שלמה המלך ומלך המשיח), ואולם מסיים שם הזוהר: "ותלת אילין (משה, שלמה המלך ומלך המשיח) דנו עלמא בלא סהדי והתראה, שאר בני עלמא על פום סהדין, על מימר אורייתא (שאר בני העולם דנים ע"פ עדות ע"פ התורה)". למרות שהיו כאלו שיכלו לדון ע"פ הבנה חיצונית, גם בלא העדת עדים, אף על פי כן, חוץ מאלו, אין רשות לדון שלא ע"פ העדת עדים, ואין לסמוך על הרגשות עצמיות של הדיין כתחליף להעדת עדים (ולמרות שכלל הוא בדינו שאין למדים הלכה מהזוהר, ואולם אסמכתא לדבר נוכל ללמוד מהמובא שם).

לפני סיום פסקה זו יש לציין כי יש מקום לדון בענין זה מהיבטים נוספים, כגון הרחבת הדיון בענין ראיות נסיבתיות, דיון בשאלה האם תהני בדיקה זו כ"עדות ידיעה", שמא תהני כ"אומדנא" ועוד, ואולם מפאת קוצר היריעה הובאו רק הדיונים העקרוניים הכלליים בסוגיה זו.

בנוסף לראיות
הנ"ל בנושא
בדיקת הפוליגרף
בהלכה, חובה
עלינו להזכיר
את עובדת
חוסר הוודאות
בתוצאותיה של
בדיקה זו, ובשל
כך, אף בתי
המשפט אינם
מקבלים זאת
כהוכחה בלעדית.
נתון זה מוסיף
חיזוק למובא
במאמר זה, שאין
להסתמך על
תוצאות בדיקת
הפוליגרף כדרגת
עדות לכל דבר

וראו עוד האמור שם באשר לגוף הבדיקה שבוצעה
ע"י בודק הפוליגרף:

בדו"ח המפורט שלו מיום ה' באדר ב' תשע"ו (15.3.16)
ציין כי השאלות שהוצגו לתובעת נוסחו בהסכמת
הנבדקת ובלשונה ועל סמך הגרסה שמסרה. כן
נשאלו השאלות בשתי סדרות שונות, כמתואר
בדו"ח הנ"ל. כן מובאות בסעיף 8 הערות הבודק אשר
במסגרתן מצייין את חומר הרקע לבדיקה, הכולל את
האמור מפי הנבדקת, כן מפרט גרסתה באשר לטענות
שעלו ושהן נשוא הבדיקה. כן ציין בסיומו של הדו"ח
כי חוות דעתו היא במקום עדות בבית משפט, והוא
מצהיר שידוע לו היטב הוראת החוק הפלילי, וחוות
דעתו היא כדן עדות בשבועה.

וכך סיכם בית הדין שם את התרשמותו בפן המקצועי
של הבדיקה:
כך שאף לאחר שמיעת הטענות שעלו נגד עדותו,
ולאחר שמיעת תשובותיו לבית הדין, בשלב
זה התרשמות בית הדין היא שלא נמצא פגם
בהתנהלותו המקצועית המקובלת.

וכך כתב שם בית הדין באשר לטענות ב"כ התובעת
כי התובעת לא הייתה כשירה לביצוע הבדיקה לאור
מסמך שהציג אודות כשירותה של התובעת:
למעשה, בית הדין עיין בבדיקה זו. זו בדיקה של
התובעת בבית הספר מ' בהיותה צעירה לפני שנים
רבות, באשר לביצוע מבחנים לחטיבה עליונה. זו
פנייה של המשפחה לארגון המכונה נ', ושם מצוינים
הליקויים שהוזכרו לעיל. ייתכן שיש ממש בטענות
בא כוח הנתבע כי התובעת רצתה הקלות במבחנים
וכדומה, ולכן בקשה חוות דעת זו. אך נראה שאף
בלא זה, אין לפסול את הבדיקה בגין חוות דעת זו,
וראו עוד האמור להלן, כולל התיאורים שהציג בודק
הפוליגרף באשר לבחינת כשירותה של הנבדקת
להליך הבדיקה ושיתוף הנבדקת בניסוח שאלות
הבדיקה תוך שמיעת גרסתה המוקדמת. נציין כי
אף ברמת השטח, בית הדין לא התרשם עד היום
מהתובעת בכל הדיונים שהתקיימו, כי קיימת אצלה
איזו בעיה בהבנה או בתגובה.

וכך כתב בית הדין שם באשר לדרישת בא כוח
התובעת לחשיפת חומרי בודק הפוליגרף:
באשר לדרישת בא כוח התובעת לחשיפת
הפרוטוקולים שכתב לעצמו בודק הפוליגרף מר
מ', בית הדין דוחה דרישה זו. מכון הבדיקה הנ"ל
נבחר על ידי בית הדין כמומחה להיות ידו הארוכה
של בית הדין, ובית הדין סומך על יושרו, אמינותו
ועל המקצועיות של מכון זה. הלכך לא ייתן לחשוף
חומרים פרטיים שכותב הבודק, בעיקר לעצמו, ואין
נהוג להמציאם לצדדים, רק משום החשש של בא
כוח התובעת כי בחומרים אלו מצויים פרטים
העשויים לטענתו לפגום באמינות הבדיקה. בית

כתובה אחרים, בעיקר מחמת שני הבדלים עיקריים:
א. שני הצדדים קיבלו בקניין פסיקת הכתובה אף
בהתאם לתוצאות בדיקת הפוליגרף (ויבואר להלן
התוקף ההלכתי לקבלה זו).
ב. שני הצדדים קיבלו בקניין פסיקת כתובה על פי
שיקול דעת רחב של בית הדין.

משמעות הדברים היא כפולה:

א. לתוצאות בדיקת הפוליגרף של הצדדים תהיה
משמעות בפסיקה, אך בית הדין יהיה פתוח
לשמוע ראיות וטענות נוספות מלבד בדיקה זו.
ב. קיבלנו הסמכה מאת שני הצדדים, בקניין, כי לא
הסך הנקוב בכתובה הוא זה שיחייב בפסיקת
הכתובה, אלא בית הדין, על פי שיקול דעתו, הוא
שיחליט אם הנתבע חייב בכתובת אשתו, ואם
יחליט שכן, הוא שיחליט מהו סך החיוב, על פי
שיקול דעתו.

למעשה, הצדדים הופנו לבדיקת פוליגרף באשר
לטענות הבעל על בגידת אשתו ואל אלימותה, ועל
כך נשאלה האישה, וכן הבעל נשאל על אלימותו
כלפיה. בית הדין ניסח את השאלות וקבע את סדרן
ומספרן, והפנה למכון בדיקה מוסמך מטעמו.

בתוצאות בדיקת הפוליגרף מיום ה' באדר ב' תשע"ו
(15.3.16) נכתב כי האישה לא דוברת אמת ביחס
שאלות שנשאלו, והבעל כן.

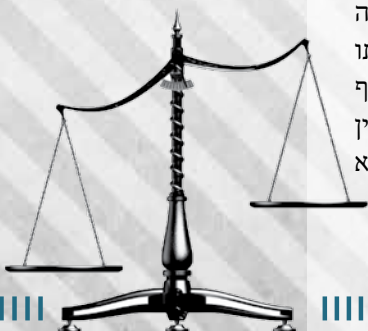
בשלב זה, התובעת ביקשה להעלות טענות כדי
להכחיש הטענות לבגידתה (ביחס לדמי הכתובה),
ובענין זה נזכיר האמור בהחלטת בית הדין מיום י"ז
בכסלו תשע"ו (29.11.15):

נזכיר כאמור, הצדדים קיבלו בקניין שבית הדין
יסמוך על תוצאות בדיקת הפוליגרף, ולא דווקא על
העובדה, האם האישה אכן בגדה או לא. והתוצאות
ברורות.

משכך, בית הדין לא מצא לנכון לדון בשאלה אם
האישה בגדה או לא, לאור תוצאות בדיקת הפוליגרף
וההתחייבות שקבלו הצדדים על עצמם לאור
תוצאות הבדיקה.

דחיית הטענות נגד הליך בדיקת הפוליגרף
באשר לטענות שעלו בדיון ובמסגרת הסיכומים
כלפי בודק הפוליגרף ובאשר לבדיקה שבוצעה
לצדדים, נזכיר האמור בהחלטת בית הדין מיום ג'
בניסן תשע"ח (19.3.18) באשר למקצועיותו של
בודק הפוליגרף:

למעשה, בשלב זה, בית הדין מתרשם ממקצועיותו
של בודק הפוליגרף, מר מ', ובקווים כללים נוכל
לומר שלא מצאנו כל פגם בהתנהלותו המקצועית
והמקובלת. הבודק מר מ', הוא בוגר שירות הביטחון
ומשרד ראש הממשלה, וחבר באיגוד הפוליגרף
הבריטי, האירופי, חבר באיגוד הפוליגרף האמריקאי
וחבר באיגוד הפוליגרף בישראל.

הדין לא מצא עד כה חשד לכך שהבדיקה נערכה באופן לא ראוי, ולכן לא יאפשר הצגת חומרים נוספים השייכים לעצם הבדיקה, מעבר לחומר הרשמי שהועבר לצדדים לאור הבדיקה, שאף הוא מפורט מספיק, ובהתאם למקובל.

ועוד נביא מתוך אמירת בית הדין באשר לטענות בא כוח התובעת בעניין אי-כשירות הבדיקה:

בית הדין הבהיר כבר בשלב זה כי הוא ששולח למכון הבדיקה, ואינו מבקש כי שני בודקים שונים יבדקו את שני הצדדים, ואדרבה, בית הדין מעדיף כי אותו בודק, שבודק באותה שיטה את שני הצדדים ואת כל לקוחותיו, הוא שיבדוק את שני הצדדים, למניעת טענה כי כל לקוח נבדק בשיטה אחרת. כך היה תמיד מקובל, וכך כל הבדיקות שאליהן שולח בית הדין מבוצעות לשני הצדדים על ידי אותו בודק. בית הדין העיר בדיון כי אינו רואה בכך בעיה מקצועית. ברם, בית הדין מאפשר לבא כוח התובעת להציג החיסרון שבכך, ככל שרואה בכך בעיה מקצועית.

עוד נאמר במסגרת ההחלטה הנ"ל כי טענות התובעת באשר לאי-עמידה בכלל כזה או אחר מכללי האתיקה של בודק הפולגרף, דינן להיות נידונות אולי בוועדת בודקי האתיקה, אך בפן המקצועי, לא נמצא כל דופי בבדיקה העלול להשפיע על המהימנות של תוצאות הבדיקה.

ומעבר לכל האמור, הוסבר שם עוד בפסק הדין בפן ההלכתי, באשר לקבלת הצדדים בקנין פסיקת הכתובה ע"פ תוצאות בדיקת הפולגרף:

כאשר באים שני בעלי דין ומסכימים להיבדק על ידי מכשיר הפולגרף לשם אימות טענותיהם, ומקבלים הם על עצמם את תוצאותיה של בדיקה זו, נראה שאין מניעה לדון על פי בדיקה זו, ואכן תוצאותיה יחייבו את שני הצדדים. זאת על בסיס דין השולחן ערוך (חושן משפט סימן כב, על פי הגמרא בסנהדרין כד ע"א) שיכול בעל דין לקבל על עצמו שידון אותו דיין קרוב או פסול, וכן יכול לקבל על עצמו שיעיד נגדו עד קרוב, כמו כן יכול לקבל על עצמו עד הפסול מחמת עבירות שבידו. על פי זה נוכל להסיק שאם קיבלו שני הצדדים על עצמם לקבל את הכרעת הפולגרף, לא גרע מקבלו עליהם עדות הפסולים, ותוצאת בדיקה זו תקבע מי מהם יזכה בדין.

ולאור הנחה זו נאמר במסגרת פסק הדין שם: ואם קבלת הצדדים על עצמם התחייבות בהתאם לבדיקת הפולגרף הוי כקבלו על עצמם עדות עד פסול - אז אין להם להלין עתה ולטעון נגד הבדיקה כי היא פסולה, שדומה הדבר למי שקיבל על עצמו עד פסול ועתה טוען - "העד הוא פסול!"

ועוד הערה שהובאה במסגרת פסק הדין שם באשר לחו"ד אלטרנטיבית שהציגה התובעת:

מובן שחוות הדעת האלטרנטיבית שהציגה התובעת באשר לבדיקת הפולגרף, אין בה ממש, שהרי כמקובל בפסיקה, לא תתקבל בדיקה חילופית שלא הופנתה על ידי בית הדין, מיותר לציין כי כל בעל דין יכול לפנות למספר מומחים מטעמו עד

כאשר באים שני בעלי דין ומסכימים להיבדק על ידי מכשיר הפולגרף לשם אימות טענותיהם, ומקבלים הם על עצמם את תוצאותיה של בדיקה זו, נראה שאין מניעה לדון על פי בדיקה זו, ואכן תוצאותיה יחייבו את שני הצדדים. ראייה נסיבתית.

שתתקבל אצלו התוצאה משביעת הרצון מבחינתו, ועוד חששות שונים, שאין המקום והצורך לפרטן.

וכך נאמר שם לקראת מסקנת פסק הדין:

כאמור לעיל, לאור הקניין שקיבלו הצדדים, בית הדין קבע כי לבדיקת הפולגרף של הצדדים תהיה משמעות בפסיקה, אך בית הדין יהיה פתוח לשמוע ראיות וטענות נוספות מלבד בדיקה זו. ואכן, בית הדין אִפְּשֵׁר לַצַּדְדִּים להעלות טענותיהם ולהגיש ראיותיהם, אך לאחר שהודיעו כי הם מבקשים פסיקה לאור סיכומים, בית הדין כבר לא אִפְּשֵׁר זאת, כמפורט לעיל, ואף לאחר בחינת הראיות שהתבקשו לגופן, בית הדין לא מצא שיש בהן ממש כגורם משפיע על פסיקת הכתובה, וכפי המפורט לעיל.

ועוד הודגש שם: הצדדים קיבלו בקנין פסיקת כתובה על פי שיקול דעת בית הדין, כך הסמיכו את בית הדין כי לא הסך הנקוב בכתובה הוא זה שיחייב בפסיקת הכתובה, אלא בית הדין, על פי שיקול דעתו, הוא שיחליט האם הנתבע חייב בכתובת אשתו, ואם יחליט שכן, הוא שיחליט מהו סך החיוב, על פי שיקול דעתו. וכך הסתיים פסק הדין הנ"ל תוך הכרעת הדין לגופו: בנסיבות תיק זה, כאשר בית הדין שמע את מכלול הטענות והראיות, ואף התייחס להן לגופן, כמפורט לעיל, ובעיקר לאור קבלת הצדדים בקניין את השפעת בדיקת הפולגרף על פסיקת הכתובה, ולאור תוצאותיה, בית הדין מחליט בשיקול דעת רחב כי קבלת הצדדים על עצמם את תוצאות הבדיקה היא הגורם המכריע והעיקרי בתיק, ולאור תוצאותיה וקבלת הצדדים על עצמם בקניין, מחליט בית הדין כי אין לחייב את הבעל בכתובת אשתו.

לסיכום

הראיה שעליה ניתן להסתמך בעת הדין הינה העדת עדים. תוצאות בדיקת הפולגרף לכאורה אינם יותר מראיה נסיבתית אשר במהותה הינה הוכחה שאינה ישירה, ראייה המתבססת על נתונים עקיפים שבכוחם ללמד על שורש הענין. אין להרשיע אדם על סמך ראייה נסיבתית (כגון דגימות ד.נ.א. של החשוד שנמצאו בזירת הפשע), ורק ע"פ שני עדים יקום דבר. כמו כן אין להוציא ממון על סמך ראייה נסיבתית. אין להסתמך על ראייה נסיבתית כדי לקבוע או להוכיח עובדת מאבד עצמו לדעת (הנוגע לכמה נפק"מ), עד שיוכח הדבר באופן הקרוב יותר לוודאי.

בפוסקים הובאו ראיות מהגמרא ומהזוהר השוללות את ההסתמכות על תוצאות בדיקת הפולגרף כתחליף להעדת עדים. יש לציין את עובדת חוסר הוודאות בתוצאותיה של בדיקה זו, המהווה מניעה נוספת מלהסתמך עליה כהוכחה לכל דבר.

אם קבלו עליהם שני הצדדים בהתחייבות בקנין לקבל את הכרעת הפולגרף, תחייב תוצאותיה של בדיקה זו את שניהם. וראו במאמר תיאור מקרה מבית הדין דנן בחיפה (תמצית), ממנו נוכל ללמוד פרטים מעשיים באשר להכרעת הדין בבתי הדין באמצעות הפניית הצדדים לבדיקה במכון פולגרף.

ט"ר אביחיל צדוק
חבר לשכת הטוענים הרבניים

מרוץ הסמכויות והכריכה לאחר פסיקת ביהמ"ש העליון בבע"מ 919/17

הפסיקה החדשה גרמה להיפוך העמדה/המגמה המקובלת בנושא מרוץ הסמכויות, קודם לפסיקה זו היה מקובל כי לאמהות ישנה עדיפות שתביעת המזונות תידון בבתי המשפט ולא בבתי הדין, מקובל היה שבתי המשפט פוסקים מזונות משמעותיים יותר

לפסיקת ביהמ"ש העליון בבע"מ 919/15, בית הדין הרבני בבאר שבע נתן פסק דין בבקשת אב להפחתת מזונות בעניין שהיה בפניו [ללא קשר לפסיקת ביהמ"ש העליון בבע"מ 919/15], לדעת בית הדין בבאר שבע מזונות ילדים מגיל 6 ועד 15 אינם מדין צדקה, ואף אם היו מדין צדקה חיוב האב בדין צדקה גדול/קרוב מחיוב האם, כך עולה מנימוקי פסק הדין, אולם לא מן הנמנע כי בית הדין פסק כך במקרה הספציפי שהיה בפניו בו עתר אב להפחתת מזונות ילדיו שנקבעו בין הצדדים בהסכם גירושין ושינוי הנסיבות שם לא היה גדול.

אין מן ההכרח שכך יפסקו בכל בתי הדין הרבניים, משום שבהם אין פסיקה מחייבת, [בתי הדין לא מחויבים לפסיקה תקדימית מחייבת אף לא של בית הדין הגדול, אלא לדעתם האישית של הדיינים באותו הרכב]

לדעת רוב הדיינים מזונות ילדים בין גיל 6 לגיל 15 אכן הינם מדין צדקה ונראה לצפות שאף שבתי הדין לא יפסקו לפטור את האב לחלוטין מכל מקום הם יתחשבו בהכנסותיו ובכמה יותר לו למחייתו לאחר תשלום מזונות הילדים כדי להפחית את סכום המזונות בה יחייבו אב במזונות ילדיו.

בנסיבות אלו, הפסיקה החדשה גרמה להיפוך העמדה/המגמה המקובלת בנושא מרוץ הסמכויות, קודם לפסיקה זו היה מקובל [ברוב המקרים] כי לאמהות ישנה עדיפות שתביעת המזונות תידון בבתי המשפט ולא בבתי הדין, מקובל היה שבתי המשפט פוסקים מזונות משמעותיים יותר, מה שנכון היה ברוב המקרים ובפרט כאשר הכנסתו

בפתח הדברים יאמר, מעבר למאמרו המלומד של חברי ורעי ט"ר הרב קלמן יעקב, יו"ר לשכת הטוענים הרבניים, כי הפסיקה המהפכנית של בית המשפט העליון בתאריך 19.07.17 מהווה רעידת אדמה משפטית של ממש בנושא השוויון ביני מזונות הילדים.

ביהמ"ש העליון קבע בפסק דין חסר תקדים ומהפכני כי מזונות ילדים במקרים בהם יש 'הסדרי שהות משמעותיים' אצל האב, [הפסיקה קבעה במפורש, לא רק במשמורת משותפת!] ובמקום בו הכנסות האם גבוהות דיין והן נושקות בקירוב להכנסות האב, ובוודאי כשהכנסות האם גבוהות משמעותית מהכנסות האב.

ומתוך פסק הדין: "בגילאי 6-15 חבים שני ההורים באופן שווה במזונות ילדיהם מדין צדקה, תוך שהחלוקה ביניהם תיקבע על-פי יכולותיהם הכלכליות היחסיות מכלל המקורות העומדים לרשותם לרבות שכר עבודה, בנתון לחלוקת המשמורת הפיזית בפועל ובשים לב למכלול נסיבות המקרה".

הוא אומר, פסיקת מזונות הילדים בעתיד בבתי המשפט, תתחשב הן בהכנסות האב והן בהכנסותיה של האם מכל מקור שהוא, זאת משום שביהמ"ש העליון בבע"מ 919/15 העמידו את פסיקת מזונות הילדים בין גיל 6 לגיל 15 כמזונות מדין צדקה, [כלומר חיוב הורי הילדים במזונות הילדים הוא חיוב מדין צדקה] ובדיני צדקה לשיטתם האם חייבת בדיוק כמו האב במזונות ילדיה.

לעומת זאת בתי הדין הרבניים אינם מחויבים

של האב לא גבוהה או לא מדווחת כגבוהה, עתה לאחר הפסיקה הפכה העדיפות לאמהות שתביעת בנושא מזונות הילדים תידון בבית הדין הרבני.

אולם, כדי שבית הדין יהיה בעל הסמכות בתביעת מזונות הילדים, הפסיקה קבעה שצריך תביעת גירושין כרוכה, כדין, וכנה.

תנאים אלו הם פרי הפסיקה של בתי המשפט אשר פסקו לאורך שנים לקצץ בסמכויותיהם של בתי הדין הרבניים.

ההנחה של שופטי בתי המשפט לערכאותיהם, הייתה כי בבתי הדין הרבניים יש חשש כי עניינו של הקטין נפגע במאבקי הוריו. זאת - בנוסף לחשש מהיסחטות האם-האשה טרם הגט ולאור כך הצדדים מזניחים ואינם רואים את טובת הילדים, ולכאורה 'לדבריהם' בתי הדין נותנים יד לכך.

סעיף 3 חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953 קובע כדלהלן:

הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האשה ואם על ידי האיש, היא לבית דין רבני שיפוט יחודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאשה ולילדי הזוג. [הדגשה שלי א.צ.]

בתי המשפט קבעו בפסיקתם כי המילה הכרוך המוזכרת בחוק מחייבת כריכה בפועל של תביעות נספחות לגירושין לתביעת הגירושין, פרשנות זו בחוק הינה פרשנות יחודית למילה זו בחוק זה, למרות שבחוקים נוספים נכתבו המילים הללו בהטיותיהן שום חוק אחר לא פורש ע"י ביהמ"ש ככריכה בפועל. בהמשך בתי המשפט הטילו מגבלות נוספות על קניית הסמכות לבית הדין שהינן תביעה כנה וכריכה כדין.

כריכה כדין - פירושה לשיטתם העלאת הנושאים הכרוכים בתביעת הגירושין עם פרטיהם, כגון בתביעת מזונות הילדים, הצעת האב [בד"כ] כמה מוכן לשלם, פירוט הכנסות הצדדים ועוד.

תביעת גירושין כנה - פירושה לשיטתם, אב לא יפתח תביעת גירושין שאינה כנה רק כדי לתפוס סמכות אלא תביעת הגירושין צריכה להיות כנה.

בדיקת הכנות נצרכת לאור לשונו של השופט זילברג: "אם התביעה רק כסות עיניים להשמיט את הסמכות מתחת רגלי בית המשפט האזרחי אין היא מצליחה בהשמטה זו ובית המשפט עדיין מוסמך לדון בתביעת המזונות" (ע"א, 120/62 מאירוביץ נ' מאירוביץ).

אב הרוצה לתבוע רק בבית הדין ללא כריכה, עדיין חלה הפסיקה שתביעת מזונות שלא נכרכת כדין בתביעת הגירושין, אינה קונה סמכות לבית הדין

”

[במאמר מוסגר, כידוע במשך השנים, היו פסיקות של בתי המשפט בנושא סמכות מזונות ילדים, גם בנוגע לתביעת מזונות שנכרכה כדין בתביעת גירושין, כאשר בתי המשפט פסקו במקרים כגון אלו לנטילת סמכות מבית הדין, בתואנה שכריכה אינה שוללת מן הילדים את הזכות לתבוע מזונות מאביהם בבית המשפט ובשם שלהם, אלא רק לדון בתביעת החזר הוצאות של האם לאב, זאת למרות שאת התביעה בשם הילדים לא מגישים כמובן הילדים אלא אימם, כאפוטרופוסתם, וזאת בניגוד לחוק "הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות" הקובע ששני ההורים הם אפוטרופסים שווים, ובמקרה של מחלוקת בין ההורים, על פעולה שצריך/עושים לילדים, ביהמ"ש או ביה"ד יכריע.

נראה כי נושא זה לעת עתה נפתר היות ובשנים האחרונות בפסיקות חדשות של ביהמ"ש, נקבע שאכן יש לבית הדין סמכות לדון במזונות ילדים שנכרכו לתביעת הגירושין והמבחן לפתוח תביעה מקבילה בביהמ"ש, הוא המבחן המהותי ולא המבחן הפוצדוראלי, משכך המציאות בשטח היא שרק אם ביהמ"ש ישתכנע לדעתו, (ורק לאחר שבית הדין פסק את סכום המזונות), שבית הדין קיפח את זכותם של הילדים, אזי לעתים יאפשר בית המשפט לאם לתבוע מזונות בשם הילדים.]

פועל יוצא מפסיקות אלו שכדי שהבעל/אב יתפוס את הסמכות בבית הדין הרבני חובה עליו לתבוע תביעת גירושין גם אם אין ברצונו להתגרש, כמו כן חובה עליו להראות כנות בתביעת הגירושין, היינו שלא יראה שרצונו רק בתפיסת הסמכות.

מצב זה לעיתים היה גורם/מאיץ לגירושין, לדוגמה: זוג בסכסוך, האשה אמרה/רמזה אני רוצה להתגרש, אמירה שלעיתים אין מאחריה דבר, הבעל מהחשש שהאשה תפתח תביעת מזונות בביהמ"ש כבר רץ לעו"ד אשר המליץ לו שמכיון שיש חשש שהאשה תתבע מזונות בביהמ"ש, עליו להקדים אותה בתביעת גירושין כרוכה בבית הדין, וכאמור תביעת גירושין שצריכה להיות כנה צריכה להיות כזו שמספרת/משמיצה את בן הזוג מה הסיבות לגירושין, עצם פתיחת תביעה כזו היא זרז לגירושין, למרות שהצדדים לא הגיעו לשבר ללא מוצא, תביעת הגירושין הכרוכה היא שיצרה לעיתים את הקרע הבלתי ניתן לאיחוי.

אולם כאמור, כיום לאחר הפסיקה החדשה במזונות

**כיום לאחר
הפסיקה החדשה
במזונות התהפכו
היוצרות, האב/
הבעל שואף
לפתוח ראשון את
תביעת המזונות
בביהמ"ש, שם לא
צריך כריכה וניתן
לפתוח רק תביעת
מזונות לבדה**

תביעת מזונות בלבד מבהיר ביה"ד כי הוא נעדר סמכות בכל הנוגע למזונות הקטין. יחד עם זאת, בכל הנוגע למזונות האשה הסמכות נתונה לביה"ד כהוראת סעיף 4 לחוק שיפוט בתי הדין הרבניים.

על פסק דין זה לא הוגש ערעור, כך שהוא לא עמד במבחן של ביה"ד הגדול, לא פורסמו פסקי דין נוספים בעניין סמכות בתביעת מזונות שאינה כרוכה, לא בבית המשפט ולא בבית הדין הרבני. כך ששאלתנו עדיין עומדת בצ"ע, האם אשה שרוצה לתבוע רק מזונות ילדים, [לדוגמא - אשה שלא רוצה להתגרש, אלא רק רוצה לתבוע מזונות ילדים מבעלה, שמאיים עליה אימים כלכליים, אלימות כלכלית, או שאינו זן ולא מפרנס וכד'] האם היא חייבת לפתוח תביעת גירושין כרוכה? או די לה בתביעת מזונות הילדים?

לטעמינו, בכל הכבוד הראוי, פסה"ד של ביה"ד האזורי באשדוד הנ"ל שקבע כי אין לו סמכות בתביעת מזונות ילדים שנפתחה ע"י האם ללא תביעת גירושין, נראה שגוי, שכן בין לפי החוק שלא מחריג בסעיף 4 לחשבד"ר את תביעת מזונות הילדים מתביעת מזונות האשה, בין לפי טעמי הפסיקה שהגבילו את סמכות ביה"ד מכיוון שסברו שבתי הדין פוסקים מזונות נמוכים מהצורך, וכדי להימנע מכך שאשה שרוצה רק מזונות לא תהייה חייבת לפתוח גם תביעת גירושין למרות שאין ברצונה להתגרש כלל וכלל, ראוי לשנות את התפיסה והפסיקה ולפסוק שניתן לתבוע תביעת מזונות ילדים ע"י האשה [דווקא] בביד"ר גם ללא כריכה לתביעת הגירושין וכאמור במקרה שכזה תהיה לבית הדין הרבני הסמכות לדון בתביעה זו.

במקרה של אב הרוצה לתבוע רק תביעת מזונות בבית הדין ללא כריכה, עדיין חלה הפסיקה שתביעת מזונות שלא נכרכת כדין בתביעת הגירושין, אינה קונה סמכות לבית הדין, זאת למרות שהטעמים מחמתם קבעה הפסיקה את ההגבלות לקניית הסמכות רק ע"י כריכה, אינם קיימים יותר בעניין מזונות הילדים, משום שכיום בבתי הדין במרבית המקרים אב ישלם יותר מזונות ילדים בדרך כלל.

מאמר זה אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי, אינו מהווה חוות דעת משפטית, ואין אחריות למסתמך עליהם. בהחלט יתכן שעובדות או הלכות משפטיות שונות ישנו את האמור בהם בנסיבות כל מקרה ספציפי ובהתאם לתקופה בו הוא מתעניין במידע.

התהפכו היוצרות, האב/הבעל שואף לפתוח ראשון את תביעת המזונות בביהמ"ש, שם לא צריך כריכה וניתן לפתוח רק תביעת מזונות לבדה. מאידך האם/האשה תשאף לפתוח ראשונה את התביעה בבית הדין הרבני.

על מצב זה הפסיקה עדיין לא חשבה, האם האם/האשה צריכה לעשות תביעת גירושין כרוכה כדי לפתוח תביעת מזונות ילדים? נחזור לרעיון של בתי המשפט על הגבלת סמכויותיו של בית הדין הרבני, היה בהתאם לאמור לעיל, שבית הדין הרבני יזניח את טובת הילדים ולא יראה את טובתם, ולכן לא העניק משקל ראוי לעניינם, אולם כיום שהפסיקה כיום בבתי המשפט במזונות הילדים היא נמוכה יותר, טעמים אלו לא קיימים.

נעבור אם כן לסעיף 4 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953 הקובע כדלהלן: הגישה אשה יהודיה לבית דין רבני תביעת מזונות, שלא אגב גירושין, נגד אישה היהודי או נגד עזבונו, לא תישמע טענת הנתבע שאין לבית דין רבני שיפוט בענין.

סעיף זה קובע על דרך השלילה שבתביעת מזונות לא תישמע טענת הנתבע שאין לבית דין רבני שיפוט בעניין.

הרי לנו שבתביעת מזונות אין צורך בכריכה, נותרה אם כן השאלה, האם מדובר במזונות אשה או גם במזונות ילדים? מצד אחד המילה מזונות בסעיף לא מגבילה באלו מזונות מדובר.

ומצד שני, נכתב בסעיף הנ"ל "נגד אישה היהודי", מניסוח זה נראה יותר לעניין מזונות אשה כנגד בעלה, זאת למרות שגם בתביעת מזונות ילדים הנתבע הוא האיש היהודי.

זאת ועוד סעיף 3 מזכיר במפורש מזונות ילדים ובסעיף 4 רק מזונות, אז מה החריג סעיף 4 מסעיף 3? אולם גם בסעיף 3 מוזכר מפורשות גם מזונות האשה ובכל זאת לכל הדעות מוזכר בסעיף 4 גם מזונות האשה, הרי לנו שטענה זו אין לה מקום.

בפס"ד בעניין בבית הדין הרבני האזורי באשדוד בתיק מספר 1116389/3 [לא פורסם] נקבע ע"י בית הדין כי אין לו סמכות בתביעת מזונות ילדים שנפתחה ע"י האם ללא תביעת גירושין. כדלהלן:

אחר העיון הראוי בטענות ומענות ב"כ הצדדים בדין ובכתבי ביה"ד ונוכח העובדה כי בפני ביה"ד

עו"ד וטו"ר צבי גלר
חבר הנהלת לשכת הטוענים הרבניים
וטו"ר הרב נדב טייכמן

משפט צדק

דיני צדקה במזונות ילדים

לעומת זאת לגבי מזונות ילדים כותב המחבר בלשון סתומה **בשו"ע (אהע"ז ע"א, א)**: "חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש, אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם". על לשון זו מעיר בבית שמואל (סק"א), שבניגוד לאשה, אותה חייב לזון לפי עושרה, את הילדים צריך לזון לפי צורכם והטעם מבואר בדברי המגיד משנה (אישות יג, ו): "אינו נותן להם כפי עושרו לפי שלא הוזכר חילוק בין העשיר לעני אלא באשה ופשוט הוא". לאור כל הנ"ל, מסיק הגאון הרב אליהו אריאל אדרי שליט"א בספרו **שחר אורח (סימן יא)**, שחייב מזונות ילדים הוא בשיעור הממוצע לפי המקום ולפי העניין ולא לפי עושרו של האב.

2. אב שאין לו יכולת לכלכל את ילדיו

אמנם בבית שמואל (שם) מבאר שאפילו אב שאינו אמיד חייב לזון את ילדיו, אך אב עני שאינו יכול לכלכל את עצמו פטור מחובת המזונות אפילו של קטני קטנים. דין זה מבואר בשו"ת שופריה דיעקב (לרבי יעקב בירדוגו זצ"ל) סימן ס', המחלק בין שאינו אמיד לבין אב עני וזו לשונו: "בידוע שאין לו כי אם כדי סיפוקו, אין עליו חיוב לזון את בניו, דעד כאן לא חלקו חכמים בין שש לאחר שש אלא כשאינו אמיד ליתן צדקה המספקת או אמיד ליתן דבר מועט שאינו מספיק, אבל באינו אמיד ליתן כלום, אין הפרש בין שש לאחר שש ובכלל גוונא פטור, וסברא היא דכיון שאין לו כי אם כדי סיפוקו פשיטא דחיי קודמים דמאין לחייבו לחזר על הפתחים ולזונם וחז"ל לא חייבוהו אלא אם יש לו מה ליתן להם אחר די סיפוקו". המורם מכל האמור הוא שאב חייב לזון את ילדיו עד גיל שש בשיעור בינוני המקובל לפי המקום והזמן

מאמר זה יתייחס לחובת מזונות הילדים בדין צדקה ונבחן את יישומו בשש אפשרויות:

1. גובה חיוב מזונות הילדים
2. אב שאינו יכול לכלכל עצמו
3. מזונות ילדים לפי הרגלם באב אמיד
4. חיוב האישה במזונות ילדים
5. חיוב הסב במזונות הנכדים וההיתכנות המשפטית
6. לנהל הליך תביעה בבית הדין הרבני

1. גובה חיוב מזונות הילדים

על מנת להבין את פסיקת השו"ע לגבי מזונות ילדים, יש להשוות את לשון השו"ע לגבי מזונות הילדים לפסיקתו בנוגע לחובת המזונות של בעל לאשתו. **בחיוב המזונות של בעל לאשתו כותב השולחן ערוך (אבן העזר סימן ע, ג)**, בזו הלשון: "כמה מזונות פוסקים לאשה, לחם שתי סעודות בכל יום, ופרפרות לאכול בה הפת, ושמן לאכילה ולהדלקת הנר, ומעט יין לשתות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין, (ואם היתה מניקה נותנין לה יין); ובשבת שלשה סעודות ובשר או דגים; ונותן לה בכל שבת מעה כסף לצרכיה; (ונותנין לה עץ לבשל מאכלה) בד"א, בעני שבישראל אבל אם היה עשיר, הכל לפי עשרו". עולה מדבריו שלבעל יש חובה מינימלית של מזונות כלפי אשתו אך אין מקסימום אלא הכל לפי עשרו של הבעל. הגר"א בביאורו שם בסק"ד מגדיר שחובת המינימום היא "לפי המקום ולפי העניין" ומקורו בדברי הרמב"ם (אישות יב, י) הכותב שמזונות אשה הם לפי סעודה בינונית של אדם ממוצע באותה העיר ולפי המאכלים הרגילים באותו המקום.

אב חייב לזון את ילדיו עד גיל שש בשיעור בינוני המקובל לפי המקום והזמן ואפילו האב אינו אמיד ואפילו יש לילדיו מקור הכנסה משלהם, הוא חייב לזונם אלא אם כן אין לו יכולת לכלכל עצמו שבכהאי גוונא הוא פטור מלזון אותם

גם אם נקבל את גישתו העקרונית של הרב אדרי, שגם בחיוב האב במזונות ילדיו הקטינים יש לחייבו במה שהורגלו בעושרם, זה דווקא בכל הנוגע לצורכי גופם, שאם הורגלו במעדנים לא ייתן להם עתה לחם צר ומים במשורה

חלקים הנשארים לנוותן המה בהרוחה לפרנסתו אפ"ה לא איכפת ליה, ולא אבעי ליה לספק כל צורכו של עני כי יצא ידי חובתו, ועל אחרים רמיא חיובא לתת ג"כ ולשלם לעני, כל זה באחרים שחובתם על הכל, אבל בבנים אין הדבר כן, כי אין חובתו על אחרים או על הקופה של צדקה רק אם אין להם אב או קרוב הראוי ליתן...בכך חובת האב לספק צורכיהם המצטרך כפי יכולתו אף ביותר מהנהו שיעורי של צדקה האמורים בדברי רבינו בהלכות מתנות עניים, ועל זה כיוונו רבותינו במאמרם צדקה "המספקת להם" לשלול הנהו שיעורי האמורים בתורת הצדקה". לאור הנ"ל חייב הרב אדרי אב אמיד לשלם מזונות גבוהים לילדיו על מנת לשמור על רמת החיים אליה הורגלו.

ב. גישת הגאון הרב ציון לוז - אילוז שליט"א

הרה"ג הרב ציון לוז - אילוז שליט"א חלק על הרב אדרי בפסק הדין הנ"ל בשני עניינים עקרוניים, הן בהחלת הדין של כדי מחסורו במזונות הילדים והן בהגדרת הדין של כדי מחסורו. בנוגע להחלת הדין של כדי מחסורו ביחס לחיוב מזונות הילדים כותב הרב לוז שהגירושין של ההורים לא הפכו את הילדים לעניים שהרי מדובר באב אמיד ואותה חובה המוטלת על האב לזון את הילדים לפני גיל שש נשארה גם לאחר גיל שש אלא שהגורם המחייב את האב לזון אותם השתנה, עד גיל שש מחובת מזונות ומגיל שש ואילך מדין צדקה ואין זה נוגע לילדים עצמם שפרנסתם מובטחת בין כך ובין כך.

לדעת הרב לוז שאף אם נקבל את גישתו של הרב אדרי ונחייב מזונות "כדי מחסורו", הוא חלוק עליו בשני עניינים. הראשון נוגע לגדר של כדי מחסורו. הרב לוז סובר שחיוב זה איננו חיוב מתמשך אלא חיוב חד פעמי עד שיתרגל למצבו החדש, כך הוא מבאר את דברי המאירי בכתובות (בב"ב י"ע"ב ד"ה והתבאר) האומר שאנו מצווים לתת לו "עד שלא יצטרך לשאול לפרנסו", דהיינו לזמן קצוב וכך גם שיטת הגאונים המובאת בשיטה מקובצת (מסכת כתובות דף סז עמוד ב) בזו הלשון: "והגאונים ז"ל כתבו דכל הני מעשיות דעני בן טובים בעני שאינו מפורסם בעניות שעושין לו כבוד שלו כדי שלא יתפרסם אבל עני שנתפרסם אין לו אלא כא' מעניי ישראל". עוד מביא שם דברי הר"י קורקוס (מתנות עניים ז, ג), ע"פ דברי הברייתא בכתובות האומרת שדי מחסורו מצווה אתה לפרנסו ואין אתה מצווה לעשרו, אומר שבעל כורחנו יש לחלק בין כדי מחסורו לבין להעשיר אותו וזו לשונו: "פירוש דלא תימא כיון שזה היה עשיר ורגיל בעושר הרי הוא כעבד וסוס ודי מחסורו

ואפילו האב אינו אמיד ואפילו יש לילדיו מקור הכנסה משלהם, הוא חייב לזונם אלא אם כן אין לו יכולת לכלכל עצמו שבכהאי גוונא הוא פטור מלזון אותם.

3. חיוב במזונות ילדים "לפי הרגלם" באב אמיד

בשולחן ערוך (אבן העזר סימן עא, א) נפסק שאם יש לאב יכולת, כופין אותו לזון גם את ילדיו שמעל שש עד שיגדלו (גיל 12 - 13 ולפי תקנות הרבנות הראשית 15 והמנהג עד - 18) מכח דיני צדקה וזו לשונו: "ומשם ואילך, זון נתקנת חכמים עד שיגדלו. ואם לא רצה, גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו. ואם לא רצה, מכריזין עליו בצבור ואומרים: פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן אפרוחיו; ואין כופין אותו לזון. במה דברים אמורים, בשאינו אמוד, אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם, מוציאים ממנו בעל כרחו, משום צדקה, וזנין אותם עד שיגדלו".

א. גישת הגאון הרב אריאל אדרי שליט"א

הרב אריאל אדרי שליט"א (ביה"ד האזורי ירושלים תיק מס' 960545/4) כתב שמאחר והשו"ע אבה"ע"ז מחייב את האב לזון ילדיו מדין צדקה, עלינו לפנות לדבריו בהלכות צדקה ולראות את גדרי החיוב. השולחן ערוך (יו"ד סימן רנ, א) פסק: "כמה נותנין לעני, די מחסורו אשר יחסר לו. כיצד, אם היה רעב, יאכילוהו. היה צריך לכסות, יכסוהו. אין לו כלי בית, קונה לו כלי בית. ואפילו אם היה דרכו לרכוב על סוס ועבד לרוץ לפניו כשהיה עשיר, והעני, קונה לו סוס ועבד וכן לכל אחד ואחד לפי מה שצריך. הראוי לתת לו פת, נותנים לו פת...הגה: ונראה דכל זה בגבאי צדקה, או רבים ביחד, אבל אין היחיד מחוייב ליתן לעני די מחסורו, אלא מודיע צערו לרבים, ואם אין רבים אצלו ייתן היחיד, אם ידו משגת". מאחר ודיני צדקה מחייבים לתת לעני "די מחסורו", פסק הרב אדרי לחייב אב עשיר במזונות ילדיו מעל גיל שש לפי מה שהורגלו. לדבריו, חיוב כדי מחסורו הוא חיוב מתמשך ולא מוגבל בזמן ולכן ניתן לחייב את האב לתת להם כדי מחסורם עד שיגדלו. הוא מביא לכך סייעתא מדברי שו"ת הגם שאול (להרה"ג רבי שאול אבן דנאן) בסימן כ' וזו לשונו: "בכך הנלע"ד שאדרבא לחיובא אתי ההוא מאמר, צדקה המספקת להם יען דינא הוא באחרים שכפי השגת יד הנותן חובת הצדקה כמ"ש רבינו הרמב"ם ז"ל (בהלכה ה' הנזכרת)... וא"כ בדרכי הצדקה, אם השיעור הנזכר הספיק למקבל הלא טוב, ואם לא יתן השיעור ההוא אף אם לא הספיק לו לדי מחסורו, ואף אם התשעה

קרינן קמ"ל דלא דאין זה נקרא מחסורו".

העניין השני עליו חולק הרב לוז הוא מה נכלל בכדי מחסורו. אומר הרב לוז, שהדוגמאות השונות בגמ' נועדו ללמד שיש שני אופנים של כדי מחסורו - הראשון צורכי גופו, שכיוון שהורגל בעידונים, אם תשנה את הרגליו יהיה זה בבחינת שינוי ווסת תחילת חולי. והשני הוא, צורכי נפשו וכבודו של אותו עני מה שמובלט בסוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו שהוא בעיקר ענין של כבודו של אותו עני שירד מנכסיו, ולא בהכרח מצורכי גופו. לשיטתו, גם אם נקבל את גישתו העקרונית של הרב אדרי, שגם בחיוב האב במזונות ילדיו הקטינים יש לחייבו במה שהורגלו בעושרם, זה דווקא בכל הנוגע לצורכי גופם, שאם הורגלו במעדנים לא ייתן להם עתה לחם צר ומים במשורה, אבל בכל הנוגע לכבודם ומעמדם לענ"ד זה לא שייך כלל בקטינים, שבמה ייפגעו קטינים אלו אם יהיו במעמד שווה לכל חבריהם בתלמוד תורה ובמוסדות החינוך שכן לדבריו ילדים בגיל רך אינם נזקקים לענייני כבוד השייכים דווקא אצל מבוגרים.

מעבר לשני העניינים הנ"ל, יש לצרף את דברי הרמ"א ביו"ד (רנ, א) האומר שחיוב זה מוטל על הציבור ואינו מוטל על אדם פרטי ועוד יותר את דברי המאירי (כתובות סז עמ"ב) האומר שאם אין זה צורך הכרחי, נתינת כדי מחסורו הוא מידת חסידות.

פועל יוצא מהאמור הוא מצב מעניין לפיו החיוב הבסיסי והעיקרי הוא רק צורכי הילד ואילו החיוב מדיני צדקה בא להרחיב את החיוב הבסיסי ויחייב יותר מעיקר החיוב.

ג. גישת הגאון הרב יאיר בן מנחם שליט"א

(ביה"ד ת"ת תיק מס' 1135281/1 ניתן 19/10/17), לאחר שהביא מהאחרונים שמזונות ילדים אינם לפי עושרו אלא לפי צורכי הילדים, הביא את דברי השו"ע בסימן פ"ב סע"ז האומר: **"הבת אצל אמה לעולם, ואפילו לאחר ו'. כיצד, היה האב ראוי לצדקה, מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו, וזנין אותה והיא אצל אמה; ואפילו נשאת האם לאחר, בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה, עד שימות האב ותיזון אח"כ מנכסיו בתנאי כתובתה והיא אצל אמה"**. מדיוק הלשון - הראוי לה משמע שזה יותר מכדי צורכה. יתכן שלדעתו גם באב שאינו עשיר יחייבו מזונות כפי הרגל הבת. אך יתכן שניתן להסתייג מההוכחה מלשון השולחן ערוך שהרי ברמב"ם הלכות אישות פרק כא, יח' כתוב בזה הלשון: **"כיצד? היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה ואפילו נשאת האם לאחר, בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתובה והיא אצל אמה"**. כך היא הגרסה גם לפי הרב קאפח. אם כנים דברנו יתכן שישנה ט"ס בהעתקת דברי המחבר שכן גם יותר מסתבר לומר שהכוונה שמחייבים אותו מדין צדקה לפי הראוי לו לתת. ובשלחן ערוך מוגה מהדורת פרידמן אכן

יש תיקון בדברי המחבר וכתוב שם שמוציאים ממנו הראוי לו ולא כמו בגרסאות שלנו שכתוב הראוי לה. שיטה זו היא שיטת ביניים לשתי השיטות, ההגדרה המדויקת לשיטתו מובאת בסוף דבריו בזה הלשון: **"שכאשר באים אנו מדין חיוב צדקה הרי שהאב מחויב לדאוג לצורכי הילדים ולהעניק להם כדי מחסורם אשר הרגילם בו, אך זאת אך בנוגע לאיכות הצרכים אשר הם נזקקים להם ולא בנוגע לדברים אשר אינם כלולים בצרכיהם אלא חשויים כמותרות"**.

4. חיוב האישה במזונות ילדים

עד כה עסקנו בחיוב אב אמיה, עתה עלינו לברר את הסיטואציה ההפוכה, בה האב עני ובקושי יכול לקיים את עצמו והוא ההורה המשמורן, האם ככהאי גוונא ניתן יהיה לחייב את האם לשלם לאב מזונות ילדים מדין צדקה. ראינו לעיל בדברי השופריה דיעקב, שאב שהינו עני ואין לו יכולת לכלכל את עצמו פטור ממזונות ילדיו אפילו הם פחות מבני שש וכל שכן בבני שש ומעלה שכל חובתו נובעת מדין צדקה, שאם אין לו אי אפשר לחייבו לתת צדקה כמבואר בדברי הרמ"א על השולחן ערוך (יורה דעה רנא, ג): **"פרנסת עצמו קודמת לכל אדם, ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו ואח"כ יקדים פרנסת אביו ואמו, אם הם עניים, והם קודמים לפרנסת בניו"**. במצבים אלו עולה ביתר שאת שאלת חיובה של האם במזונות ילדיה. הגר"ש שפירא האריך בזה (ביה"ד אזורי נתניה תיק מס' 913242/1) ודן באפשרות לחייב את האם במזונות הילדים ורובם של הדברים שיובאו בפרק זה מתבססים על פסק הדין הנ"ל.

נקדים ונאמר שהדברים דלהלן מבוססים על כך שחובת מזונות ילדים מגיל שש ועד שמונה עשרה הם בגדר של צדקה אך יש מהדיינים שפירשו את תקנת הרבנות הראשית כהרחבה של מזונות עד גיל שש ולדבריהם חובת מזונות הילדים גם על הילדים הגדולים מוטלת על האב אך גם לשיטתם במקום שאין לאב יכולת לפרנס אתינן לדיני צדקה (הערה: מאחר ועברו עשרות שנים מאז תקנת הרבנות הראשית והמציאות השתנתה לבלי היכר, במקום שידונו מה התכוונו בתקנה בת למעלה משבעים שנה, ניתן לתקן תקנה חדשה שתגדיר את הדברים במדויק בהתאמה למציאות בת זמננו). דבר פשוט הוא שגם אשה חייבת במצוות צדקה וניתן לכפותה על כך כמבואר בלשון המחבר (יו"ד רמ"ח, א): **"כל אדם חייב ליתן צדקה, אפילו, עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו. ומי שנותן פחות ממה שראוי ליתן, בית דין היו כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדהו ליתן, ויורדים לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן"**. אמנם בשלחן ערוך שם (סעיף ד) כתוב שאין לקבל צדקה מהנשים אלא סכום מועט אולם שם מדובר באשה שאין לה כסף משלה וכל מה שהיא נותנת זה

טב אמיה, חייב במזונות נכדו מדין צדקה וכפי שכתב ב"חוט השני", ובכלל זאת מדורם, רפואתם, כסותם, וכל צרכיהם, וכ"ש שחייב בשכר המלמדים מדין צדקה. החובה מדין צדקה מוטלת על קרובים מצד האב קודם לקרובים מצד האם

”

משל בעלה ולכן מותר רק דבר מועט שבזה מניחים שבעלה איננו מקפיד, אך מכספה שלה אין שום הגבלה על קבלת צדקה מאשה.

השתא דאתית להכי שגם אשה חייבת במצות צדקה וניתן לכפותה, הרי מבואר בשלחן ערוך יורה דעה רנא סעיף ג שבדין צדקה יש להקדים את ילדיו וזו לשונו: "הנותן לבניו ובנותיו הגדולים, שאינו חייב במזונותיהם, כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה, וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכים להם, הרי זה בכלל צדקה. ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו, אלא קרובו, צריך להקדימו לכל אדם". מכל האמור עולה ברור שניתן לחייב אשה לזון ילדיה שמעל גיל שש מדין צדקה. ההגיון שעומד מאחורי חיוב הצדקה הוא, שלא יתכן שהורה יהיה אכזרי על ילדיו ויביא אותם לעולם ולא ידאג להם. סברא זו נכונה אצל האם באותה מידה שהיא נכונה אצל האב ולכן ניתן יהיה להשית עליה חיוב מדין צדקה. אמנם קיימת מחלוקת בפוסקים האם חיוב צדקה לקרוב תלוי בדין ירושה (חוט השני מובא בפתי"ש אהע"ז עז סק"א) ולכן אב חייב יותר מאם או שתלוי בהיותו שאר בשר (גבעת פנחס סימן סד) ואין חיוב לאב יותר מאם, אולם בין כך ובין כך לדעת כולם האם איננה פטורה מצדקה ויתכן שרמת החיוב של האם נמוכה יותר וממילא כאשר הילדים מגיעים לגיל בו החיוב הוא מדין צדקה ניתן לחייב את האם לזון אותם ואולי אף באותה רמה שניתן לחייב את האב ובהחלט יש מקום להתחשב בהכנסות ההורים כאשר באים לקבוע חיוב מזונות מדין צדקה.

גם בקטני קטנים שתקנת חכמים היא על האב לבדו, כאשר לאב אין יכולת לכלכל את ילדיו, ניתן יהיה להשית על האם חיוב מדין צדקה. הרמ"א באבן העזר (פ"ב, ה) מביא את דברי רבינו ירוחם ואומר: "וי"א הא דגרשה אינה מחוייבת להניק אם אינו מכירה, היינו כשמוצא מינקת אחרת ויש לו להשכיר, אבל אם אין לו, כופה אותה ומניקתו". בספר בני אהובה (אישות כא, טז) מבאר שהלכה זו מקורה בדין צדקה וזו לשונו: "הרמ"א הביא בס' פ"ב ס"ה כתב דאם אין לו להשכיר כופין אותה להניק ותמה הח"מ סק"ו למה לא יהיה מוטל על הבי"ד לשכור מינקת כמו פרנסה דלאחר כ"ד חודש, ונראה דודאי אם האשה עשירה אף לאחר כ"ד חדשים כופין את האם לזון בניה דהא כופין על הצדקה ואין לך צדקה יותר מזה, ואם כן היא שיש לה חלב בדדיה ותוכל להניק הרי היא עשירה לדבר הזה וכופין אותה כמו שכופין על כל צדקה". גם בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו חאה"ע ס' ל"ח סק"ו) כתב דברים דומים וזו לשונו: "והנה יש לדון אם אין לאב

והאם עשירה, אם יש לכוף אותה מתורת צדקה, הנה ביו"ד ס' רנ"א ס"ד פסק מר"ן ז"ל וז"ל מחייבים את האב לזון את בנו עני ואפילו אם הוא גדול מחייבים אותו יותר משאר עשירים שבעיר (וכן שאר קרובים וע"ל ס' רנ"ז ס"ח) ושם בס' רנ"ז פסק עני שיש לו קרובים עשירים שיכולים לפרנסו אין גבאי העיר חייבים לפרנסו וכו' ע"ש, נימ"ל דאם באמת האשה היא עשירה ויש לה האפשרות לטפל בילדה לפרנסו והאב אין לו היכולת אז יש לכפות על האשה לפרנסו, דאין לך קרוב יותר מהאם לבנה, ואין מקום לחלק בין טיפול לפרנסה, דאם היא עשירה הרי יכולה לשלם לאחרת שתטפל בו, וטיפול לא נפיק מכלל פרנסה".

5. חיוב סב במזונות מדין צדקה

א. חיוב מזונות סב - הפן ההלכתי
בשו"ת "חוט השני" לרבי יאיר בכרך סימן ח (הובא בפת"ש אבהע"ז סי' ע"א סק"א) כתב בזו הלשון: "על מי מבני המומר הם מוטלים לפרנסם אם על אבי אמם או על אחי אביהם והעלה שהחיוב הוא על אחי אביהם וכל דבריו האמת והצדק. ואני מוסיף על דבריו שענין המזונות תולים יותר בירושה". בהסתמך על האמור פסק הדין הרב שנאור פרדס (בד"ר נתניה, והביאו את דבריו ביה"ד הרבני בירושלים בתיק מס' 924081/2). בזה"ל: "נמצא שהסב מחויב מדין צדקה לסייע במזונות נכדיו, ולפי האומדן של יכולתו. דיני הקדימה תלויים בדיני ירושה ולכן חיובו של הסב מצד האב קודם לחיובי משפחת האם. באם אין לסב ממון, מחויבים שאר קרובי האב. באם אין בידי קרובי האב ממון, אזי חיוב הצדקה מוטל על קרובי האם". במסקנת דבריו בסוף פסק הדין כותב הרב פרדס כך: "נמצא לסיכום: סב אמיד, חייב במזונות נכדו מדין צדקה וכפי שכתב ב"חוט השני", ובכלל זאת מדורם, רפואתם, כסותם וכל צרכיהם, וכ"ש שחייב בשכר המלמדים מדין צדקה. החובה מדין צדקה מוטלת על קרובים מצד האב קודם לקרובים מצד האם. לפיכך חובת אחי האב קודמת לאבי האם. וכ"ש חובת אבי האב קודמת לאבי האם..." מדברי הרב פרדס עולה בבירור ובאופן שאינו משתמע לשני פנים כי סב חייב במזונות נכדיו, לרבות מדור רפואה כסות וכל צרכיהם.

גם ביה"ד האזורי בחיפה בראשותו של כבוד הרב דניאל אדרי (תיק מס' 362998/17 מיום 23/03/2014) חייב סב לזון את נכדיו, וז"ל הרב אדרי בסיכומו של הדיון ההלכתי: "מכל מקום ניתן לחייב סב במזונות נכדו מכוח חובתו לתת צדקה בכלל, כפי שהובא בחוט השני, ולקרוביו בפרט, וכן נוהגים בתי המשפט ובתי הדין במדינת ישראל כאמור

כאשר באים אנו
מדין חיוב צדקה
הרי שהאב מחויב
לדאוג לצורכי
הילדים ולהעניק
להם כדי מחסורם
אשר הרגילים בו,
אך זאת אך בנוגע
לאיכות הצרכים
אשר הם נזקקים
להם ולא בנוגע
לדברים אשר
אינם כלולים
בצרכיהם אלא
חשובים כמתורת

גם בסעיף 4 לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט - 1959. ראה ע"א 36/83-35 לאה חסין ואח' נ' רחל פלדמן ואח', פ"ד לו (4) 721....". אמנם בשלב מתן פסק הדין נמנע הרב אדרי לחייב את הסב במזונות, אך כתב בסוף דבריו בזה"ל: "... בית הדין בשלב זה לא מחייב את הסב על אף שניתן לחייבו, אם הבעל ימשיך בסירובו ליתן גט בית הדין ישקול לחייב את הסב במזונות ראויים וכפי מעמדו". בפסק דין של ביה"ד האזורי באשקלון בתיק מס' 89396/3 מיום 08/09/2015, נפסק בהסתמך על שו"ת "חוט השני" הנ"ל כי הורי האב חייבים לזון את נכדיהם.

ב. חיוב סב במזונות נכדיו - מקור הסמכות המשפטית פסקי הדין דלעיל, המחייבים סב במזונות נכדיו, ניתנו לכאורה בחוסר סמכות משום שלבית הדין הרבני אין סמכות חוקית לדון במזונות הסב. למרות חוסר הסמכות לכאורה, ערעור שהגיש סב לביה"ד הרבני הגדול לערעורים על פס"ד שניתן בביה"ד בירושלים ביום 12/7/15, נדחה מטעמים פרוצדוראליים. הסב פנה לבג"ץ בערעור (3353/16) שנדחה אף הוא על הסף. יתכן כי במידה וסברו שופטי בג"ץ כי פסק הדין ניתן בחוסר סמכות, לא היה עולה על הדעת שהעתירה הייתה נדחית. לא זו אף זו, בפסק הדין, אשר נכתב על ידי השופט עמית, דחה בית המשפט העליון כאמור את העתירה על הסף והותיר את החלטות בית הדין האזורי והגדול על כנן, תוך שהוא קובע במפורש שלא הייתה בהן חריגה מסמכות או מכללי הצדק הטבעיים. למרות דברי בית המשפט,

שהגדרתם אינם כרציו מחייב של פסק הדין, סבורים גורמים מקצועיים כי אין סמכות לבית הדין לדון במזונות הסב.

כך כתבו אב"ד הרב ישראל שחור והרבנים יצחק מרווה ושמעון לביא בתיק 968357/13 מתאריך 11/7/17 "בית הדין בדק ובריר, כי אבי הבעל הינו צד ג', ואין בסמכות בית הדין לחייבו במזונות ילדי הצדדים, בית הדין מצייני, כי על פי ההלכה יש יסוד לחייבו מדין צדקה, ויש לחייב את הקרוב קרוב תחילה. גם על פי התיקון לחוק המזונות, אותו ציטט בא כח האשה, נקבע כי ניתן לחייב את הסב במזונות נכדיו, אולם תיקון זה לא הסמיך את בית הדין לחייב את הסב. משכך, בית הדין דוחה את הבקשה לחיוב הסבא וכן את בקשת העיקול."

6. גיל סיום החיוב במזונות

כאמור לעיל בתחילת המאמר, חובת האב במזונות ילדיו מעיקר הדין היא עד גיל שש ומכח מצוות צדקה החיוב הוא עד שיגדלו, קרי 12 - 13. בשנת תש"ד הרחיבה הרבנות הראשית את החובה עד לגיל חמש עשרה ובשנת תשל"ו התקבלה החלטה נוספת להרחיב את המזונות עד גיל 18, החלטה עליה נמנע מלחתום הראשון לציון דאז, הגר"ע יוסף זצ"ל. למרות התנגדותו של הגר"ע יוסף, המציאות הרווחת היום היא שבתי הדין מחייבים "כמנהג" עד גיל 18. בשנים האחרונות

על התנגדותו של הגר"ע יוסף זצ"ל כתב שם הגר"ש שפירא: "יש לחלק בין המצב לפני קום המדינה ולכן היו צריכים הסכמה של כל ראשי הציבור. אחרי קום המדינה ואחרי שהכנסת קבעה בחוק לתיקון דיני משפחה חיוב עד גיל 18, תקנת הרבנות מגלה על החוק שיש לו תוקף גם על פי דין, ולא צריכים הסכמת כל רבני ישראל"

מתפתחת מגמה אצל כמה מההרכבים לחייב שלישי מהמזונות מגיל 18 עד לגילאי 20 - 21. כך ניתן למצוא בדעת המיעוט של אב"ד הגר"ש שפירא בפסק הדין של ביה"ד בנתניה (בתיק 913242/1 מיום 5/1/15) בו הוא חייב במזונות עד גיל 21, בניגוד לדעת חבריו וכך נימק בפסק הדין: "הנוהג הרווח בהסכמי הגירושין הוא לחייב את האב בשלישי ההוצאות מגיל 18 עד גיל 21, מכיוון שהילדים לא מפרנסים את עצמם, אלא הולכים לצבא, לשירות לאומי או לומדים בישיבה, ואין הם עובדים לפרנסתם, ופרנסתם מוטלת על הוריהם בפועל. לפיכך אף שתיאורטית יכולים לעבוד לפרנסתם, מעשית אין הדברים כן ולפיכך יש מקום לומר שיש לחייב את האב בחלק ממזונות הילדים מדין צדקה כאמור ביו"ד וכמו שכתב הדרישה.... שהאב חייב לזון את ילדיו הבוגרים אם אינם יכולים לעסוק לפרנסתם, ולפיכך יש מקום, גם על פי דין, למנהג המדינה הרווח כיום לחייב את האב בשלישי הסכום שהתחייב למזונותיהם עד גיל 18. מגיל 18 ואילך, לפיכך יש לקבוע שהאב יתחייב ב-1/3 מזונות הילדים וב-1/3 המדור משיגעו הילדים לגיל 18 עד שיגיעו לגיל 21."

האב"ד הוסיף שני נימוקים מרכזיים לשיטתו:

· החוק לתיקון דיני משפחה מזונות, קובע, שאביו ואמו של קטין חייבים במזונותיו, ולפי זה הוי נימוסים שכל בני המדינה ניחא להו ו"דינא דמלכותא דינא", ולשיטתו, כאשר אב אינו יכול לפרנס את ילדו, יש לחייב את האם לפרנסו.

· הנוהג כיום לחייב 1/3 מזונות מגיל 18 ועד 21 לבנים ועד 20 לבנות, מכיוון שבגיל זה הבן והבת אינם יכולים לעבוד לפרנסתם מחמת שירות צבאי/לאומי ולימוד בישיבה. לפיכך יש לחייב האב ב-1/3 המזונות מדין צדקה.

להבהרת המנהג לחייב עד גיל 18 למרות הסתייגות הגר"ע זצ"ל, כתב האב"ד הגר"א שפירא בפסה"ד: "היות ובתי המשפט מחייבים לזון עד גיל 18 ע"פ חוקי המדינה, ואם בתי הדין יחייבו רק עד גיל 15, אזי תפנה האשה לבית המשפט ע"מ לחייבו לאחר מכן. על כן, הימנעות בית הדין מלפסוק מזונות עד גיל 18 במה שראוי לפי ההיגיון, המנהג ואף על פי דין תורה וכמו שקבעה מועצת הרבנות הראשית, תשלח את בעלי הדין לדון אך ורק בביהמ"ש, דבר שיהיה חילול ה', שהרבנים לא דואגים לילדים ורק השופטים דואגים לתקנתם, ועל כן מנהג בית הדין בנתניה מאז ומעולם (ושמעתי שכן נוהגים בשאר בתי הדין), לפסוק מזונות עד גיל 18, בהסתמכות על תקנת הרבנות הראשית משנת תשל"ו."

על התנגדותו של מע"כ הגר"ע יוסף זצ"ל כתב שם הגר"ש שפירא: "יש לחלק בין המצב בשנת תש"ד שהיה לפני קום המדינה ולכן היו צריכים הסכמה של כל ראשי הציבור משא"כ בשנת תשל"ו אחרי קום המדינה ואחרי שהכנסת קבעה בחוק לתיקון דיני משפחה חיוב עד

גיל 18, תקנת הרבנות מגלה על החוק שיש לו תוקף גם על פי דין, ולא צריכים הסכמת כל רבני ישראל". למרות דברי כב' הגר"ש שפירא, חלקו עליו רוב חברי ההרכב משום שקשה הלכתית לחייב אדם במזונות ילדיו שמעבר לגיל חמש עשרה ולכל היותר שמונה עשרה, מאחר שלא מצאנו בשום פוסק ואף לא במנהג בית הדין לפסוק מזונות לבוגרים. לטענת דעת הרוב, אם האב"ד מחייב עד גיל 21 "מדין צדקה" אם כן אולי נחייב אף לאחר גיל 21? וזה בוודאי לא אמר אדם מעולם. על טעמו לחייב מדין "מנהג המדינה" טענו דעת הרוב: כי המנהג שייך רק כשאנו משוכנעים שאכן זה המצב - בכח המנהג לחייב, כלומר רק כשהמנהג שכיח ומפורסם והמתחייבים ידעו מכך. מאחר ולא כולם מתחייבים מזונות עד גיל 21 אין להגדירו כמנהג המדינה.

הרב שפירא שליט"א אינו היחיד שמצא לנכון לחייב כן וכך נפסק גם בפסק דין שלא פורסם ולא נומק, בו חייבו שליש מזונות עד גיל 21 כדבר שבשגרה שלא צריך לנמקו (ביה"ד אשדוד 875313/2 מתאריך 8/1/14).

ביה"ד בחיפה (בהרכב הרבנים אב"ד הרב אושינסקי, הרב גרוזמן, והרב זרביב בהחלטה מיום 13/2/17 בתיק 978773/18) התמודד עם השאלה לגבי גיל החיוב: "היה מקום לשאול שאלה עקרונית - מדוע חובתו של אדם אמיד במזונות ילדיו היא רק עד שיגדלו, והרי אם זוהי חובה מדין צדקה אם כן יתחייב בכך אף כאשר הם גדולים יותר, שהרי חייב אדם לזון את קרוביו מדין צדקה, וכל שכן את ילדיו?"

בפסק הדין הובאו מספר תשובות: הדרישה (הביאו ב"ש ס"ק ג ובדומה לכך שו"ת מהרשד"ם י"ד קס"ו וברשב"א), השיב על כך שלאחר שגדלו הילדים בדרך כלל הם כבר יכולים לפרנס את עצמם, ולכן כל חיובו לילדיו מדין צדקה הוא עד גיל מצוות (עד שיגדלו), ועל סמך זה כתב בשו"ע שחובתו היא רק עד גיל זה. עולה מדבריהם, שכאשר הילד גדול שיכול לזון עצמו, האב פטור מלזונו.

ביה"ד הוסיף שמדבריהם נראית מסקנה מעשית נוספת: "כאשר אין רגילות שיפרנסו הילדים את עצמם מגיל 13 ואילך, חייב האב להמשיך ולזונם עד שיתחילו לעבוד". ומכאן נלמד: "אם כן בתקופתנו אנו, שאין הילדים יוצאים לעבוד בגיל כה צעיר (ואף החוק אוסר להעסיק ילדים בגיל זה), יהיה האב חייב להמשיך ולזונם אף לאחר שיגדלו, מדין צדקה לקרוביו, עד שיתחילו לפרנס את עצמם".

הסבר נוסף מובא בדברי הבית שמואל שם: "שיטת רבנו ירוחם היא שאכן אחר שיגדלו הילדים יש על האב חיוב לזונם מדין צדקה, ואולם קודם שיגדלו (מגיל שש

עד גיל מצוות) יש להם יתרון בצדקה יותר משאר קרוביו של האב, והחובה לזונם אז היא גדולה יותר. כאמור, ביאור זה נותן מענה גם לשאלת הדרישה, שאמנם חיוב הצדקה הוא גם כשגדלו, אך קודם לכן החיוב גדול יותר. גם על פי מהלך זה עולה כי גם את ילדיו הגדולים (שאינם מתפרנסים) חייב האב לזון מדין צדקה, כשם שחייב בצדקה לשאר קרוביו העניים".

על דברי ביה"ד בחיפה יתכן להעיר שחוק עבודת נוער התשי"ג 1953, אוסר על העסקת ילדים מתחת לגיל 15. המציאות הרווחת כיום היא שרבים מבני הנוער עובדים במהלך השבוע ולעיתים מרוויחים סכומים מסויימים, כך שגם לפי התירושים השונים שהזכיר ביה"ד, ככל שמדובר בילדים מעל גיל 15 יש מקום לבדוק לגופו של ענין האם הילדים יכולים לעבוד, ואם הם עובדים יש לבדוק כמה הם מרוויחים ולכן לא ניתן לקבוע באופן גורף שאפשר לחייב מזונות ילדים אפילו לא עד גיל 18 וכל שכן שלא מעבר לכך. בפרט שכל ענין המזונות מצוי במחלוקת בין הדיינים, ממילא הוי ספק וכל מקום שיש ספק בתקנה אין להוציא מיד המוחזק.

ככלל יצוין ביה"ד בחיפה בפסק הדין האמור (בהרכב הרבנים אב"ד הרב אושינסקי, הרב גרוזמן, והרב זרביב בהחלטה מיום 13/2/17 בתיק 978773/18) פטר אב ממזונות בתו בת ה-17 לאחר שהוברר כי היא עובדת ומתפרנסת.

בית הדין הרבני בפתח תקווה 1097392/6 בהרכב הרב יגאל לרר - אב"ד, הרב מנחם האגר, הרב דוד בר שלטון שליט"א קבעו כי: "לאחר שבקשת האם ע"י ב"כ ותגובת האב ע"י ב"כ היו לעיני ביה"ד, מבהיר ביה"ד כי הסמכות החוקית לדון במזונות הילדים היא עד גיל 18. מעבר לגיל 18 נצרכת הסכמת שני ההורים לעצם הדיון עצמו". הדברים אינם ברורים, מה תועיל הסכמת ההורים לעניין הסמכות? והאם תגביל הסכמתם את הבן הבגיר לתבוע מזונות מהוריו? אך עולה באופן ברור שכל תביעה למזונות הבן לאחר גיל 18 תידרש להגדרת מקור סמכות ההורה לתבוע בשם הבן את מזונות הילדים.

לתשומת ליבכם, מאמרים אלו אינם מהווים תחליף לייעוץ משפטי, אינם מהווים חוות דעת משפטית, ואין אחריות למסתמך עליהם. בהחלט יתכן שעובדות או הלכות משפטיות שונות ישנו את האמור בהם בנסיבות כל מקרה ספציפי. חובה להתייעץ עם טוען רבני מומחה טרם נקיטת כל צעד בעל משמעות משפטית. כמו כן המחבר אינו לוקח על עצמו לעדכן מי מהמאמרים המופיעים באתר/בגיליון זה ויש לבדוק כל עניין לנסיבותיו במועד הרלוונטי.

ראיון עם

כב' הגאון הרב ישראל מאיר לאו שליט"א

רבה הראשי לישראל לשעבר נשיא בית הדין הרבני הגדול בדימוס
והרב הראשי לת"א יפו והסביבה

לא רק על גוש דן אלא גם על ערים רבות מעבר שכיום אינם בתחום שיפוטו, בירושלים היו בשעתו 5 הרכבים, בה בעת שבתל אביב היו 15 הרכבים, בחיפה היו 5 הרכבים בשעתו.

תפקיד רב הראשי נחשב כתפקיד מאָהד, כל' בעיקר דמות רב היורד אל העם מפייסו ומרומם אותו רוחנית ולעיתים אף גשמית, לעומת תפקיד דיין ו/או נשיא בית הדין שהינו תפקיד שיפוטי אגרסיבי שמטבע הדברים עלול ליצור פעמים כעסים וטינה של מתדיינים בפרט שלא מהמגזר הדתי כנגד דיינים, בית הדין ו/או ממסד דומה כרבנות וכו', האם הרב לא רואה בלשמש בשני תפקידים אלו רב הראשי לצד נשיא בית הדין כאחד, תפקיד סותר קמעה?

אם אכן כל תפקידו של הדיין היה לפסוק את גובה המזונות בלבד, יתכן ולא היה מקום לכהונת רבנים בכלל ורבנים ראשיים בתפקיד דיינים, אלא שתפקיד הדיין אינו טומן בחובו אך ורק את נושא הפסיקה אלא הרבה מעבר, מבט נכון על תפקיד הדיין בבתי הדין, לא יוליד שאלה שכזו.

על מנת להמחיש את הדברים אספר סיפור - (הגרי"מ לאו מצביע על חלל חדר לשכתו כיום בו מתקיים הראיון), הרב ממחיש לנו בצבעים חיים כיצד המקום היה נראה בשנים עברו - ובכן חדר זה שבו אנו יושבים עתה (לשכת הרב, - מ.ל.) היה מחולק לשני חדרים, כשבצידו השני ישב הרב חיים דוד הלוי זצ"ל שכינה כהרב הראשי הספרדי לתל אביב וראב"ד ביד"ר תל אביב במשך 24 שנים, ובחלקו השני של החדר יש מו"ר חמי זצ"ל הרב יצחק ידידיה פרנקל הרב הראשי לתל אביב וראב"ד

לקראת הוצאת גיליון משפט צדק הנוכחי, פנו עורכי הגיליון אל הרב הראשי לישראל לשעבר ונשיא בית הדין הרבני הגדול בדימוס כב' הגאון הרב 'שאל מאיר לאו שליט"א בבקשה לראיון השכל עימו, בעקבות כך הוזמנו על ידו ללשכתו שבבית הרבנות תל אביב ושמעו ממנו עדויות תובנות ומעשי מוסר והשכל שהיו בדידו שעד היום טרם זכו לחשיפה, ובכן לכבוד ולעונג להביא בפני ציבור הקוראים את מלוא ראיון נכבד זה כדלהלן:

למעשה כת"ר בשנות כהונתו עד להיות נשיא ביה"ד הגדול שימש במס' תפקידים במערכת בתי הדין הרבניים.

הייתי פעיל במערכת בתי הדין הרבניים במשך 15 שנים, בתחילה כיהנתי במשך 5 שנים בתפקיד ראב"ד תל אביב, ולאחר מכן כשמוניתית לתפקיד הרב הראשי לישראל כיהנתי במשך 5 השנים הראשונות כאב"ד בבית הדין הרבני הגדול ולאחר מכן במשך 5 שנים כנשיא בית הדין הגדול.

כיצד היה נראה בית הדין הרבני כל אביב בשנים בהם כיהן הרב שם כראב"ד

בשעתו מנה בית הדין הרבני בתל אביב 15 הרכבים. **כלומר לפני כ-25 שנים היה מספר כפול של הרכבים מזה שיש היום?**

אכן, 3 הרכבים היו בתי דין לגיטין, אך הסיבה לריבוי ההרכבים הייתה פשוטה, בפתח תקווה ברח' מונטיפיורי היה הרכב אחד בלבד (שלא כיום בו משמשים 3 הרכבים), בית הדין ברחובות תחילה לא היה ולאחר מכן היה במתכונת מצומצמת, לכך באופן טבעי בית הדין הרבני בתל אביב היה מופקד

כשבראש

הפירמידה עומד

דמות שהוא גם

דמות הרב שיש

לו את הניסיון

גם בדברים

האלו, אני סבור

שזהו הפתרון

המעולה ביותר,

לעשות את

האיזון והשילוב

בין תפקיד הדיין

ותפקיד הרב

המתמזגים יחד

ובמיוחד בתיקי

משפחה

”

ביד"ר תל אביב במשך 14 שנים עד לפטירתו, שנתיים לאחר פטירתו של חמי נבחרתי לכהן כרבה הראשי של תל אביב.

בשנת 1989 תשמ"ט החל הזרם הגדול של העלייה מברית המועצות לשעבר, אז נולד התפקיד הייחודי והמיוחד של מבררי יהדות בפועל.

בוקר אחד, היה זה יום חמישי בשבוע עת התכנס כאן בית הדין המיוחד לבעיות מיוחדות של הרב הראשי, אני ישבתי אז בראש הרכב, ועימי ישבו יחדיו שני אבות בתי דין בתל אביב דאז, מימיני כב' הגאון הרב שלמה דייכובסקי שליט"א אב"ד אולם ח' ומשמאלי כב' הגאון הרב אברהם שרמן שליט"א אב"ד אולם א', הגיע אלינו דיון דחוף, מדובר היה באדם בן 42 שהגיע לארץ בשעה 3:00 לפנות בוקר אותו היום, הציג עצמו כעולה חדש, דובר אנגלית רצוצה, אך לא הייתה ברירה כי את השפה הרוסית שבה דיבר כשפת אם לא הבין אף אחד מחברי ההרכב.

שמו היה גורג', לא אזכיר את שם המשפחה, רופא כירורג במקצוע, בן 42, היה מאוד נרגש וביקש שניתן לו הכרה ביהדותו ונפסוק כי הוא יהודי, כך גם יהיה זכאי כמובן לכל ההשלכות להם זכאי עולה חדש שהוא יהודי, ביניהם עניינים שהיה נזקק להם בדחיפות, אדם זה הגיע אלינו כיוון שהסבירו לו שבכדי לקבל את ההכרה כי הוא יהודי הוא צריך לפנות לבית הדין.

שאלנו אותו אם יש לו ניירות - תעודת לידה וכד', אך הוא ענה כי אין לו שום ניירות, ואז החל להרצות את סיפורו, לדבריו הוא ברח מברית המועצות, סיפר (כתשובה לשאלתנו מדוע היה צריך לברוח, שכן באותה תקופה כבר ניתן היה לעלות באופן חופשי) כי החוק בברית המועצות באותה התקופה קובע כי אם מישהו מבני המשפחה הקרובה מטיל ווטו, מתנגד לעזיבה של ברית המועצות ולעלייה לישראל יכול הוא לעצור את מתן הרישיון לעזוב את ברית המועצות ולכן ברח טרם יעקבו אותו.

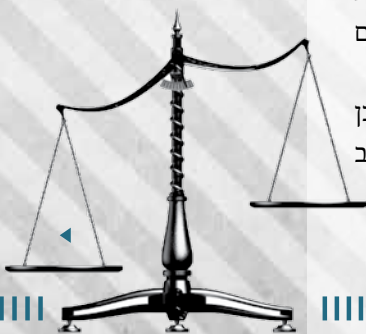
לשאלתנו מי מתנגד לעלייתו לארץ, השיב כי חמותו היא המתנגדת, ביקשנו להבין מדוע לא הביא עימו לארץ גם את החותנת? והנ"ל השיב בצורה נחרצת, היא גויה!!!, שאלנו אותו אם כן גם אשתך לא יהודיה, הוא השיב בכנות כי אכן גם אשתו לא יהודיה וכן בנוותו אינן יהודיות וצריכות גיור, אך "אני" זעק, "אני יהודי".

ומדוע החותנת התנגדה? כי היא לא רצתה להישאר לבד, השיב האיש, אשתי היא בתה היחידה שנולדה

לה לעת זקנה ועתה היא איננה רוצה להישאר לבד, היות שכך הוא ידע שאין לו סיכוי לעזוב את רוסיה, ולכן נסע אם אשתו והבנות כביכול לדאצ'ה (לחופשה) ברומניה, וכשהגיע לרומניה נכנס למשרדי הסוכנות היהודית והציג עצמו כי הוא יהודי, וכך בלי ניירות ובלי תעודות ביקש לעלות לארץ ישראל, בדרך זו הגיע בשעה 3:00 לפנות בוקר במטוס של הסוכנות לארץ ישראל עם האישה ו-2 הבנות.

אלא שכאן בארץ ישראל אמרו לו שהוא לא יכול להתקדם לשום מקום אם אין לו אישור יהדות, נאמר לו כי הוא צריך בית דין על מנת לקבל אישור שכזה, בית דין אינו רק מוסד שקובע את גובה המזונות בין בני זוג שמתגרשים, מדובר בגורל של משפחה שלימה, ביד בית הדין להכריע מה יעלה בגורלם של ארבעה נפשות, וככל שבית הדין הרבני לא ייתן להם סעד, הסוכנות תחזיר אותם במטוס הראשון לבוקרשט ומשם כמובן יאלצו לחזור למוסקבה לברית המועצות, ועל כתפי בית הדין מוטלת האחריות לכאן או לכאן, ומה נעשה כשלאדם שבפנינו אין כל מסמך המלמד על יהדות.

אמרתי ליהודי זה, הקשב אני רוצה לעזור לך, ובכן נא עזור לי לעזור לך, מה אני יודע עליך? תחשוב שאתה היית יושב על הכסא שלי, מה הייתה עושה במצב שלי? אתה בחור נחמד, מדבר יפה

בלילה? וכך הוא המשיך לספר, מידי שנה בחודש מרץ הייתי מביא לה 3 קילו קמח בשביל לאפות מצה לפסח, אך באותם זמנים המצב הכלכלי ברוסיה היה קשה ומאיפה היה לה לשלם? ובכן אימו הייתה מעשנת כבדה עד כדי אולי 3 קופסאות ביום, כל לילה לפני שהלכה לישון הייתה מוציאה מחפיסת הסיגריות סיגריות אחת וזורקת לתוך מגירת הנעלים, וכך פעם בשנה כל שנה הייתה צוברת כ-350 סיגריות, שיהיה לה לשלם לי עבור הקמח שתוכל לאפות ממנו מצות לפסח, על כן אני מעיד כי אמו של המבקש יהודייה בכל המובנים אף יש בה צדקות מופלא ומסירות לעיקרי היהדות כך שברור שבנה גם הוא יהודי.

שלושתנו הדיינים חברי ההרכב התרגשנו מאוד, או אז שאלתי את הבן המבקש שעמד בפנינו האם לאמו יש טלפון וכיצד ניתן להשיג אותה, הוא ענה כי היא מבוגרת מאוד והיא בפנסיה, ניתן להתקשר אליה הביתה, וכך עשיתי, ענתה לי אישה מבוגרת דוברת יידיש בלבד, הצגתי את עצמי וישר היא שאלה האם מדובר ב"גלאבנע רבין" שפירושו רב ראשי בשפה הרוסית (Главный раввин - מ.ל.), עניתי לה כי אכן אני ה"גלאבנע רבין" של תל אביב (היה זה עוד טרם נבחרתי לכהן כרב ראשי לישראל), אמרתי לה, את יודעת שהבן שלך יושב כעת אצלי בחדר, ואז היא החלה לבכות, התחלתי לספר לה כי היו כאן כעת שלושה העדים שהעידו על יהדותו אך עוד יותר העידו על הוריו, על אביו שמסר את נפשו למען ברית המילה, ועל אמו, שזו את ושאני כ"כ מקנא בך, זאת מכיוון שאני מקיים מצוות מצה לילה אחד בשנה ואילו את, את זכית לקיים את מצוות מצה יום משך כל השנה כולה, ברשותך אני מבקש שלא לקרוא לבנך גרגורי אלא גרשון.

או אז השתנקה האם מבכי ואמרה, "אכן גרשון זהו בדיוק השם שבעלי המנוח נתן לבני זה בברית המילה", בבית הספר קראו לו גרגורי ובאוניברסיטה הוא נהיה ג'ורג', אך שמו היהודי המקורי האמתי הוא "גרשון", אני עקבתי אחר איש זה לאחר מכן וסוף הסיפור שלאחר שנה הפכה אשתו מ"כרטינה ל"רינה" - התגיירה כדת וכדין, כיום דר' גרשון הזה עדיין עובד ומשמש כרופא בכיר כאן בארץ ישראל.

ובכן הלוא ראו כי תפקידו של בית דין, תפקיד חשוב לאין ערוך ומשיק לעולם הרבנות ודוגמא זו גם היא ראי', שהרי הלכות גרים לא מופיע בשו"ע חושן משפט וגם לא באבן העזר, הלכות גרים נמצא דווקא בחלק יורה דעה כלומר בהלכות רבנות - נושא הגרים והגיור תופס מקום לא פחות חשוב מכל נושא אחר והוא קשור דווקא לעולם הרבנות.

נושא בתי הדין לגיור העומד היום בעין סערה ציבורית, היה גם הוא

**דפקתי לפתע
על השולחן
וצעקתי עלי
"אתה עבריין!
אתה מועל
באימוני!
בורא
עולם לא יסלח
לך לעולמים!"
הסרבן היה
בהלם, לפתע
הרב המחייך
והרגוע החל
לדפוק על
השולחן ולצעוק,
הוא התבלבל
לרגע מצורת
התגובה**

”

ואני רוצה להאמין לך, אך זה עדיין לא מספיק שאני רוצה להאמין לך, אין לי שום ראיה לדבר ואני דיין, יתכן ואם הוא היה בבית דין אחר היו שולחים אותו למזכירות ומסבירים לו שזה טעות, זה לא סדר היום שלנו, אנו לא עוסקים בזה ומשלחים אותו. אך כאב לי הלב וגם לחברי ההרכב.

ואז אותו אדם נענה ואמר, יש לי 3 עדים שבאו איתי, הם חיכו לי בשדה התעופה, ובאו איתי הבוקר לבית הדין להעיד כי אני יהודי, הכנסתי את העדים אחד אחד, והרב דייכובסקי שליט"א יושב וכותב את הפרוטוקול. הופיע העד הראשון ופתח ואמר "אם ג'ורג' אינו יהודי גם אני אינו יהודי" לשאלתי מי העד, ענה כי הוא חבר המועצה הדתית בקרית אונו, לשאלתי האם מכירו לפי השם או לפי תעודת זהות, ענה כי אביו ואבי המבקש היו אחים, כמובן שלא יכולתי לקבל את עדותו, שכן הוא פסול על פי הדין, ונוגע בעדותו הוא הרי מעוניין להיטיב עם בן משפחתו, הודיתי לו על עדותו והוא הבין את הבעיה שלי חיך ויצא מהאולם. לחדר הקטן נכנס העד השני, מבוגר עם קסקט, נמצא בארץ כבר מספר שנים, עד זה דובר עברית בסיסית אך רצוצה, ואומר לי כך "אני הייתה על המילה שלו" כלומר הוא היה בברית המילה של אותו ג'ורג', וכאן הוא עוצר ואומר כי הוא חייב לספר את סיפור ברית המילה של אותו ג'ורג'.

כך הווה המעשה מספר העד, אביו ז"ל היה רופא כללי ומנהל בבית חולים ממשלתי ברוסיה, אמו שעדיין חיה תבלט"א הייתה רופאת ילדים והייתה בשעתו מנהלת מחלקת ילדים בבית החולים, בתקופה הסטליניסטית ארבעים שנים לפני אסר החוק בברית המועצות למול ילדים, ובוודאי שמנהל בית חולים שיעשה ברית לבנו וייתפס כבר לא יוכל להמשיך ולהיות מנהל בית חולים ממשלתי ואשתו גם תמצא עצמה ברחוב, אבל אבא שלו לא ויתר, זכורני היטב, היה זה יום חורפי סוער וקר ביותר ובשעה ארבע אחר הצהריים לאחר העבודה, דאג מנהל בית החולים זה שיהיה מניין, והביאו מוהל במסירות נפש ומל את הבן שנולד לו - ובכן העד מעיד כי הוא היה אחד מהמניין שהיה שם ומכיר את אמו של המבקש והוא יהודי וכי אותו בן תינוק שמלו אותו בכזו מסירות הינו אותו ג'ורג' הנמצא לפנינו.

התרגשתי, שאלתי האם יש עוד עד, והופיע העד הנוסף, מבוגר עוד יותר, מחסידי חב"ד שעלה מרוסיה, דובר יידיש בלבד, הוא העיד את עדותו בשפת היידיש, וכך היו דבריו, ליהודי זה לא קוראים כלל ג'ורג' קוראים לו גרגורי, רק שהוא למד באוניברסיטה ושם לא היה נאה לו להשתמש בשם גרגורי אז שינה את שמו לג'ורג', "אני פעם בשנה הייתי פוגש את אמו שהיא רופאה, והייתי בא אצלם בבית בלילה". התפלאתי מה הוא היה מחפש אצל אמו של אותו ג'ורג' פעם בשנה

מדובר בדיני נפשות של ממש, נושא הגיור הוא חשוב לכל הפחות כמו וויכוח על דירה או דין בעניין גובה מזונות, ולא יתכן שבתי הדין לגיור יהיו פחות מקצועיים מבתי הדין הרבניים.

כמובן שלא פסלתי את הגיורים שהיו לפני התקנה שהתקנתי, איני פוסל דברים הגונים שעשו אנשים חשובים לפני, אך חשוב היה לתקן כי מעתה ואילך תהיה התנהלות יותר מקצועית וטובה יותר, אין לי ספק כי הדבר מכבד ומייקר את בתי הדין לגיור שנעשים מכובדים יותר, כאמור לבסוף כמובן שאותם אבות בתי הדין הבינו אותי ועד היום הננו ביחסי ידידות.

בעבר לא היה מושג של אורתודוקסים, לא החזון איש ולא החפץ חיים היו אורתודוקסים הם היו יהודים, בעבר לא היה יכול להיות מושג של רב שאינו שומר תורה ומצוות.

בזמני לא היה בכלל את כל הנושא של הכרה בזרמים (זרמי יהדות לכאורה), כעת אותם זרמים מנסים לתפוס טרמפ על נושא הגיור, תופסים נושא שהוא אקוטי שהוא פצע מסוים במשפחות מסוימות, ועל כך הם אומרים אם אתם מעוניינים לפתור את הבעיה שתפו אותנו, תכירו בנו, אפילו בצעד שולי סמלי פעוט העיקר שזה בשבלינו שלב בסולם שנעלה עליו במרוצת הזמן.

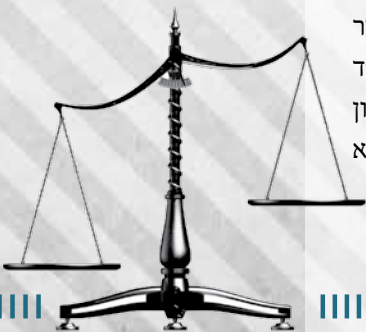
עתה אני חוזר לנושא בו התחלנו, לא ניתן לנתק את עולם הדיינות מעולם הרבנות, ראשית עלינו לזכור כי בעבר כל רב עסק גם בגיטין, כל רב היה גם אב"ד או ראב"ד בעירו, אך גם אם לא נתייחס לעבר ונדון לגופה של מציאות כיום, ניקח לדוגמה את נושא הגיור שהוא נושא מאוד אקוטי במדינת ישראל, דווקא הרבנים הם שאמורים לעסוק בתחום זה.

בסמכותו של כב' הרב, נודה אם הרב ישתף אותנו על פועלו בבתי הדין לגיור ועל עמדת כת"ר לגבי הסוגיה הציבורית העומדת כיום לדין.

בהיותי נשיא בית הדין הרבני הגדול, הייתה בסמכותי הבלעדית למנות את הדיינים לבתי הדין לגיור, אף גוף לא היה מוסמך להתערב בהחלטותי בעניין המינויים לרבות הכנסת הממשלה ובית המשפט, התקנתי תקנה שתקפה עד היום, כי לא יקום בית דין לגיור שלא יהיה בו לכל הפחות דין אחד בעל כושר ומוסמך לדיינות, כמובן שכל שלושת חברי ההרכב צריכים להיות רבנים מוסמכים, אך כאמור אחד מהם חייב היה להיות בעל כושר לדיינות.

למעשה רציתי למנות דין מכהן בכל הרכב של בית דין לגיור אך המחלקה המשפטית של הנהלת בתי הדין הרבניים סברה כי מעשית לא ניתן ליישם דרישה זו, ועל כן תיקנתי את החלטתי וחלף דין מכהן הוריתי שהמינוי יהיה למצער מי שהוא בעל כושר לדיינות. כל זאת מטעם חשוב כי הן אמת שיתכן ובהלכות גירות אין בעל הכושר לדיינות בקי יותר משני חברי ההרכב האחרים, אך חשוב היה לי ביותר שיהיה לפחות אחד מהדיינים מי שבקי גם בדיני הפרוצדורה ההלכתית, דיני עדים, סדרי דין ע"פ ההלכה, ניסוח פסק דין.

החלטתי זו קוממה כנגדי שני אבות בתי דין חשובים מאוד שמונו עוד ע"י הרב גורן, אך לא הייתה להם תעודת כושר לדיינות, והם מינו את שני הדיינים שישבו עמם, הם ראו בכך פגיעה לכאורה, אך לאחר ששוחחתי עמם, הסברתי להם וכי מה אכפת לכם שבהרכב בראשותכם ישב אדם הבקי בסדרי דין, הוא יסייע לכם לנסח את פסקי הדין הוא יכתוב את הפרוטוקולים, הוא יהיה כח עזר מצוין, סברו וקיבלו.

כשהבנתי את המצב ומי האיש שעומד מולי, דפקתי לפתע על השולחן וצעקתי עליו "אתה עברייני! אתה מועל באימון! בורא עולם לא יסלח לך לעולמים!" הסרבן היה בהלם, לפתע הרב המחייך והרגוע החל לדפוק על השולחן ולצעוק, הוא התבלבל לרגע מצורת התגובה, ואז המשכתי "אתה אומר לנו משהו ואני מאמין לך! אתה אומר כי בורא עולם נתן לך שליחות להיות משיח בן יוסף שתפקידו להכריז על ביאת משיח בן דוד! ואתה! במקום למלאות את התפקיד אליו הועיד אותך בורא עולם ולעבור בין בתי הכנסיות ובתי המדרשות ולהכריז על בואו של משיח בן דוד, יושב ומכלה את זמנך בכלא! והכל בשל עקשנותך שלא לתת לאישה גט!?! הלא בכך אתה מועל באמון שבורא עולם האמין בך, שתמלא את השליחות הזו ואתה לא עושה את זה! ובכן האיך אתה רוצה שמישהו יאמין לך בכלל, כשאתה מועל בשליחות כה חשובה שיועדה לך ורק לך!?"

אדם זה היה כולו בהלם, אז שאל אותי ומה אני מציע לו לעשות, עניתי לו מייד כי לצורך מילוי תפקידו כמשיח בן יוסף, הזמנו דיין מבית הדין האזורי שהיה קומה מתחת בית הדין הגדול על מנת שהבעל יוכל לתת גט באופן מיידי, ואז אמרתי לבעל כי לאחר שייתן גט יסירו ממנו את האזיקים לגמרי, הצעתי לו שילך מייד לכותל יחד עם הסוהר ויתפלת שם תפילת מנחה, כשלאחר מנחה יכריז על התגלותו כמשיח בן יוסף כשאינ לי כל ספק כי אנשים יתקבצו סביבו לשמוע את ההכרזה, ולאחר מכן יוכל לחזור לכלא השרון לקחת את חפציו ולשוב לביתו. לשמחתי האישה קיבלה גט עוד באותו היום והפרשה הסתיימה, המסר שאני מבקש להעביר כי אם יצירתיות ורצון אין ספק שניתן לפתור גם תיקים מורכבים בזמן קצר.

מספר מילים לקראת כניסת בנו של כב' הרב לתפקיד נשיא בית הדין
אומר בכנות "מטאטא חדש מטאטא טוב", כשנכנסתי לתפקיד נשיא בית הדין הגדול לאחר חמש שנים בתפקיד הרב הראשי, לאחר שסיים למלא תפקיד זה כב' הרב בקשי דורון שליט"א, לאחר חמש שנות כהונה כרב ראשי, בחמשת השנים הראשונות בתפקידי כרב ראשי כיהנתי כאב"ד בביה"ד הגדול לצד ההרכב הקבוע שהיה לצידי כב' הדיינים הרב דייכובסקי והרב נדב, ומעת שנכנסתי לתפקיד הנשיא בעצם לקחתי אחריות על כל מערכת בתי הדין הרבניים. ראשית ביקשתי ללמוד שני דברים, הראשון ביקשתי מהרב אלי בן דהן מנכ"ל בתי הדין הרבניים דאז, להכיר את כל הדיינים על שמותיהם ותפקידיהם השונים, ואכן למדתי את מפת הדיינים וההרכבים, והסדרתי את הטעון הסדר.

בקשתי השנייה הייתה מופנית למזכיר בית הדין הרבני הגדול דאז עזריאל אבן חן, ביקשתי שייכין לי רשימה מנהלתית של תיקים המתנהלים בבית הדין הגדול למעלה מ-5 שנים, אני רוצה לראות

**בהיותי בבית
הדין הגדול, היו
פעמים שאילולי
הייתי מתבייש
הייתי קם ומנשק
טוענים רבניים
מסוימים שראו
נכוחה את
המצב, והשכילו
להתנהל בצורה
נכונה ולייעץ
למרשם את
העצה הנכונה
ובכך סייעו הן
לבית הדין והן
למיוצגים
על ידם**

זאת ועוד שלרב המקומי יש בדרך כלל גם גישה למועמד לגיור, הוא יכול (וחובתו) לעמוד על טיבו ועל כנותו לגיור הוא יכול להתוודע האם הוא בא לבית הכנסת, האם הוא שומר שבת האם הבית כשר, הרב מכיר את בני הקהילה, לעומת דיין שאין לו את האפשרות לדעת את כל הדברים האלו ו/או לעקוב מקרוב אחר מועמד לגיור, דיין על אף שממלא את מלאכתו נאמנה, אין לו את הכלים ללוות ולבחון את הגר מקרוב, את הקשר האישי עם הגר יש רק לרב המקומי, היכול לבחון את השבת של הגר, את התנהלות הבית שלו, את הדעות שלו, בחלקים מסוימים דווקא הרב המקומי חשוב יותר מדיין בנושאים שכאלו.

גם בנושא של גירושין, כשבית הדין עושה ניסיונות של שלום בית, לא בכדי בית הדין הרבני פעמים דוחה דיונים בין בני זוג לעוד חצי שנה, שכן בית הדין רוצה לתת את האופציה לעשות שלום בית באמת, אך לא הדיין הוא זה שילווה את בני הזוג, דווקא הרב הוא הדמות שמעורה בחיי הצדדים ומלווה אותם.

כשבראש הפירמידה עומד דמות שהוא גם דמות הרב שיש לו את הניסיון גם בדברים האלו, אני סבור שזהו הפתרון המעולה ביותר, לעשות את האיזון והשילוב בין תפקיד הדיין ותפקיד הרב המתמזגים יחד ובמיוחד בתיקי משפחה.

האם יש פתרון לתיקי סרבנות גט שנמשכים שנים רבות?

ישנם תיקי סרבנות גט שנמשכים שנים רבות וניתן לפתור אותם ביום אחד, אספר סיפור, יום אחד ביושבי בבית הדין הרבני הגדול עוד כשבית הדין היה ברח' כורש 9 בירושלים, כשלא צידי ישבו הדיינים הגאונים הרב דייכובסקי והרב נדב, הופיע בפנינו סרבן גט שהובא לפנינו מבית הסוהר ככול בידי וברגליו ולידו עומד סוהר ושומר עליו כשלהוראותינו התיר את האזיקים לאחר שנכנס לדיון, וכך הוא יושב בפנינו עתור בבגדי אסיר.

מדובר בסיפור שנסחב שנים רבות ופרנס מייצגים רבים, אך אקצר את כל ההשתלשלות ואספר את העיקר, פניתי אל סרבן הגט ושאלתי מדוע אינך נותן גט לאשתך והרי אינך חי עמה כבר שנים רבות, וגם עתה הנך שנה חמישית בכלא בשל סרבנותך לתת גט לאישה, איני רואה שאתה הולך לצאת מבית הסוהר שכן פסקי הדין כולם עומדים נגדך.

סרבן זה נעמד והכריז "אני משיח בן יוסף ומשיח בן יוסף לא נותן גט" - הבטתי בפני חבריי ושקלנו לרגע אולי האדם אינו כשיר כלל לתת גט, אלא שעוד טרם הדין בעת שלמדתי את התיק ראיתי כי יש מכתב מהפסיכיאטר הראשי של השב"ס בו נכתב כי האדם כשיר לעמוד לדין וכי יש לו התחזויות.

כלומר הבנו כי הוא נורמאלי לחלוטין אך הוא ערמומי מאוד,

בהליכים משפטיים רבים, סוד ההצלחה

חוקר פרטי!

אופיר ייעוץ וחקירות

אין זה סוד לא למתדיינים ובוודאי שלא למייצגים בערכאות השיפוטיות כטו"ר רבניים בביד"ר וכעורכי הדין, כי בכדי לקבל סעד, החלטה ו/או פס"ד מתאים בהליך משפטי, לא מספיק לטעון את הדברים בוודאות, צריך גם להוכיחם, ככל ואין הוכחות לטענות, אזי גם במידה והשופט או הדיין מאמינים לטענה, ויחפצו לעזור להוציא את האמת, אולם לא יהיו להם את הכלים לסייע.

ניתן לומר שאף הדיינים ו/או השופטים מצפים תדיר שישתמשו המתדיינים בחוקר פרטי שיסייע להם המתדיינים שישפכו אור על הנידון ע"י המצאת ראיות ברורות שמגלה החוקר ומתעד.

איך משיגים הוכחות? איך אפשר לגלות דברים נסתרים ו/או מעשים לא ידועים וגם לתעד אותם עבור הבאת הוכחות לערכאה הדנה בתיק כדוגמת בית הדין הרבני וביהמ"ש?

זהו בדיוק התמחותו של חוקר, לחוקר פרטי מקצועי יש את הכלים, הידע והניסיון להביא את מה שצריך על מנת להוכיח את אמיתות הדברים הנטענים בהליך המשפטי, עד כאן ברור לכולם, הכלים לא תמיד ברורים לכולם מגוונים ובחלקם הגדול אף מאוד מתוחכמים ידע מקצועי וניסיון רב צריך כדי להביא תוצאות ברוב המקרים זהו שילוב של ידע מאמצים מקצועיות ואף תחכום.

שירותי חקירות עיקריים הניתנים ע"י משרדנו:

✓ מעקבים

ביצוע מעקבים רגישים ופועל באופן דיסקרטי ובכל דרך חוקית במטרה לספק ללקוחותינו ממצאים מהימנים תוך חשיפת האמת ומתן מענה מהיר

✓ חקירות כלכליות

איתור נכסים שונים בארץ ובחול, מידע אישי אודות החייב והגורמים המעורבים, איתור חשבונות בנק, מקורות הכנסה. משכורות/ביטוחי חיים/קופות גמל/קרנות השתלמות ביטוחי מנהלים, נדל"ן

✓ בדיקות עובדים

פעולות סמויות לאישוש ו/או הזמת חשד כנגד עובדים בנושאי גניבה ומעילה מבית העסק או הארגון

✓ הגנה על בני נוער

פעולות המבוצעות לצורך חשיפת איומים פיזיים, איומי רשת והשפעות שליליות על בן/בת הנוער

✓ איתורים בארץ ובחול

איתור בעלי חוב/הוצאה לפועל, סרבי גט, איתור יורשים, בני משפחה

✓ בדיקות האזנה

בדיקות המבוצעות במטרה לאתר אמצעי ריגול במבנים, כלי רכב, מחשבים, חפצים ומכשירים סלולארי

✓ ציוד בילוש

משרדנו מספק ציוד צילום והקלטה גלוי וסמוי מותאמים אישית לנסיבות האירוע

✓ מעמד אישי

פעולות לאישוש או הזמת חשד לבגידה או חוסר מהימנות מצד בן/בת הזוג. בדיקות עיסוק, רמת הכנסה וכן התנהגות כלפי הילדים

✓ בדיקות רקע לבן/ת זוג פוטנציאליים

בדיקות לאימות רקע משפחתי, מצב בריאותי, עבר פסיכיאטרי, שירות צבאי, רישום פלילי השכלה וכו'. לצורך קבלת החלטה מושכלת בדבר המשך הקשר

כל מי שקבל/ה שירות חקירות ב"אופיר חקירות" יודע ללא ספק כי החקירות אצלינו נעשות ברמות המקצועיות הגבוהות ביותר, תוך שימת לב למטרת החקירה ולכל הדרכים המייעלות את החקירה ותוצאותיה,

שירות חקירות

אם הנך רוצה להצליח עבור לקוחותיך בהליך משפטי בכל מקרה שיש אי וודאות עובדתית וכדו' ממליץ לך לשכור חוקר פרטי מקצועי
חייגי/ 052-3614968 - אופיר

מה הגורמים לעיכוב כה ארוך זה הרי עינוי הדין שעליו חרבה ירושלים וחרב באה לעולם בגלל עינוי דין, מדוע תיקים אמורים לעמוד תלויים זמן כה רב.

אין ספק שכל אדם נשחק עם הזמן אך כשנכנסתי לתפקיד רציתי לעשות מהפך בעניין, לא אלאה אתכם בכל מה שראיתי שם, אך דבר אחד שהדהים אותי ביותר, תיק ירושה היה עדיין עומד תלוי משנת תשט"ו 1955 !!! לסבר את האוזן אזכיר כי נכנסתי לתפקיד נשיא בית הדין הגדול בשנת תשנ"ח 1998 כלומר התיק עומד תלוי ללא כל הכרעה במשך למעלה מ-40 שנים !!!, בתיק זה נמצא כי הדיין הצעיר ביותר שנתן שם החלטות היה הרב אליעזר ולדינברג שלבנתיים כבר יצא לגמלאות, על רוב ההחלטות באותו תיק חתומים הדיינים הרב עובדיה יוסף או הרב יוסף שלום אלישיב, הרב עובדיה הדאיה או הרב יעקב עדס, דיינים שכולם פרשו ממערכת בתי הדין עשרות שנים קודם לכן. ועל מה התנהל התיק, סביב מלחמה בין יורשים על בית בירושלים - כשקיבלתי את התיק ללמוד אותו התחלתי בבדיקה שהעלתה כי אף אחד מהיורשים כבר אינם בחיים, הוויכוח נא סביב הנכדים והחתנים שכלל לא הכירו את המורשיים עצמם שנפטרו יובל שנים לפני כן, קראתי אלי את אחד המתדיינים ושאלתי אותו אולי כבר תגיעו לפשרה, עלות עורכי הדין עד היום כבר לכאורה עלתה מעבר לכל ערך הירושה, לא הגיע העת לסיים את הסיפור, היכן ההיגיון שבכל הוויכוח הזה.

התגובה הייתה לצערי אטומה לגמרי וכך ענה לי אותו אדם, אני לא יתן לגיסי בחיים אפילו לא שקל אחד, אני יראה לו מה זה, ועוד פנייני לשון מסוג שכזה, נקמנות ושנאה נוראה, מאוד הכאיב לי לראות את התגובה שהאדם מוכן לשלם כמה שיעלה העיקר שלא לתת לגיסו למרות שגם הוא לא ירוויח מכך כלום. אכן לצערי לא הצלחתי לסיים את כל התיקים שעמדו בבית הדין הגדול בחמש שנים, אך אין ספק כי התווית קו הינה חיונית ביותר, לא יתכן כי מריבות ימשכו בלי סוף ובלי גבול, לא יתכן להחזיק תיק מריבה על איזה בית מיושן במשך 50 שנה.

לסיום אציין כי בהיותי בבית הדין הגדול, היו פעמים שאילולי הייתי מתבייש הייתי קם ומנשק טוענים רבניים מסוימים שראו נכוחה את המצב, והשכילו להתנהל בצורה נכונה ולייעץ למרשם את העצה הנכונה ובכך סייעו הן לבית הדין והן למיוצגים על ידם, אך לצערי קיימים גם מקרים הפוכים ועל כך יש רק להצר ולהצטער, אין לי ספק כי טוען רבני איכותי ומקצועי מסייע הן לצדדים והן לבית הדין להגיע למצב הטוב ביותר עבור כל הצדדים.

בסיום הראיון הודינו כמובן לכב' הרב הגאון הרב ישראל מאיר לאו שליט"א רבה הראשי לישראל לשעבר, נשיא בית הדין הרבני הגדול בדימוס והרב הראשי לת"א יפו והסביבה על הראיון הנפלא שקיים עימנו, על העונג שהיה לנו לשהות במחיצתו לשמוע וללמוד מניסיונו הרב, הפטרנו את אשר אנו בטוחים כי אין לנו ספק שהדברים החשובים והמעניינים יסיפו לקח ויביאו לקוראי הגליון תועלת ועניין רב.

סנקציות אפקטיביות כנגד סרבניות וסרבני גט

שעשוי להביא מהפך בנושא, ככל והשימוש במוצע במאמר זה ייהפך לנחלת הכלל יתכן וימצאו כלים אפקטיביים הרבה יותר מעבר לסנקציות הקבועות בחוק על מנת להילחם בתופעת סרבנות הגט.

ההגדרה

בראשית הדברים ראוי לציין כי במאמר זה המינוח סרבן/ית גט מתייחס למי שכבר ניתן כנגדו פסק דין סופי המחייב אותו/ה להתגרש והוא מסרב/ת לקיים את פסק הדין, וזאת מאחר ומבחינה משפטית ככל שלא ניתן כנגד אדם פסק דין המחייב בגירושין אין אדם נכנס להגדרה זו של סרבן גם אם הוגשה כנגדו תביעת גירושין והוא מתנגד לה, שכן לאדם קיימת זכות חוקית והלכתית להתנגד לרצונו של בן זוגו להתגרש כל עוד לא נפסק ע"י ערכאה שיפוטית כי הוא חייב בכך.

אפליה מובנית כנגד המגדר הגברי

לאחרונה פרסמה הנהלת בתי הדין דו"ח ממנו עולה כי במדינת ישראל מספר הנשים המסרבות לקיים פסקי דין לגירושין ולקבל גט עולה בצורה משמעותית על מספר הגברים הסרבנים, קיימים הסברים רבים מדוע המגדר הנשי נוטה לסרבנות גט יותר ממקבילו הגברי, אך מבלי להרחיב יותר על המידה על הסיבות למציאות עגומה זו, **עובדה אחת איננה נתונה לספק - החוק מפלה לרעה את הגברים בצורה קשה וברורה.**

ע"פ הקבוע בחוק בעוד כנגד גבר סרבן גט יוטלו סנקציות באופן מיידי, הרי שאישה סרבנית יכולה להמשיך להפר את החלטת בית הדין רבני שחייב

חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה-1995 מאפשר לבתי הדין הרבניים לכפות מתן או קבלת גט, באמצעות סנקציות המוגדרות בחוק כנגד סרבן/ית הגט, הסנקציות כוללות בין השאר עיכוב יציאה מן הארץ, הגבלת חשבון הבנק, שלילת רישיון נהיגה, שלילת רישיון מקצועי כגון רישיון עריכת דין, תיווך וכד', מניעת התמנות ו/או כהונה במשרה ציבורית ועוד.

למרות שמדובר לכאורה בסנקציות קשות שיפגעו מאוד באדם מן השורה, **ישנם סרבנים שלגביהם הסנקציות אינן משמעותיות כלל ולא יהיו כלפיהם כלל מנוף לחץ למתן גט**, לדוגמה ציבור מוחלש ביותר בעלי חובות שכבר למודים בעיקולים, כאלו שכנגדם עומד בכל מקרה צו עיכוב יציאה מהארץ ובדרך כלל הם אינם עוסקים במקצועות שניתן לפגוע בהם, כלומר אנשים אלו שלא שפר עליהם מזלם כבר פגועים כל כך עד שלא ניתן לפגוע בהם יותר ועל כן דווקא במקרים אלו עולה צורך למצוא פתרון שונה, יצירתי יותר, כיצד לכפות עליהם לתת גט.

אוכלוסייה נוספת שמהווה 50% מכלל באי בית הדין הינה אוכלוסיית הנשים שנהנות מחסינות חלקית אך רחבה מאוד שעליה נרחיב בהמשך **כשבפועל כמעט ולא ניתן להחיל עליהן סנקציות בצורה אפקטיבית**, כך שלמרבה הצער רבים מאוד מבאי בתי הדין הרבניים לא יירתעו כלל מהטלת סנקציות כנגדם לצורך כפייתם לחדול מסרבנותם להתגרש - ובמציאות הפרקטית הסנקציות אינן אפקטיביות כלל במקרים אלו.

במאמר זה נעסוק במציאת פתרון זמין ואפקטיבי

במאמר זה נעסוק במציאת פתרון זמין ואפקטיבי שעשוי להביא מהפך בנושא, ככל והשימוש במוצע במאמר זה ייהפך לנחלת הכלל יתכן וימצאו כלים אפקטיביים הרבה יותר מעבר לסנקציות הקבועות בחוק על מנת להילחם בתופעת סרבנות הגט

”

אותה בגט במשך זמן רב ולא לקיים את פסק הדין לגירושין, כשהחוק כובל את ידי בית הדין הרבני ואינו מאפשר לבית הדין הרבני לנקוט כל סנקציה כלפי האישה (בשלב הראשוני).
מציאות זו נובעת מהוראת סעיף 1 ג' לחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה-1995 שם נקבע כך:

(ג) קבע בית דין רבני בפסק דין, שאשה תקבל גט מבעלה, והאשה לא קיימה את פסק הדין, **רשאי בית הדין באישור נשיא בית הדין הרבני הגדול ובמטרה להביא לקיום פסק הדין, ליתן גזירה צו הגבלה.**

כלומר בעוד שכנגד גבר סרבן גט רשאי בית הדין האזורי לתת סנקציות באופן מידי, הרי שבמקרה הפוך יידרש לשם כך אישור מנשיא בית הדין הרבני הגדול.
בפרקטיקה יודע כל מי שהתנסה בכך, כי מדובר בהליך ארוך שעשוי להימשך זמן רב מאוד, כך שמיום הפניה אל נשיא בית הדין הגדול ועד לקבלת אישורו על הסנקציות יעברו חודשים רבים, לעיתים אף שנה ויותר.

ראשית, קיים נוהל בלתי רשמי שנשיא בית הדין הגדול אינו בוחן כלל החלטה לסנקציות טרם הפכה ההחלטה לחלוטה וזאת על מנת למנוע מנשיא בית הדין טרחה שיכול שתתייחר במידה ויוגש ערעור על פסק הדין, כלומר לכל הפחות ימתין נשיא בית הדין הגדול 30 יום טרם יבחן בכלל את הבקשה להטלת סנקציות כנגד סרבנית הגט וזאת על מנת לוודא כי לא הוגש ערעור על החלטה להטלת סנקציות, ואמנם ככל ואכן הוגש ערעור הרי שהערעור לא ידון אצל נשיא בית הדין הגדול (שבאופן פרקטי יוכל להידרש במקביל גם לנושא אישור הסנקציות), אלא הערעור ידון תחילה בפני הרכב גיל בבית הדין הגדול כשרק במידה ובית הדין הגדול ידחה את הערעור (הליך שעשוי לקחת חודשים רבים) רק אז יחל נשיא בית הדין הגדול בהליך חדש לבחון אישור למתן סנקציות.

יודגש, האמור לעיל לא נכתב רק לאור הניסיון, הדברים נכתבו בפירוש ע"י בית הדין הרבני האזורי בנתניה בהרכב כבוד הדיינים הרב שלמה שפירא אב"ד הרב אברהם מייזלס והרב אריה אוריאל בפסק דין מיום י"ז בתשרי התשע"ז 19.10.2016 בתיק מס' 289554/29 שם כתבו כך:

"עם זאת ידוע לנו שהנוהל הוא שבמקרים בהם מוגש ערעור, התיק לא מועבר לעיונו ולטיפולו של נשיא בית הדין הגדול, אלא רק אחרי החלטה סופית בערעור. החלטה המאשרת את החלטת בית הדין

הטיל צווי הגבלה".
כאמור הנוהל קיים בכל מקרה (גם אם לא הוגש ערעור) שכן יש להמתין 30 יום על מנת לוודא שלא הוגש ערעור, ורק לאחר שברור שהליך הערעור הסתיים או לחילופין שפסק הדין הפך לחלוט, רק אז יתחיל ההליך נוסף של שימוע שעלול לארוך שוב חודשים רבים.

כל זאת בעוד סנקציות שהוטלו על גבר, חלות באופן מידי וגם אם ירצה לערער על כך, הרי שיידרש לקבל החלטה מפורשת לעיכוב ביצוע, וללא עיכוב ביצוע יוחלו הסנקציות באופן מידי. כלפי המגדר הנשי, כאמור, החוק מעכב את ביצוע פסק הדין לסנקציות ללא כל צורך לבקש זאת.

זכות הערעור הכפול של האישה ללא צורך בעיכוב ביצוע

יצוין כי בפסק הדין שהובא לעיל, מתח בית הדין הרבני בנתניה ביקורת נוקבת על הוראות החוק, עובדה שאמנם אינה משנה את החוק אך מלמדת מה דעתם של בתי הדין על ארגז הכלים שנלקח מהם, ראו מהדברים:

"בשולי הדברים, בית הדין לא יכול להימנע מלהביע דעתו על סרבול ההליכים בהטלת צווי הגבלה נגד האישה - החלטה על צו זה נתונה לכאורה לשתי ערכאות ערעור:

ערכאה אחת היא בית הדין הגדול. לגביה - לצורך הגשת ערעור - על האישה לעשות מעשה אקטיבי וכפי שעשתה במקרה שלפנינו לגבי פסק דינו של בית דינו, הכולל חיובה בגט. ללא הגשת ערעור על ידי מבקש, העניין לא יובא לפתחו של בית הדין הגדול.

הערכאה הנוספת היא אישורו של נשיא בית הדין הגדול להחלטה למתן צו הגבלה. אישורו של נשיא בית הדין הגדול הוא תנאי יסודי ומובנה בחוק זה, מפני שללא אישורו לא יחולו צווי ההגבלה בפועל. לפיכך במקרים שבהם מוגש ערעור לבית הדין הגדול, מתעכב ומתאחר ההליך שבו מובאים צווי ההגבלה לאישורו של נשיא בית הדין הגדול - דבר הגורם לאיבוד האפקטיביות של צוים אלו."

הליך השימוע

הנוהל הקבוע בחוק הינו שלאחר מתן החלטה לצווי הגבלה כנגד אישה סרבנית גט ע"י בית דין אזורי, מוזמנים הצדדים להליך של שימוע אצל נשיא בית הדין הגדול (כלומר לא מדובר בהליך

זאת ועוד, במקרים רבים בהם מדובר בבני זוג משכבות הביניים ומטה, שכל רכושם מסתכם בדירת מגורים משותפת שע"פ הדין והחוק אמורה להתחלק בין הצדדים בחלקים שווים, ככל ואחד הצדדים מסרב לקבל/לתת גט, יידע כי על כל יום של סרבנות יועבר עוד חלק מהרכוש המשותף לצד שכנגד.

בזיון בית הדין - הסעד בחוק להטלת סנקציה כלכלית

כפי שיובא להלן הטלת קנסות ע"י בית הדין הרבני נעשית בסמכות מלאה, הן מכח החוק ולא פחות מכך גם מכח ההלכה.

סעיף 7א (א) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון) תשט"ז-1956 מקנה לבית הדין, כשהוא דן בעניין שבשיפוטו, את כל הסמכויות על פי סעיפים 6 ו-7 לפקודת בזיון בית המשפט.

סעיף 7(1) לפקודת בזיון בית המשפט קובע כדלקמן:

"מי שהאשימוהו בהמראה ואי אפשר למצוא אותו בתוך תחומי שיפוטו של כל בית משפט בישראל, רשאי בית המשפט ליתן צו המטיל קנס או מאסר ככל אשר ימצא לצודק, או לצוות שינתן כתב ירידה לנכסיו".

בתי המשפט האזרחיים השתמשו בהוראת חוק זה במקרים דומים לזה שבפנינו. אמר בית המשפט העליון:

"מחובת בית המשפט לנקוט אמצעים אחרים שהמחוקק העמיד לרשותו כדי למנוע בזיון בית המשפט ע"י הפרת הוראותיו. בעל הדין שזכה בדינו זכאי לכך, ובית המשפט שמצווה לשמור על כבודו, מחוייב בכך" (בשג"צ 488/88, דואר נ' דואר, פ"ד מא (3) 458, 453).

סמכות הלכתית להטלת קנסות

כאמור מעבר לסמכותם החוקית של בתי הדין להטיל קנסות על מתדיינים שאינם מצייתים להוראותיו מדובר גם בסמכות המוקנית לבתי הדין מכח ההלכה, להלן נסקור חלק מהמקורות ההלכתיים להטלת קנס על מי שהמרה את ציווי בית הדין, הרמב"ם הלכות סנהדרין פ' כ"ה הלכה ג' כתב: "[...] נצטוו הציבור לנהוג כבוד בדין שנאמר ואצוה אתכם זו אזהרה לציבור שתהיה אימת הדין עליהם".

וכך נפסק בחו"מ סימן ח' הלכה ד'. הרי שיש מצוה לנהוג כבוד בדין, ואם לא ניחא

אישה שחויבה בגירושין וממאנת לקבל גט אין לה ממה לחשוש, שכן עד שבפועל יופעלו כנגדה סנקציות יכולה היא להפר החלטה שיפוטית משך חודשים רבים ולפעמים למעלה משנה והכל בשל הסרבול החוקי הכרוך בהחלת צווי ההגבלה

”

פורמאלי של אישור בכתב ע"י נשיא בית הדין (הגדול), הליך זה מחויב, שכן כך נקבע בסעי' 1 ה' לחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה-1995:

(ה) נשיא בית הדין הרבני הגדול לא יתן את אישורו, אלא לאחר ששמע את טענות הצדדים במעמד הצדדים; לא התייצב צד לדיון אף שזומן כדיון, יכול שהצו יינתן בהעדרו.

בפועל הליך השימוע אורך זמן רב שכן לצורך השימוע נקבע מועד לדיון לפי יומן בית הדין שלמרבית הצער עמוס לעיפיה.

פועל יוצא מהאמור עד כאן, כי אישה שחויבה בגירושין וממאנת לקבל גט אין לה ממה לחשוש, שכן עד שבפועל יופעלו כנגדה סנקציות יכולה היא להפר החלטה שיפוטית משך חודשים רבים ולפעמים למעלה משנה והכל בשל הסרבול החוקי הכרוך בהחלת צווי ההגבלה. יובהר, מטרת המאמר איננה לזעוק על האפליה שהחוק מפלה גברים לרעה, אלא למצוא פתרונות אפקטיביים למיגור תופעת הסרבנות הן בקרב נשים והן בקרב גברים המשתייכים לאוכלוסיות חלשות שלכאורה אין שום סנקציה מרתיעה כנגדם.

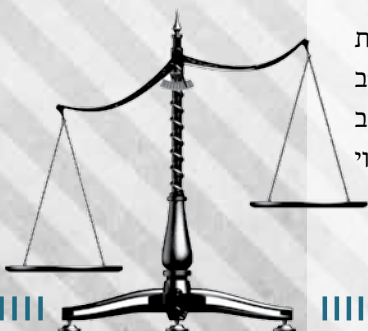
סנקציה כלכלית - מהירה ואפקטיבית

ומכאן לפתרון, המציאות מוכיחה כי הסנקציות המרתיעות ביותר הן סנקציות כלכליות, כאלו שאינן דורשות כל הליך פורמאלי מסורבל אך בפועל אפקטיביות ומאיימות הרבה יותר.

במה דברים אמורים; בסיס הרעיון שמוצע במאמר בנוי על מציאות משפטית לפיה סרבנות גט כנגד החלטה שיפוטית, מהווה בנוסף לסרבנות כשלעצמה עבירה נוספת המוגדרת בחוק כבזיון בית הדין הן ע"פ החוק והן ע"פ ההלכה ניתן לקנוס כל אדם בגין אי ציות להחלטה שיפוטית - קנסות אלו באים במטרה לאכוף החלטה שיפוטית ולא כסנקציה לסרבנות. הם חלים על שני המגדרים, הנשי והגברי בשווה, ואינם טומנים בחובם הליכים מסורבלים כלל (מלבד אישור פורמאלי של נשיאת בית משפט העליון ללא כל הליך דינוני בפניה).

הקנסות ניתנים לפי שיקול דעתו של בית הדין הרבני, והוא יכול לחייב צד סרבן בקנסות ואף בקנסות יומיות, **וזאת לא בשל הסרבנות אלא בשל בזיון בית הדין, סנקציה זו יכולה להיות אפקטיבית מאוד במקרים רבים שכן פגיעה כלכלית מיידית, פוגעת בסרבן/נית באופן בו הוא/היא נאלץ לשקול שוב האם אכן הסרבנות משתלמת.**

במקרים רבים
בהם מדובר בבני
זוג משכבות
הביניים ומטה,
שכל רכושם
מסתכם
בדירת מגורים
משותפת שע"פ
הדין והחוק
אמורה להתחלק
בין הצדדים
בחלקים שווים,
ככל ואחד
הצדדים מסרב
לקבל/לתת גט,
יידע כי על כל
יום של סרבנות
יועבר עוד
חלק מהרכוש
המשותף לצד
שכנגד

אפקטיביים הרבה יותר, אך אין ספק כי במידה ואכן השימוש בבקשות להטלת קנסות על סרבנים/ ות שהסנקציות הקבועות בחוק אינן אפקטיביות כלפיהם, כמוצע במאמר, יהפוך לנחלת הכלל הרי שגם הפסיקה בנושא תעשה רחבה יותר.

בפסק דין של בית הדין הרבני האזורי בתל אביב (טרם פורסם) מיום כ"ג בכסלו התשע"ח 11/12/2017 בתיק מס' 982610/17 בהרכב כבוד הדיינים הרב אחיעזר עמרני - אב"ד, הרב אפרים כהן, והרב יהודה יאיר בן מנחם, אשר עסק במקרה קיצון בו אדם מבוסס ברח לחו"ל בשל חיובו לגרש את אשתו, נגזרו על הסרבן קנסות גבוהים מאוד כך שכפועל יוצא ככל ויעמוד בסרבנותו זמן רב הרי שחלק נכבד ביותר מהרכוש המשותף, ייוותר בידי האישה, להלן ציטוט מתוך פסק הדין, שם נכתב כך:

"משלא חלה כל התקדמות בהליכים, והבעל עמד בסירובו לתת גט לאשתו ולשחררה מכבלי עגינותה, החמיר ביה"ד את הסנקציות שנגקטו נגד הבעל, וביום כ"ז אדר תשע"ו (6.4.16) הגדיל ביה"ד את סך החיוב הכספי שהוטל על הבעל וקבע כי עליו לשלם "החל מיום 1/04/2016 ועד לסדור הגט סך 1500 ₪ ליום". כמו כן קבע ביה"ד כי "אם הבעל לא ייתן גט לאשתו תוך 30 יום ידון בית הדין בהגדלת הסכום ללא התראה נוספת".

אולם הבעל התמיד בסירובו לתת גט לאשתו וביום ב' אייר תשע"ה (10/05/2016) הגדיל ביה"ד את סכום החיוב והעמיד אותו על סך 2000 ₪ ליום. ארבעה חודשים לאחר מכן, ביום י"א באלול התשע"ו (14/09/2016), הגדיל ביה"ד פעם נוספת את סכום החיוב, וקבע כי הבעל "החל מיום 14/09/2016 ועד לסדור הגט" ישלם הבעל לידי אשתו סך 3000 ₪ ליום.

למרבה הצער במקרה הנ"ל הסנקציות טרם הועילו והסרבן עדיין עומד בסירובו ואף הגיש ערעור על החלטה זו, ערעור שנדחה מסיבות פרוצדוראליות, אך אין ספק כי במקרים רבים אחרים סנקציות כלכליות בגין בזיון בית הדין עשויות להיות אפקטיביות הרבה יותר מאשר הליכי הכפייה המסורתיים שעשויים להיות ארוכים ומתישים ופעמים בלתי יעילים.

בתיק אחר בו נעשה שימוש בסנקציה של קנסות יומיים בפסק דין של בית הדין בתל אביב מיום י"ב כסלו תשס"ז 03/12/2006 בתיק מס' 6136-64-2 בהרכב הדיינים הרב יצחק אלמליח הרב אבירן יצחק הלוי הרב יצחק זר (שצוטט לעיל), דרש בית הדין מאישה להשיב את בתה לארץ אך זו עמדה

לי דאעביד מצוה, הרי גמ' ערוכה (כתובות פ"ו, א וחולין קל"ב,ב): [...] במצות עשה כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו".

ובחידושי הרמב"ן ב"ב סוף פרק גט פשוט (דף קע"ה: ד"ה הא) כתב דכיון שכופין אותו לקיים המצוה עד שאתה כופהו בגופו כופהו בנכסיו. ודברי הרמב"ן מובאים בקצוה"ח סימן לט ס"ק א' ע"ש. ובשו"ע שם הלכה ה' כתב:

"אף בשליח בית דין אסור לנהוג בקלות ראש והמצערו יש רשות לבית דין להכותו מכת מרדות והשליח נאמן כשנים להעיד שביזהו כדי לנדונו".

בית הדין הרבני בתל אביב בהחלטה מיום י"ב כסליו תשס"ז (03/12/2006) בתיק מס' 6136-64-2 בהרכב כב' הדיינים הרב יצחק אלמליח הרב יצחק הלוי אבירן והרב יצחק זר הביא חלק מהמקורות שהובאו וכן מקורות נוספים ובהתאם קבע כך:

"אם כן בנדון דידן שידוע לביה"ד כמאה עדים, שהאשה מסרבת לבצע החלטת ביה"ד, בודאי שאפשר לקונסה על בזיון ביה"ד שהרי אפילו על בזיון השליח אם יש עדים על כך אפשר להלקות ולקונסו בממונו.

ובפרט שיש לביה"ד סמכות לקנוס על בזיון ביה"ד לפי חוק בתי דין דתיים (כפיית ציונות), וכמו שציינו לעיל. מלבד הנ"ל בנ"ד יש לקנוס את האשה לא בעונש, אלא כאמצעי כפיה לביצוע פס"ד, ומעשים בכל יום בביה"ד שכופין על ביצוע פס"ד הן ע"י מאסר והן ע"י קנס ממוון, והמקור לכך בשו"ע חושן משפט סימן י"ט סע' ג' ברמ"א, שכתב אם אינו רוצה לקבל עליו הדין מנדן אותו מיד ואם עמד בנידויו שלושים יום מחרימין אותו. ואם מחרימין אותו כדי לקיים את הפס"ד הרי לדעת הפרישה הנ"ל בודאי שיש אפשרות לכופו ע"י קנס ממוון שהוא קל מחרם.

ובתרומת הדשן פסקים סימן ס"ד כתב דבתשובות הרא"ש מבואר "שגזר על אחד לקיים דברי הפס"ד בקנס אלף זהובים למלכות", וזה כעין נדון דנן"

סקירת פסקי דין

להלן נסקור מספר פסקי דין של בתי הדין הרבניים שעשו שימוש בכלי זה של קנסות יומיים ו/או שבועיים בגין סרבנות, כשיאמר כי בפועל אין פסקי דין רבים בנושא וזאת בשל העובדה שלמרבה הצער, ברוב המקרים הצד המסורב עדיין דורש הטלת סנקציות הקבועות בחוק (שאינן בהכרח אפקטיביות) ולא הטלת קנסות שעשויים להיות

**בפועל מי
שבחר לנסות
לסיים את
פרק הנישואין
באמצעות
בקשה להיתר
נישואי אישה
שניה בעקבות
סרבנות גט של
אשתו, סביר
להניח שמלבד
הליכים רבים
ומתישים לא
ישיג דבר**

למספר הכה מזערי של ההיתרים חשוב לציין (ע"פ דברי הרב יעקבי) כי רוב (וכמעט כל) ההיתרים ניתנים רק במקרים בהם האישה אינה כשירה מבחינה בריאותית/הלכתית לקבל גט, וככלל לא נגד סרבניות גט **כך שבפועל מי שבחר לנסות לסיים את פרק הנישואין באמצעות בקשה להיתר נישואי אישה שניה בעקבות סרבנות גט של אשתו, סביר להניח שמלבד הליכים רבים ומתישים לא ישיג דבר.**

בקצירת האומר יוסבר כי המחוקק בסעי' 176 לחוק העונשין קבע כי:

"נשוי הנושא אשה אחרת, ונשואה הנישאת לאישה אחר, דינם - מאסר חמש שנים"

המחוקק סייג הוראה זו בסעי' 179 לחוק כשכתב כי: "היה הדין החל על הנישואין החדשים דין התורה, לא יורשע אדם על עבירה לפי סעיף 176 אם הנישואין החדשים נערכו לאחר שניתן לו היתר נישואין לפי פסק דין סופי של בית דין רבני ופסק הדין אושר בידי נשיא בית הדין הרבני הגדול"

כלומר גם במידה ובית הדין האזורי ייעתר לבקשת הגבר מסורב הגט וייתן לו היתר לשאת אישה שניה עדיין יהיה עליו לעבור דרך ארוכה עד לאישורו של נשיא בית הדין הגדול.

אלא שהמדיניות המוצהרת של נשיאי בית הדין הינה שלא לאשר כלל את פסקי הדין למתן היתר לשאת אישה שניה, וכך רוב פסקי הדין למתן היתר נישואין שניתנים במקרים קיצוניים בלבד ע"י בתי הדין האזוריים, אינם מאושרים כלל ע"י נשיא בית הדין הגדול, והדברים נכתבו בצורה מפורשת ע"י כב' נשיא בית הדין הגדול (כתוארו אז) הגאון הרב שלמה משה עמאר בתיק ערעור 1-12-6649, החלטה מיום כ' באייר תש"ע, ראו מהדברים:

מקור הסמכות של נשיא בית הדין הגדול לאשר פסק דין להיתר נישואין אינו בהלכה כי אם בחוק... המחוקק האזרחי... סבר כי ראוי מנקודת המבט של משפט המדינה שלא להסתפק בפסק דין של בית הדין הרבני, ולהצריך לענין זה פיקוח של הרב הראשי לישראל המשמש כנשיא בית הדין הרבני הגדול. תפקיד פיקוח זה נועד בעיקרו על מנת להשגיח "כי דבר ההזדקקות למוסד של היתר-נישואין על-ידי בתי-הדין הרבניים לא יהיה בעוכרי המטרה שלשמה נקבעה העבירה של ריבוי נישואין, היא המטרה לחזק, בשל טעמים סוציאליים וכלל-מדיניים, את היסודות המונוגמיים בחיי החברה" (ד"נ 69 / 10 רחל בורונובסקי נ' הרב הראשי לישראל הרב נסים, פ"ד כה (1) 7, 31). **המחוקק האזרחי נתן את אמונו ברב הראשי לישראל מתוך**

עיקשת בסירובה. משכך, ומאחר שבית הדין סבר כי חובה עליו לאכוף את פסק דינו, פסק כדלהלן:

"אנו קונסים את האשה בסך של מאתיים וחמישים דולר ארה"ב עבור כל אחד משלושים הימים הראשונים, שיחלו מן היום האחד-עשר ואילך להמצאת החלטה זו לב"כ האשה, וכל עוד לא השיבה האשה את הבת לישראל.

בשלושים הימים שלאחר מכן יעמוד הקנס על חמש מאות דולר ארה"ב, עבור כל יום מימים אלו בהם לא השיבה האשה את הבת לישראל.

בשלושים הימים שלאחר מכן יעמוד הקנס על שבע מאות וחמישים דולר ארה"ב, עבור כל יום מימים אלו בהם לא השיבה האשה את הבת לישראל.

כעבור התקופה האמורה לעיל, קרי: החל מן היום המאה ואחד להמצאת החלטה זו לידי ב"כ האשה, וכל עוד לא השיבה האשה את הבת לישראל, יחול על האשה קנס של אלף דולר ארה"ב עבור כל יום.

לאחרונה פורסם פסק דין בבית הדין הרבני האזורי חיפה בהרכב כבוד הדיינים הרב יצחק אושינסקי - אב"ד, הרב דוד גרוזמן, הרב אברהם דב זרביב מיום כ"ח בטבת התשע"ח (15/01/2018) בתיק מס' 514847/9 שם קנסו את האישה בסך של 1,000 ₪ לשבוע בגין כל שבוע שבו היא מסרבת להתגרש, כפי שחויבה, ההחלטה הועברה לאישור נשיאת בית המשפט העליון שאישרה את הקנס כמתחייב בחוק.

היתר אישה שניה הליך מסורבל בלתי אפקטיבי ובעיקר פוגע במי שנזקק לסעד זה

להשלמת התמונה אין מנוס מלהתייחס לטענה ידועה, שכביכול הסיבה בגינה גברים מופלים לרעה הינה בשל העובדה שהם אינם נזקקים באמת לגט כיוון שיש להם פתרון של היתר נישואין לאישה שניה.

למרות שעל פניו הטענה נשמעת הגיונית, **חובה להדגיש כי במציאות המשפטית הקיימת הדבר אינו פרקטי ואינו ישים ובפועל, גברים מסורבי גט לא ייענו כלל במידה ויבקשו היתר נישואין לאישה שניה, די לבחון את מספר ההיתרים שמאושרים ע"י נשיא בית הדין הגדול על מנת להבין כי הסיכוי לקבלת היתר שכזה הינו אפסי, נתון רשמי שמסר כב' מנכ"ל בתי הדין הרבניים כתוארו אז הרב עו"ד שמעון יעקבי בועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת בשיבה שהתקיימה ביום ב' באדר התשע"ז (28/02/2018) לפיו, במשך 5 שנים בין השנים 2012-2016 ניתנו ע"י נשיא בית הדין הגדול 53 היתרים בלבד - מעבר**

במקרה בו
מלכתחילה
נראה כי שימוש
בהליכי הכפייה
המסורתיים
הקבועים
בחוק בתי דין
רבניים אינם
יעילים, אם
בגלל שמבוקש
לכפות אישה
ואם משום
שהגבר שכנגדו
מתבקשים צווי
ההגבלה הוא
אדם שצווי
ההגבלה אינם
יכולים לפגוע בו
ניתן בכל מקרה
לבקש סנקציות
כלכליות
שעשויות להיות
אפקטיביות
הרבה יותר

ולו תתמיד האישה בסירובה הרי שחלקה בפירוק השיתוף יקטן.

הדברים התקבלו ע"י כב' בית הדין, וכב' הדיין הגאון הרב אריאל ינאי ביקש מהבעל לצאת מהאולם, כשאז הסביר לאישה את המשמעות המידית של הסנקציה המבוקשת ולמותר לציין כי באותו היום סודר הגט.

בשולי הדברים יצוין, לא פעם דחו הרכבים מסוימים את בקשת הבעל להוציא כנגד האישה צו לעיכוב יציאה בתואנה שאין כל חשש שכן גם אם תברח האישה הרי שהבעל יוכל לקבל היתר נישואין, הדברים כפי שתוארו במאמר, מלמדים באופן חד משמעי כי למרבה הצער פני הדברים אינם כך כלל, וככל ואכן אישה תברח הרי שהבעל עלול למצוא עצמו מול שוקת שבורה, כך שגם אם אותו הרכב יתיר לבעל לשאת אישה שניה, סביר להניח כי ההיתר לא יאושר ע"י נשיא בית הדין הגדול.

מעולם לא נאסרה אישה בגין סרבנות

להשלמת התמונה יצוין, כי למרות שבחוק נקבעה אפשרות לאסור אישה בשל סרבנות גט - **עד היום, במשך 70 שנות עצמאותה של מדינת ישראל, לא קרה הדבר אפילו פעם אחת**, אישור לדברים ניתן למצוא בדברי כב' מנכ"ל בתי הדין הרבניים כתוארו אז הרב עו"ד שמעון יעקבי בפרוטוקול ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת בישיבה שהתקיימה ביום ב' באדר התשע"ז (28/02/2018) שהוזכר לעיל, שם הביא גם נתון רשמי זה כך שעוד סנקציה הינה למעשה אות מתה בספר החוקים ואינה מיושמת כלל, למגינת ליבם של מסורבי הגט הרבים.

שורת סיכום

במקרה בו מלכתחילה נראה כי שימוש בהליכי הכפייה המסורתיים הקבועים בחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה-1995, אינם יעילים, אם בגלל שמבוקש לכפות אישה ואם משום שהגבר שכנגדו מתבקשים צווי ההגבלה הוא אדם שצווי ההגבלה אינם יכולים לפגוע בו (אדם שמעוקל ממילא וכד'), ניתן בכל מקרה לבקש סנקציות כלכליות שעשויות להיות אפקטיביות הרבה יותר. המאמר קורא לכל מי שנתקל בתופעת סרבנות שלא נפתרה ע"י הטלת סנקציות כמקובל להתחיל ולהשריש את בקשות הסנקציות הכלכליות בשל בזיון בית הדין עד שיהפכו לנחלת הכלל, ויביאו למיגור תופעת סרבנות הגט בכל המגזרים והמגדרים.

הבנה וציפיה כי הוא יקפיד שלא לתת את האישורים המבוקשים ממנו אלא במקרים בלתי-רגילים, כאשר שורת הצדק מחייבת זאת, ותוך התחשבות באינטרסים של האשה ובמעמדה. אין מדובר במעמסה כבדה, מאחר וממילא ומלכתחילה זוהי גישתם של בתי הדין הרבניים בישראל (שם, 33)... הנוהג בשנים האחרונות הוא כי נשיא בית הדין הגדול מאפשר לבני הזוג הנוגעים בדבר להופיע בפניו ולהשמיע את הערותיהם בטרם יחליט אם לעשות שימוש בסמכותו לאשר את פסק הדין להיתר נישואין.

למעשה, בדבריו הנ"ל, הזכיר כב' נשיא בית הדין בדימוס, גם את הליך השימוע בפני נשיא בית הדין הגדול, מנהג שאין לו כל מקור בחוק ו/או בהלכה ולמעשה רק מסרבל את ההליך וגורם לכך שבפועל לא יינתנו כלל היתרים שכאלה לגברים מסורבי גט. טו"ר ועו"ד צבי גלר במאמרו "הצורך בתיקון תקנות הטוענים הרבניים ועדכון תקנות הדיון בבתי הדין הרבניים" המופיע בגיליון משפט צדק מס' 3 (שבט תשע"ה פברואר 2015) עמ' 14, הרחיב לתאר את האבסורד שבהליך שנותן לגיטימציה וכח בידי הצד הסרבן ופוגע למעשה בצד הפועל בתום לב ומבקש סעד מבית הדין, כפי שהובא לעיל הליך השימוע גורם לגרירת רגליים רבה ובלתי תכליתית ולמעלה מן הצורך לשוב על הדברים פעם נוספת.

אנקדוטה מעניינת לסיום פרק זה בתיק בו ייצג כותב השורות ונפסק כי האישה חייבת להתגרש (פס"ד שפורסם תיק מס' 1098104/2), אולם האישה סירבה לקיים את פסק הדין. כותב המאמר הגיש בקשה לבית הדין לחייב את האישה בקנס יומי בסך של 200 ₪ ליום בגין בזיון בית הדין על הסרבנות לקיים פסק דין חלוט. בית הדין כתב בהחלטתו כי במידה והאישה תסרב לקבל גט עד יום הדיון, הוא ידון בבקשה.

אכן הצדדים התייצבו לדיון, והאישה, כצפוי, סירבה לקבל את גטה, ואז עמד הבעל על דרישתו לחייב את האישה בקנס יומי בגין בזיון בית הדין, כב' הדיין הגאון הרב אריאל ינאי שישב בראש ההרכב, שאל בפליאה מדוע הבעל מבקש סנקציה לא מקובלת ומדוע אינו הולך בדרך המקובלת של בקשת סנקציות ו/או מבקש היתר נישואי אישה שניה - כותב השורות תיאר באוזני בית הדין את ההליך המתיש והארוך שצפוי הבעל לעבור במידה וירצה ללכת בדרך המסורתית והבלתי אפקטיבית בעליל, כשמנגד הסנקציה המבוקשת הינה מיידית ופוגעת באופן קשה באישה שכן לצדדים דירה משותפת

הרב אליהו בן סימון יועץ נישואין ומשפחה ופסיכותרפיסט
מו"צ "שערי הלכה ומשפט" ורב מרכז י.נ.ר.
לתגובות והערות: bensimoneiyahu@gmail.com

למחות את דמעותיו של המזבח

מטפלים זוגיים ויועצי נישואין ומשפחה, נוכחים בכל פעם מחדש ביכולתה של הזוגיות לייצר כל כך הרבה רגשות עוצמתיים ומטלטלים, ובעיקר קיצוניים. לעיתים רגשות שליליים קשים וכואבים, ולעיתים רגשות חיוביים נעימים ומרפאים. עוצמת הרגשות מעלה אינטואיטיבית את מילותיו האלמותיות של שלמה המלך: "כי עזה כמוות אהבה" (שיר השירים פרק ח פסוק ו)

כשדוד המלך רצה לתאר זוגיות, הוא ניסח זאת כך: "אלוקים מושיב יחידיים ביתה, מוציא אסירים **בכושרות**" (תהלים, פרק סח פסוק ז), את מילת 'בכושרות' פירשו חז"ל (סנהדרין כב.) שהיא נוטריקון של המילים **בכי ושירות**. כלומר, הזוגיות צופנת בחובה פוטנציאל דו־קוטבי, במנעד שבין בכי לבין שיר!

באופן טבעי ובהחלט בריא ונורמלי, בשעה שבני הזוג חווים את החלק הקשה, הכואב, והמייסר של הזוגיות, עולות מחשבות הרהורים ותהיות, האם נכון להמשיך לחיות בתוך מערכת שהיא כל כך פוגענית והרסנית, או שמן הראוי שאדם ייקח אחריות על רגשותיו ועל בריאותו הנפשית, ויחדל מלהיות נוכח במקום אשר אינו מעצים אותו אלא אף מחליש אותו ופוגע בו.

אין ספק שגם בתקופה הפוסט מודרניסטית, שבה נראה שישנה לגיטימציה לפרידות ולגירושין הרבה יותר ממה שהיה בעבר, עדיין המסרים התרבותיים המאוד דומיננטיים הם כאלו התופסים את הגירושין, כקסטטרופה, כחורבן וככישלון, ובפרט בחברות תורניות ומסורתיות, וזאת מאחר שתפיסות אלו

מונולוג:

כאשר נתבקשתי לכתוב על מצב אפשרי בו ישנה לגיטימציה לפרידה ולגירושין, התחדדו אצלי דברי חז"ל: "אוי לי מיוצרי ואוי לי מייצרי". (ברכות סא.)
מתן הרשאה לגירושין זה לא פוליטיקלי קורקט!

הרבה יותר נוח לכתוב על אהבה על אחווה על שלום ועל רעות, ובפרט למטפל המאמין בכל ליבו בקדושתם ובחינויותם של חיי הנישואין, ומתוך כך מקדיש את המירב והמיטב של זמנו, כוחו ומרצו, בכדי לעזור לזוגות לייצר ולשמר נישואין טובים ותקינים. אך האחריות והמחויבות לבריאות הנפש העשויה להיפגע באופן משמעותי כשלא יודעים ר בזמן זוגיות קשה ומרעילה, גברה על הרצון הטבעי לעסוק בנושא קל, נעים, ומחויך.

אבקש את הקוראים הנכבדים לגשת למאמר בכובד ראש וברצינות הראויה, ולהתייחס לנאמר כאל חומר למחשבה המזיק דיון עמוק והרהור נוקב.

יהי רצון שלא תצא תקלה תחת ידינו, ושנזכה להיות שליחים טובים המרבים שלום ואהבה בעולם!

**כמטפל זוגי, כאדם וכיהודי,
אני מאמין שתפקידנו כמטפלים זוגיים,
וכיועצי נישואין ומשפחה, הוא לא
להיות "מיסיונרים של נישואין",
הדוגלים ומטיפים לנישואין ולשלמות
המשפחה בכל מחיר**

ולשאול את עצמינו האם באמת אפשר עדיין לתקן?
האם אכן הנר עדיין דולק? או שאולי הנר כבר כבה?
אולי מדובר בגווייה שמחוברת למכשירים שיוצרת
חיים באופן מלאכותי, מיותר, ומכאיב? הייתכן
שקדושתם של הנישואין האלו, הניזונים מתשוקתו
של הקב"ה להעניק לנו טוב, כבר פרחו, נמוגו,
ונעלמו, יחד עם הפסקתם של חיי הנישואין להעניק
לנו טוב?

חז"ל מספרים לנו שכאשר התגאה טיטוס על כך
שעלה בידו להחריב את בית המקדש, יצאה בת
קול מן השמים ואמרה לו: **"קמח טחון טחנת, היכל
שרוף שרפת"** (ראה, סנהדרין צו. ואיכה רבתי א, מג),
כלומר, עוד קודם שבצעת את החורבן הפיזי, היה
המקדש חרב מבחינה רוחנית, ובעצם אין משמעות
רעיונית לחורבן הנראה לעיניים.

ובפרפראזה לבת הקול, בבואנו לדון, לשאול,
ולהתחבט בסוגיית הגירושין והפרידות, עלינו
לשאול את עצמינו האם אנו בוכים, כואבים
ומצטערים על החורבן הפיזי, הטכני, והמשפטי, של
הנישואין? האם כעת לא מדובר בקמח טחון, בבית
שרוף וחרב, ובזוגיות נפרדת?

ניתן לחשוב על סוגיה זו גם מזווית שונה ואחרת, דרך
דבריו המפעימים והנוקבים, המרגשים והמטלטלים
של המלבי"ם (התורה והמצווה, פרשת כי תצא)
בבואו לבאר את דברי התנאים העוסקים בעילה
המספקת מבחינה הלכתית - משפטית לגירושין.

מעוגנות היטב במקורות היהודיים שלנו, דוגמת
קביעתם של חכמינו המעצבת והמשפיעה מאוד
בעניין זה: **"כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח
מוריד עליו דמעות"**... (גיטין צ:)

אך יחד עם זאת, ולמרות המחירים הלא פשוטים
שהגירושין, הפרידה, והניתוק יודעים לגבות מכל
הצדדים הנוגעים בדבר, סבורני כי עדיין ראוי ונכון
להשאיר פתח פתוח, דרכו אפשר יהיה לבחון
בזהירות ובאחריות, את האופציה של גירושין
ופרידה במצבים מסוימים של נישואין בהם
נפגשים שני אלמנטים קריטיים: **האחד הוא מצוקה
נפשית, רגשית, ופסיכולוגית משמעותית, והשני
הוא הגדרת המצב ע"י אנשי מקצוע בכירים ומנוסים
כ"בלתי פתיר"**, מכל סיבה שהיא.

כמטפל זוגי, כאדם וכיהודי, אני מאמין שתפקידנו
כמטפלים זוגיים, וכיועצי נישואין ומשפחה, הוא לא
להיות "מיסיונרים של נישואין", הדוגלים ומטיפים
לנישואין ולשלמות המשפחה בכל מחיר, אלא
תפקידנו הוא להיות שגרירים של חיים טובים ושל
איכות חיים! כשבסיס התפיסה היא שבדרך כלל
איכות החיים האופטימלית, בהתחשב במכלול
המחירים והתמורות, נמצאת בתיקון, ריפוי, ושיקום
של המערכת הזוגית הנוכחית, אך בהחלט שלא בכל
מצב ולא בכל מורכבות.

אם נתבונן היטב, אנו נראה שהמוטיבציה האלוקית
בבריאית הזוגיות הייתה בשביל ליצור **"טוב"** שלא
קיים במצב של אי זוגיות, שכן בשלב הראשון האדם
נברא יחידי, ללא זוגיות וללא פוטנציאל של זוגיות,
ורק לאחר מכן הקב"ה מצהיר: **"לא טוב היות האדם
לבדו, אעשה לו עזר כנגדו"** (בראשית פרק ב פסוק
יח). ובפירוש ה"כלי יקר" על הפסוק כתב: "והאדם
מדיני בטבע צריך יותר אל האהבה והאחדות, לפיכך
אמר שלא טוב". כלומר, הסיבה, והחזון של הריבונות
של עולם ביצירת הזוגיות הייתה ליצור **טוב**, אנושי,
בסיסי וטבעי.

לכן, כשאנו פוגשים זוגיות קשה פוגענית והרסנית,
כדאי שנשתדל להקשיב היטב לתבונתו של הסנדלר
שלימד אותנו: **"כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן"**,

עלינו להבין כי מדובר בהחלטה הרת גורל, ובעלת משמעויות קריטיות, הדומות להחלטה על כריתת רגל או אבר משמעותי אחר, ומשום כך עליה להיעשות בשיקול דעת ובשום שכל, תוך בחינת כל האפשרויות הקיימות להימנע ממהלך כה דרמטי, ותוך התייעצות עם מיטב המומחים הרלוונטיים בתחום, וכלשונו הזהב של הרמב"ם "ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה" (פרק י מהלכות גירושין)

מתוך ניסיון טיפולי רחב, עמוק, ומתמשך, ניתן לומר בבירור שברוב ככל המקרים אפשר, ניתן, וכדאי לעבוד על חיי הנישואין ושלמות המשפחה, ולהגיע לתוצאות שהן 'טובות דיין'. ואף כי מדובר בעבודה קשה, ואולי קשה מאוד, עלינו להתאמץ לעשות זאת עבורנו, עבור בריאות הנפש שלנו, ועבור חוסנם הנפשי של ילדינו, גם אם לפעמים ארוכה היא הדרך, או ארוכה מאוד, ולא דווקא ארוכה וקצרה, שכן "עם הנצח לא מפחד מדרך ארוכה!"

אך יחד עם זאת סבורני שהיות והחיים הינם, בסופו של דבר, מתנה בעלת זמן מוגבל, עלינו להשתדל לחיות אותם במלואם על הצד היותר טוב, ובוודאי שאין שום סיבה לחיות את שארית חיינו **בסבל משמעותי ומתמשך, שלא נראה כפתיר.**

אני מאמין, שכל אדם הוא המומחה הגדול ביותר לחייו! המשמעות לזה שהקב"ה ברא אותנו ב"צלם אלוקים", היא כמו שפירשו חז"ל: **"להבין ולהשכיל"**. כלומר, היכולת להבין את עומק ומורכבות הסיטואציה, ומתוך כך להשכיל, דהיינו לקבל החלטות אופרטיביות, הלוקחות אחריות על מרכיבים משמעותיים ודומיננטיים בחיינו. (ראו הרחבה במאמר שפרסמתי לראשונה במגזין 'כלים שלובים' בשם "בחירה באחריות") ולכן, חשוב מאוד שאחרי שהתייעצנו עם מי שנראה לנו כמתאים לכך, בסופו של תהליך, נלמד לסמוך על עצמינו, על התבונה ועל שיקול הדעת שלנו, שנלמד להיות קשובים לליבנו, ואפילו לאינטואיציה שלנו, ובעצם שנלמד להקשיב ולהתחבר לצלם אלוקים הפרטי והמיוחד שלנו, שכן זו הדרך של הקב"ה לדבר איתנו!

לעיתים באופן פרדוקסלי, דווקא הלגיטימציה, החופש, והחרות, לבחור באופציה של פרידה, גירושין, ועזיבת זוגיות כואבת ומדממת

”

במשנה (גיטין צ). נכתב: "בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות דבר, ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו, רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה" ועל זה כותב המלבי"ם: "ולהסביר הדבר מה שיתכן שבנות ישראל יהיו קלות הערך אשר אם יראה אחרת נאה הימנה או שהקדיחה תבשילו שתתיר התורה לגרשה, אבל משפטי ה' אמת, **ורצה השי"ת שבני ישראל יחיו יחד עם נשותיהם חיי רצון ולא חיי הכרח, ואם לא היה יכולת בידו לגרשה היה כל אחד מתאונן על חייו שבהכרח יחיה עם אשה אשר לא תמצא חן בעיניו.** ונסביר הדבר במשל קטן אם יחרצו לאיש שישב בבית יום אחד, לעונש יחשב לו, ומרצונו ישב כלוא בבית כמה ימים ותחשב לו עוד לענג ונחת".

דומני שאנו למדים מדברי המלבי"ם שני עקרונות יסוד. האחד, שהוא הגיוני ואנושי, שהקב"ה מייחל ומאחל עבורנו **"שבני ישראל יחיו יחד עם נשותיהם חיי רצון ולא חיי הכרח"**. ועיקרון נוסף, חשוב לא פחות, הוא: **"אם לא היה יכולת בידו לגרשה, היה כל אחד מתאונן על חייו, שבהכרח יחיה עם אשה אשר לא תמצא חן בעיניו"**. כלומר: עצם ההרשאה הדתית, החברתית, והתרבותית לבחור בפרידה, היא זו שנותנת לנו את הכוח, האומץ, והיצירתיות, להתמודד, להכיל, ולטפל בנישואין במידת האפשר. דברים דומים שמעתי ממורי ורבי, ראש הישיבה, הגאון הרב גבריאל טולדאנו זצ"ל, להסביר מדוע הוקדמה מסכת גיטין למסכת קידושין, הרי הסדר הכרונולוגי הוא הפוך. וביאר זאת בחריפות שאפיינה אותו: **"באפשרות לגיטין, ישנה יכולת לקידושין!"**

דהיינו שלעיתים באופן פרדוקסלי, דווקא הלגיטימציה, החופש, והחרות, לבחור באופציה של פרידה, גירושין, ועזיבת זוגיות כואבת ומדממת, היא זו שתיתן את הכוח, ותיצר את היכולות, לטפל בקשר ממקום חזק איתן ויציב, לעומת מקום חלש, קורבני, ומתגונן.

אך צריך שיהיה ברור לכל העומד בפרשת דרכים מעין זו, שלמרות הלגיטימציה האפשרית במקרים מסוימים, עדיין גירושין מהווים טראומה לנפרדים ולילדיהם, ולעיתים גם למשפחה המורחבת. שומה

הרב יעקב קלמן, טו"ר ומגשר
ויו"ר לשכת הטוענים הרבניים

השפעת או אי השפעת פסיקת בית המשפט העליון בע"מ 919/15 בנושא מזונות ילדים על בית הדין הרבני

לאור פסיקותיו השונות של בית המשפט העליון ועל פי ההלכות והפרמטרים שנקבעו על ידו, אין כל מקום לכפייה ו/או החלה של ההלכה החדשה על בתי הדין הרבניים ומן הצדק הדין וההיגיון שאין לכפות על בית הדין הרבני לפסוק בנושא מזונות כנגד ההלכה המקובלת מדור דור.

ערכאה המחייבת בפסיקותיה גם את בתי הדין הרבניים ונשמעו לא מעט קריאות כאלה ואחרות כי על בית המשפט העליון לכפות את פסיקתו גם על בתי הדין הרבניים כפי שנעשה בהלכת בבלי (בג"ץ 1000/92 חוה בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול) שם נכפה על בתי הדין הרבניים לדון בחלוקת רכוש ע"פ חוק יח"מ כנגד דין תורה לכאורה.

ובכן ראשית יוער, כי למרות שבית המשפט העליון ניסה לטעון כי ההלכה החדשה תואמת את הוראת סעיף 3א לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), שנחקק בשנת תשי"ט-1959, שם נקבע כי "אדם חייב במזונות הילדים הקטינים שלו והילדים הקטינים של בן-זוגו לפי הוראות הדין האישי החל עליו" - וכי הפסיקה החדשה תואמת את דין תורה, אין הדברים כן לכאורה ונראה כי בית המשפט העליון שחתר לפסיקה ברורה, התעלם מחלקים מהותיים שבהוראות ההלכה ופסיקתו ואינה תואמת למצער באופן חלקי את דין התורה ובוודאי שלא כפי שדייני בית הדין מפרשים כפי שקבלו מרבותיהם ורבותיהם מרבותיהם וכו', כך למעלה עד לראשונים, לאמוראים לתנאים וכמובן למשה מסניי.

במאמר זה יובהר כי דווקא לאור פסיקותיו השונות של בית המשפט העליון ועל פי ההלכות והפרמטרים שנקבעו על ידו, אין כל מקום לכפייה ו/או החלה של ההלכה החדשה על בתי הדין הרבניים ומן הצדק הדין וההיגיון שאין לכפות על בית הדין הרבני לפסוק בנושא מזונות כנגד ההלכה המקובלת מדור דור.

כידוע ביום כ"ה בתמוז תשע"ז 19/07/2017, ניתן פסק דין ע"י בית המשפט העליון בתיקי ערעור בע"מ 919/15 ו-בע"מ 1709/15 - ובו נקבעו כללים חדשים בביהמ"ש בנוגע לפסיקת מזונות במדינת ישראל - כב' השופט עוזי פוגלמן, שכתב את הנימוקים לפסק הדין בע"מ הנ"ל ושאליהם הצטרפו 5 החברים הנוספים בהרכב, כתב כי מעתה יש "לקבל פרשנות חלופית לתקנת הרבנות הראשית משנת תש"ד ולקבוע כי המזונות מוטלים על שני ההורים בשווה" - לאמור תם העידן בו האב הינו החייב היחיד במזונות הילדים ומעתה ואילך עול המזונות יהיה מוטל בצורה על שני ההורים.

פסק דין זה, אשר שינה את כללי המשחק, עורר ומעורר עדיין הדים רבים. אחד הפולמוסים המעניינים שמתעוררים סביב פסיקה זו הינו האם החלת פסיקה זו חלה גם בבתי הדין הרבניים ואם לא האם בכ"ז תחלחל לשם, יש לציין כי (במכוון או שלא במכוון) התעלם בית המשפט העליון כליל משאלה זו של החלת הפסיקה בבתי הדין הרבניים, ובעוד מבית מדרשם של בתי המשפט האזרחיים יצאו מאות פסקי דין סביב ההלכה המחודשת, נראה כי בבתי הדין הרבניים נמשכת אותה מגמה כבעבר ולא השתנה דבר בעקבות פסיקת בית המשפט העליון וכמעט שאף לא מזכירים זאת דייני בית הדין בתוך דבריהם מלבד פה ושם.

האם אכן יש להחיל את פסיקת בית המשפט העליון בבתי הדין הרבניים?

ישנם רבים הטוענים כי בית המשפט העליון הינה

עיון מקיף בפסק הדין הנ"ל, סבורים אנו כי בדברינו לעיל התבארה לעניות דעתנו הדרך הנכונה לפי דין תורה.

הלכת בית המשפט העליון מנוגדת לכאורה למצער בחלקה לדין והלכות התורה:

ראשית יובהר כי ההלכה החדשה שקבע בית המשפט העליון מבוססת על הנחת יסוד לפיה חיוב מזונות בהלכה של המשפט העברי 'כשהוא מדין צדקה' הינו שוויוני בין שני ההורים, אלא שבפסיקת בתי הדין הרבניים גם הנחת יסוד זו אינה ברורה כלל וקיימת סיעת פוסקים רחבה לפיה, גם כשחיוב מזונות הילדים הינו מדין צדקה, עדיין חיוב זה מוטל ראשית לפתחו של האב.

דין קדימה לקרובים:

הבה ונפנה כאן לבחון האם ישנם הבדלים בין חיוב האב והאם בצדקה.

ובכן, השולחן ערוך (יו"ד) בסימן רנ"ז סעיף ח' כותב וז"ל:

"עני שיש לו קרובים עשירים שיכולים לפרנסו, אין גבאי העיר חייבים לפרנסו אע"ג דקרוביו ג"כ נותנים בכיס". והש"ך במקום (ס"ק י"ח) מורה כי הטעם נמצא סוף סימן רנ"ב (סעיף י"ב) שם מיירי מדיני פדיון שבויים. ושם נפסק שאב חייב לפדות את בנו, וכותב הרמ"א שה"ה קרוב אחר קרוב קרוב קודם "דלא כל הימנו שיעשירו עצמם ויטילו קרוביהם על הציבור".

וכן נפסק שם בסעיף י' וז"ל:

"המחלק צדקה צריך לזהר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם". ומעיר הרמ"א שם; "ודוקא גבאי, אבל כל אחד מותר ליתן צדקה שלו או מעשר שלו למי שירצה מקרוביו והם קודמין כמו שנתבאר לעיל סימן רנ"א"

ושם בסימן רנ"א סעיף ד' נפסק:

"כופין את האב לזון בנו עני ואפילו הוא גדול כופין אותו יותר משאר עשירים שבעיר" ומוסיף הרמ"א "וכן שאר קרובים".

כלומר למדנו מהנ"ל שבדיני צדקה בכללות "קרובין קודמים משאר בני"א.

מי יותר קרוב האב או האם:

לאחר שלמדנו שבדיני צדקה "קרובין קודמים" נראה שע"פ דין תורה, יש מושג יסודי כי הקרוב יותר מחויב קודם ליתן צדקה מקרוב רחוק ממנו, ובעניין

ולעניינינו, בית המשפט העליון אינו יכול להכריח דיין לפסוק כי חיוב צדקה הינו שוויוני בין ההורים, כל עוד ובמידה ואותו דיין הסיק כי ע"פ ההלכה לאב דין קדימה בחיוב הצדקה

גישת בתי הדין הרבניים בנושא:

כאמור, עד כה לא יצאו מבית מדרשם של בתי הדין הרבניים פסיקות ענפות בעניין ההלכה החדשה שהחל בית המשפט העליון הנ"ל וזאת ככל הנראה משום שבתי הדין הרבניים אינם מיישמים הלכה זו בפועל, עם זאת ראוי להזכיר את שכתב בית הדין האזורי בבאר שבע מיום א' באב התשע"ז (24.07.2017) בתיק מס' 147728/12 שפורסם ימים ספורים בלבד לאחר פרסום ההלכה החדשה (תחת הכותרת טז. אחרית דבר - עמ' 51-51 לפסק הדין) וז"ל:

"עם חתימה לא אוכל להימנע מלהשיח את אשר על לבי.

שנים רבות היו בתי הדין ללעג ולקלס, ונטענו כלפיהם טענות קשות על גובה המזונות הנמוך שנטען כי נוהגים הם לפסוק. בתי הדין נתפסו כערכאה בה לא תשיג האם את מבוקשה, ואם חפצה היא במזונות גבוהים יותר עליה לפנות לבית המשפט....

...חלפו שנים והתברר כי עול המזונות המוטל על האבות הוא כבד מנשוא. כעת התחלפה המגמה. האשה שאך אמש נתפסה כחלשה הזקוקה להגנה, נדרשת כיום לשאת יחד עם האב בעול המזונות ועתה הנטייה היא לפסוק מזונות נמוכים מדי.

והנה, העיוות שנוצר על ידי בתי המשפט ולפיו חויב האב במזונות גבוהים "מתוקן" על ידי עיוות אחר, בו חיוב המזונות הולך והופך לשוויוני.

גם שיטה זו כקודמתה תוביל למשבר בו יידונו אימהות ילדים לחרפת רעב בשם השותפות בנשיאה בעול.

הדרך הנכונה והמושכלת היא דרכם של בתי הדין מאז ומעולם. חיוב מזונות הילדים מוטל על האב בלבד, אולם בית הדין לא יחייב את האב יותר מכפי יכולתו, ידאג להותיר לו למחייתו, יימנע משימוש גורף במושג "יכולת השתכרות" ויימנע מלחייבו במקרים של ספק. במקום תנועת המטוטלת הנעשית כיום, ובמסגרתה חיובו הבלעדי של האב עובר גם לכתפי האם, שמא היה ראוי לתוקפי בתי הדין להודות בטעותם ולשוב לשיטת ההלכה מאז ומעולם?

ושמא זהו גורלו של המשפט העברי כאשר הוא מתפרש על ידי מי שאין התורה בלבד נר לרגליו..... לאחור כתיבת שורות אלו הונח על שולחנו על ידי האב-התובע פסק דין שניתן ממש בימים אלו על ידי בית המשפט העליון בהרכב של שבעה שופטים (בע"מ 919/15 בע"מ 1709/15). לאחר

זה כפי שיובא להלן מבחינה הלכתית האב נחשב קרוב יותר לבנו מאשר האם. דין זה של קרוב קרוב קודם נלמד בדברים פרק טו פסוק ז':

"כִּי־הִיָּה בֶן אֲבִיוֹן מֵאֶחָד אֶחָד בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ־ךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תֹאמַץ אֶת־לִבְךָ וְלֹא תִקְפֹץ אֶת־יָדְךָ מֵאֶחָד הָאֲבִיוֹן:"

ובספרי פרשת ראה פייסקא קט"ז פירש הפסוק: "אחיק, זה אחיק מאביך כשהוא אומר מאחד אחיק, מלמד שאחיק מאביך קודם לאחיק מאמך. באחד שעריך, יושבי עירך קודמים ליושבי עיר אחרת. בארצך, יושבי הארץ קודמים ליושבי חוצה לארץ" נלמד שישנם סדרי עדיפויות בהלכות צדקה.

כלומר צד האב הוא בדרך כלל קרוב יותר לאדם מאשר צד האם, ישנם מספר הלכות בנושאים ממוניים בהם יש דין קדימה לצד האב יותר מלצד האם, הבולטים שבהם הינם:

ירושה - אב יורש בן והאם ע"פ רוב הפוסקים לא יורשת את בנה.

חיוב בפדיון הבן- קרובי האב והאב תמיד קודמים בחיובם בפדיון הבן מקרובי האם.

עולה שבעניינים ממוניים בין לזכות בין לחובה האב חייב קודם לאם ולכן בחיוב צדקה ע"פ דין תורה האב קודם לאם.

דברים אלו מפורשים בשו"ת "חוט השני" (סימן ח', דבריו הובאו בפתחי תשובה באבן העזר סימן ע"א ס"ק א' ובהגהות מהרש"א ביורה דעה סימן רנ"א), שם דן בשאלה על מי חלה חובת הצדקה לעני שאביו מומר - על אחי האב המומר או על הסבא מצד האם. ואלו דבריו בתחילת התשובה:

"ראיתי הפסק שפסק אהובי האלוף המהולל [...] בדבר האמור על מי בני המומר הם מוטלים לפרנסם אם על אבי אמם או על אחי אביהם והעלה שהחיוב הוא על אחי אביהם וכל דבריו האמת והצדק ואני מוסיף על דבריו שענין המזונות תולים יותר בירושה."

כלומר בעל "חוט השני" פוסק, שבחובת הצדקה לבנו של המומר, החובה של אחי האב המומר קודמת לחובת הסבא מצד האם, והוא מבסס את הקדימה האמורה על הנימוק שדירוג הקרבה הקיים בדיני ירושה הוא קובע את דיני הקדימה בקביעת נותן הצדקה. כך שהקודם לירש, הוא הקודם בחיובי

הצדקה. מכאן יש להסיק שכאשר יש שני קרובים לעני, אזי הקרוב לירש בדיני ירושה, יהיה קודם בחיובי הצדקה.

בהתאם נקבע בפסק דין של בית הדין האזורי בבאר שבע (שהובא לעיל) מיום א' באב התשע"ז (24.07.2017) בתיק מס' 147728/12 (עמ' 40 לפסק הדין) בזה"ל:

"נמצינו למדים לפי היסודות שהונחו לעיל שאף שאשה חייבת בצדקה מ"מ האב קודם בחיובו לאם, ורק לאחר שימוצה דין צדקה עם האב יהיה מקום לדון בחיוב האם במזונות בניה ובנותיה מדין צדקה" כלומר, לאחר שברור כי האב קודם בחיובו לאם בחיוב צדקה, לא תהיה האם חייבת כלל בצדקה עד אשר ימוצה כל חיוב הצדקה עם האב, ואם נבחן את הסיטואציה אותה תיאר כב' השופט פוגלמן בבע"מ 919/15 נדמה כי אף אם נחיל את דין הצדקה המצב לא ישתנה כלל שכן, השופט פוגלמן, כאמור, דיבר על שני הורים שמרוויחים 10,000 ₪ לחודש, ובכן במקרה שכזה, אם נניח שהמזונות הדרושים לילדים הם 3,000 ₪ הרי שבמידה ובית הדין יחליט כי ניתן להוציא מהאב 3,000 ₪ לא תהיה כל רלוונטיות להשתכרותה של האם שכן עדיין לא מוצה דין הצדקה עם האב (שהוא כאמור קרוב קודם). כך שגם לאחר שהוחל דין צדקה, אותו שוויון שרצה בית המשפט העליון ליצור כנראה שלא נוצר, עכ"פ לפי גישה זו.

אי אפשרות לקביעת פסיקה אחידה בבית הדין הרבני:

יודגש כי אף אם קיימים חילוקי דעות בפוסקים לגבי קביעה זו של קרבת האב יתר על האם לגבי חיוב מזונות מדין צדקה, הרי כל אימת שזו נתונה במחלוקת, הרי דיין שסבור שכך הוא דין תורה, אינו יכול לפסוק אחרת, לא כאן המקום להאריך בנושא זה אך די להזכיר את דברי כב' אב"ד הרב אוריאל לביא מיום כ"ח בטבת התשע"ח (15/01/2018) בתיק מס' 938836/12 שכתב:

זאת מאחר שכלל יסוד בפסיקת בית הדין, שבית הדין אינו רשאי לאמץ פסיקה של דיין אחר כשהוא סבור שאין האמת כמותו.

הדיין הרב לביא שליט"א מביא לקביעה זו מקורות רבים, להלן יצוטטו דברי הרא"ש שהובאו בטור חו"מ סימן כ"ה וברמ"א. בספר "פלפולא חריפתא" על

הרא"ש (אות צ') כתב לבאר את דברי הרא"ש וז"ל: כזוה הדין פוסק כאחד מהם בלא דעת עצמו, א"כ אין כאן דין כלל. ומכאן שגם שלשה שישבו בדין ושנים מהם חלוקים, לא יאמר השלישי, אף אני כמוהו של אחד מהם בלא ראיית טעמו, אלא לפסוק כמי מהם שירצה, שגם זה דין שקר, והוא פשוט. (ההדגשה אינה במקור י.ק.).

ולעניינינו, בית המשפט העליון 'אינו יכול' להכריח דיין לפסוק כי חיוב צדקה הינו שוויוני בין ההורים, כל עוד ובמידה ואותו דיין הסיק כי ע"פ ההלכה לאב דין קדימה בחיוב הצדקה - שכן לו יקבע כן אותו דיין ההלכה למעשה כנגד דעתו שלו, הרי שדינו ע"פ ההלכה דין שקר ודינו כגזולן לכאורה.

פרמטרים נוספים בדין תורה שבית המשפט העליון התעלם מהם:

כידוע, ע"פ ההלכה אישה נשואה משועבדת לבעלה ועל כן היא פטורה מן הצדקה, הדברים מפורשים בשולחן ערוך בסימן רנ"ג סעיף ד' וז"ל: "גבאי צדקה אין מקבלין מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גזול או גנוב משל אחרים, וכמה הוא דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים ועניותם" כאן עולה השאלה, במידה ומדובר בבני זוג ששניהם משתכרים שכר גבוה, של 40,000 ₪ כל אחד (לשם הדוגמה), כשבהתאם נפסקו מזונות שוויוניים בין אותם שני בני זוג לאחר שהתגרשו לילדיהם מעל גיל שש שאינם קטני קטנים ובהתאם לדין הצדקה, ובכן מה יהיה הדין במידה והאישה נישאה, האם תוכל להגיש בקשה להגדלת מזונות בשל שינוי נסיבות?

כלומר הגם מבחינה כלכלית לא קרה שום שינוי, אך מבחינה הלכתית האישה העשירה שהייתה עד כה גרושה ויכלה לתת מכספה הרב לצדקה החליפה כעת סטאטוס והיא נשואה, ועל פי ההלכה היא משועבדת כעת לבעלה ולכן אינה יכולה לתת סכום גדול לצדקה על פי ההלכה אלא בהסכמת בעלה (כן בשו"ע סימן רמ"ח סעי' ד' ובעוד) ובכן האם בית המשפט יקבל את טענה שכזו? - סביר להניח שלא, ועל כך גם קבל בית הדין בבאר שבע (מובא לעיל) "ושמא זהו גורלו של המשפט העברי כאשר הוא מתפרש על ידי מי שאין התורה בלבד נר לרגליו".

התערבות בית המשפט העליון בפרשנות הלכתית:

לאחר שהובהר כי הלכת בית המשפט העליון עשויה להיות סתירה או סתירה מוחלטת לדין תורה, נפץ לבחון את פסיקותיו של בית המשפט העליון ביחס להתערבותו שלו בפרשנות הדין

בעת שבת המשפט נדרש לסוגיה הלכתית שבסמכות הייחודית רק אז ישם עצמו כפוסק בענייני הלכה ויפרש את ההלכה כראות עיניו לעצמו ולא לבית הדין הרבני- אך במקרה בו שנדרש לפרש את ההלכה הרי שבית המשפט העליון לעולם לא יתערב בשיקוליו ההלכתיים

העברי ע"י בית הדין הרבני.

ובכן כעולה מהפסיקת בית המשפט העליון שלו עצמו, הוא אינו מתערב בפרשנות הפסיקה הלכתית של בית הדין הרבני, ראו לדוג' מתוך בג"ץ 7120/07 אסיף ינוב גידולים בע"מ נ' מועצת הרבנות הראשית לישראל [פורסם בנבו] (23.10.07) פסקה 3 לחוות דעתה של השופטת חיות:

"ודוק - בית משפט זה אינו שם עצמו פוסק בענייני הלכה והוא מושך ידו מהתערבות בשאלות הלכתיות"

וכן בג"ץ 8872/06 בו ביקש אדם את התערבותו של בית המשפט העליון בענייני כשרותו של גט, כתב השופט רובינשטיין שם כך:

ד. אין מקום להיעתר לעתירה. "בית משפט זה אינו מכהן כערכאת ערעור על החלטות בית הדין הרבני, לא כל שכן באלה העוסקות בלב ליבה של סמכות בית הדין" (בג"צ 1521/06 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים (טרם פורסם) - ההדגשה הוספה; בג"צ 11815/05 שלמה נ' שלמה (טרם פורסם); בג"צ 5747/03 פלוני נ' פלונית, פ"ד נח(5) 776). העתירה מיוסדת על דרישת העותר לתת תוקף הלכתי להודעה שמסר, ובשאלה הלכתית זו בוודאי שלא יתערב בית משפט זה. במקום אחר ציינתי:

"ההלכה, ככל שיטה משפטית, היא מערכת מורכבת הכוללת איזונים וחילוקים דקים, עד שהמשנה, חיבור יסוד הלכתי, אומרת על חלק מתחומי ההלכה כי "הם כהררים התלויין בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות" (משנה, חגיגה, א' ח'), ואלה מסורים לחכמי ההלכה ולא לחכמי המשפט (ראו דברי Chief Justice Burger בפסק הדין האמריקני

United States v. Lee 455 U.S. 252 (1982), בעניין פירוש כתבי קודש...). הדעת נותנת, כי ככלל יימנע בית המשפט מהתערבות במערכת עדינה זו, שאינה בתחום מומחיותו" (בג"צ 2957/06 חסן נ' משרד הבינוי והשיכון (טרם פורסם)).

אכן, ענייני גיטין וכשרותם הם יסוד מרכזי בסמכויות בית הדין הדן על-פי דין תורה, ובית משפט זה לא ישם עצמו פוסק בענייני הלכה."

מקרים בהם בית המשפט מוסמך לפרש את הדין העברי ע"פ הגישה האזרחית:

על אף האמור ישנם מקרים בודדים בהם בית המשפט העליון כן ישם עצמו פוסק הלכה (אך הוראות הללו יתן לביהמ"ש לא לביד"ר), למשל במקרה של כתובה מן העזבון כשהתביעה לחלוקת העזבון מתנהלת בין כותלי בית המשפט, והכתובה הייתה כתובה בלירות, כאשר סוגיית שיערוך הלירות הכתובות

בכתובה הינה סוגיה הלכתית טהורה, ראו לעניין זה את דברי כב' השופט אליקים רובינשטיין בע"מ 9606/11:

"י"ט. לגופו של עניין נראה בעליל, כי לבית משפט אזרחי הדין בתביעה שביסודה חוב הכתובה שיקול דעת להורות על שערור. מסקנה זו מבוססת על שני מסלולים עיקריים אפשריים, שהם חלופיים: ראשית, בהנחה שעל שאלת השערור חל הדין האזרחי - יש ליישם את הגישה האזרחית התכליתית הרגילה, לפיה ניתן להורות על שערור חיובים על מנת שלא יתרוקנו מתוכן. זאת, בהתבסס על עקרונות כלליים (דוגמת תום לב) וגם בהתייחס לאומד דעת הצדדים, כמקובל בפסיקה, במקרים המתאימים, מזה עשרות בשנים; שנית, בהנחה שעל השאלה חל הדין הדתי - יש לנהוג לפי אותן גישות הקיימות במשפט העברי, אשר מאפשרות שערור במקרים מתאימים; שכן במקרה בו קיימות מספר גישות בדין הדתי, על הערכאה האזרחית לאמץ את הגישה העולה בקנה אחד עם תפיסותיה ומגשימה בצורה הטובה ביותר את ערכי היסוד עליהם היא אמונה (כאמור בשורות הקודמות, בנסיבות מדובר בגישה המשערכת). בכך תיוצר הרמוניה במערכת השיפוטית, וגם יגבר השכל הישר".

ובהמשך כתב שם השופט אליקים רובינשטיין: "מ. ואכן, בהקשר זה, של תביעת חוב הכתובה לפי סעיף 104 לחוק הירושה, נדונה - אולי לראשונה באופן מפורש - שאלת ושערוכו של חוב הכתובה. באותו מקרה (עניין הלוי שנדון בשנת 2001), הכריע השופט גייפמן, כי על שערור חוב הכתובה חל הדין האזרחי:....

...הפרשנות שכל עוד לא נקבעה הצמדה בכתובה, הסכום של החיוב יהיה נומינלי - אינה תואמת את כללי הצדק ואת עקרון תום - הלב החל בדיני החוזים, ופורש מצודתו על כלל המערכת של המשפט הפרטי. גם בדיני המזונות, הנשלטים ע"י הדין האישי, אין ההוראות בעניין ההצמדה מקורם בדין הדתי אלא בהוראות החוק האזרחי" (שם, פסקאות 36-41).

מ"א. לשיטה זו, העובדה שמקור החיוב הוא בדין הדתי, והעובדה שהזכאות לכתובה או שלילתה אכן מוכרעת לפי הדין הדתי (עניין פלונית; ראו גם בע"מ 4867/12 פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו] (8.11.12)), אינה רלבנטית לשאלת שערור החוב, שעה שהוא נדון בבית המשפט האזרחי".

כלומר לדבריו, בעת שבית המשפט נדרש לסוגיה הלכתית שבסמכותו הייחודית רק אז ישם עצמו

כפוסק בענייני הלכה ויפרש את ההלכה כראות עיניו לעצמו ולא לבית הדין הרבני - אך במקרה בו בית הדין הוא שנדרש לפרש את ההלכה הרי שבית המשפט העליון לעולם לא יתערב בשיקוליו ההלכתיים של בית הדין הרבני שכן כאמור אינו שם עצמו פוסק הלכה ומשאר זאת לפרשנות של ביד"ר.

(במאמר המוסגר יש להבדיל בין בג"ץ בבלי לבע"מ של העליון - בבג"ץ בבלי, בא ביהמ"ש העליון בשבתו כבג"ץ ולצערינו) קבע כי בית הדין לא יפסוק בנושאים הרכשיים לפי דין תורה, אלא לפי חוק יחסי ממון וכו', לעומת בע"מ שהינו ערעור על פסק דין של בית המשפט, לא קבע העליון שום דבר לביד"ר ולא נתן הוראה לבית הדין ובוודאי שכאמור אינו יכול ואינו רשאי על פי חוק להכריח את הדיינים ו/או אף אחד מדייני ישראל לפרש את ההלכה כפי פרשנותו ככל שהיא נוגדת את הפירוש ו/או את הפרשנות של הדיין עצמו ו/או של דייני ביד"ר)

עתירות שוות בתוכן האחת תדחה ושניה תתקבל:

העיר כי כפועל יוצא מהמוצע עד כה, ייתכן בהחלט ונהיה עדים בעתיד למציאות משפטית מעניינת לפיה אם יוגשו שתי עתירות בפני בית המשפט העליון כנגד שני פסקי דין האחד של בית הדין הרבני (ואז ישב בית המשפט העליון כבג"ץ) והשני של בית המשפט האזרחי ששניהם פסקו כי האם אינה חייבת בצדקה למרות השתכרותם השווה של ההורים והמשמורת המשותפת, בהתאם לאמור, הרי שסביר להניח שהעתירה כנגד בית המשפט האזרחי תתקבל בעוד העתירה כנגד בית הדין הרבני תדחה, שכן כאמור גם בית המשפט העליון קובע כי בית הדין הרבני חופשי לפרש את ההלכה ע"פ הדין העברי כפרשנותו ושאינן ביהמ"ש הגבוה יכול להתערב לו בפרשנותו את המשפט העברי, מה שאין כן בית המשפט האזרחי מוודאי שפרשנותו חייבת להיות כפופה לבית המשפט העליון.

שורת סיום

האמור עד כה, הינו ע"פ הנתונים המשפטיים וההלכתיים ופסקי הדין הנמצאים בידינו כיום, כידוע לעתים המציאות המשפטית דינמית ומביאה הפתעות, על כן הדברים האמורים אינם קביעת מסמרות אלא תמונת המצב כפי שהיא משתקפת כיום, ימים יגידו כיצד אכן השפיעה פסיקת העליון ואם בכלל השפיעה על בתי הדין הרבניים.

לשכת הטוענים הרבנים בישראל
ביום עיון בנושא
הקדשות בבתי הדין הרבניים

הזמנה

הנכם מוזמנים לערב עיון חשוב
במסגרת השתלמויות והעשרות למייצגים בביד"ר
שמקיימת לשכת הטו"ר תדיר
בנושא "הקדשות" בבתי דין רבניים.

אשר יתקיים בעה"ת ביום ה' 27/12/2018 י"ט טבת התשע"ט
באודיטוריום שבמתנ"ס קריית אונו, רח' פנקס 10, קריית אונו.

התכנסות ורישום	16:00 - 16:15
דברי פתיחה - טו"ר הרב יעקב קלמן יו"ר לשכת הטו"ר בישראל	16:15 - 16:30
עוה"ד רפאל אסרף לשעבר ממונה על ההקדשות בביד"ר בנושא: מבנה ומערך ההקדשות בבתי הדין הרבניים	16:30 - 17:00
מר אופיר עידן מנכ"ל חברת "עידן אופיר תרגום ותמלול" בנושא: תמלילים לצרכים משפטיים - התנהלות, נאמנות, מקצועיות וחוק	17:00 - 17:20
עוה"ד הגב' רחל שקרג'י ממונה בכירה על הקדשות דתיים בביד"ר בנושא: תפקידה של יחידת הפיקוח על הקדשות הדתיים בבית הדין הרבני	17:20 - 18:00
כב' הרה"ר ונשיא בית הדין הרבני הגדול הגאון הרב דוד לאו שליט"א בנושא: חובת בתי הדין בפיקוח הקדשות	18:00 - 18:40
תפילת ערבית והפסקה קצרה - כיבוד קל במקום	18:40 - 19:00
כב' ראב"ד ביד"ר תל אביב הגאון הרב זבדיה כהן שליט"א בנושא: הקדשות הלכה למעשה!	19:00 - 19:30
כב' הגאון הרב דוד מלכא שליט"א, מנכ"ל בתי הדין הרבניים בנושא: אחריות המורשים בבית הדין הרבני	19:30 - 20:00
הרב ירוחם פישל אדלר מומחה בנושאי הקדשות ומח"ס שערי בית הדין בנושא: ייצוג בהקדשות, סקירה על הקדשות, חובות הנאמנים, סוגי הקדשות ועוד	20:00 - 21:00
נעילה	21:00

מבוקש להירשם טרם בדוא"ל אצל חבר הנהלת הלשכה טו"ר הרב זיו ברקוביץ

בדוא"ל: bzil1@walla.com